

**TOPONYMIE
VAN ATTENRODE-
WEVER**

**Een geschiedkundige
en toponymische studie**

DOOR

Dr. fil. Paul T.C. Kempeneers

2007

Computerbewerking : Edelhart Y. Kempeneers
www.kempeneers.org

Copyright 2007 Dr. Paul T.C. Kempeneers, Leuvenestraat 43-45,
3300 Tienen

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke
andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
de uitgever.

INHOUD

0.	INLEIDING	201
0.1.	Toponymie en geschiedenis	201
0.2.	Wijze van bewerking	202
1.	ATTENRODE-WEVER EN ZIJN BUURGE- MEENTEN	203
1.1.	Attenrode-Wever in Vlaams-Brabant	203
1.2.	Oppervlakte en bodemgebruik	204
1.3.	Indeling in secties	205
1.4.	Haardsteden	205
2.	NEDERZETTINGSNAMEN	206
2.1.	Het domein van Ato	206
2.2.	De waternaam Wever	206
2.3.	Namen voor de bewoonde ruimte	207
2.4.	Gehuchten in Wever	207
2.5.	Gehuchten in Attenrode	208
3.	VLOEIEND EN STILSTAAND WATER	209
3.1.	Beken en vloedgrachten	209
3.1.1.	Algemeen	209
3.1.2.	De Meenselbeek [1] of [3.101]	209
3.1.3.	Attenrodese Beek [2] of [3.101a]	210
3.1.4.	De Oude Velp [3] of [3.105]	210
3.1.5.	De Broekbeek [4] of [3.108]	211
3.1.6.	De Binkomsebeek [5] of [3.109]	211
3.1.7.	De Winterbeek [6]	212
3.1.8.	De Vloedgracht [7]	212
3.1.9.	De Koutergracht [8]	213
3.2.	Stilstaand water	213
3.2.1.	Born	213
3.2.2.	Waterplassen	214
3.2.3.	Putten	215
4.	BERG EN DAL	216
4.1.	Een heuvelachtig landschap	216
4.2.	De hoogten in Wever	216
4.3.	De hoogten in Attenrode	217
4.4.	Andere hoogtenamen	218
4.5.	Dal en delle	219

5.	BOSSEN EN HAGEN	220
5.1.	Bosrooiingen	220
5.2.	Namen met bos	221
5.2.1.	Bos als simplex	221
5.2.2.	Bos in composita	221
*	Benoeming naar de eigenaar	221
*	Andere voorbepalingen	223
5.2.3.	Afzonderlijke bomen	224
5.3.	Bloeiende boomgaarden	224
5.4.	Hagen schutten	225
5.5.	Wijngaarden	226
5.6.	Andere begroeiing	226
6.	GRASLANDEN	228
6.1.	Gemeenschapsgronden	228
6.2.	Malse broeken	229
6.3.	Beemd, een «banale» weide	231
6.3.1.	Benoeming naar de eigenaar	231
6.3.2.	Benoeming naar andere eigenschappen	234
6.4.	Magere eusels	235
6.5.	Jonge weiden	236
6.6.	Andere weidebenamingen	236
7.	AKKERLAND	239
7.1.	Aard en hoeve	239
7.2.	Verbindingen met land	241
7.3.	Het open Veld	241
7.4.	Een aaneengesloten Blok	245
7.5.	Andere specifieke benamingen	247
*	Oppervlaktename	247
*	Vorm en ligging	247
*	Andere eigenschappen	249
8.	KERKELIJKE GEBOUWEN	251
8.1.	De oude kerk van Wever	251
8.2.	Een nieuwe kerk voor Wever	253
8.3.	De kerk van Attenrode	254
8.4.	De pastorie van Wever	257
8.5.	De pastorie van Attenrode	259
8.6.	De Tafels van Attenrode en Wever	261
8.7.	De kapel van de Heinkensberg	264
	Vickaerts, Vicka, Vicca, Vica	265
	Ouder dan de generaal	268
	De vernieuwde kapel	270

8.8.	Een kapel voor de Godbarende	270
8.9.	Andere kapellen	271
9.	BURGERLIJKE BOUWWERKEN	273
9.1.	Vermaarde boerderijen	273
9.1.1.	Geleeg en pachthof	273
9.1.2.	Hof met voorbepalingen	273
9.1.3.	Hof met nabepalingen	275
9.1.4.	Het derde pachthof van Savooien	278
9.2.	De schuttersgilden	279
9.3.	Verdwenen paanhuizen	280
9.4.	Andere constructies	283
10.	WEGEN EN VOETPADEN	284
10.1.	Type I versus type II	284
10.2.	Algemene benamingen	284
10.3.	Gat als toegangsweg	285
10.4.	De grote hoofdassen	286
10.4.1.	De weg naar Meensel [1]	286
10.4.2.	Van Wever naar Attenrode [3]	287
10.4.3.	De Attenrodestraat [2]	289
10.4.4.	De Steenbergstraat [4]	289
10.4.5.	De weg naar Kiezegem [5]	290
10.4.6.	De weg naar Butschoor [9]	291
10.5.	Secundaire verbindingswegen	292
10.5.1.	Wegen in Attenrode	292
10.5.2.	Wegen in Wever	294
10.6.	Doodlopende veldwegen	297
10.6.1.	Wegen in Attenrode	297
10.6.2.	Wegen in Wever	299
10.7.	Overige voetpaden	300
10.7.1.	Voetpaden in Attenrode	300
10.7.2.	Voetpaden in Wever	303
11.	ILLUSTRATIES	305
12.	ATLAS	315
13.	AFKORTINGEN	327
14.	BIBLIOGRAFIE	329
14.1.	Onuitgegeven bronnen	329
14.2.	Uitgegeven werken	333
14.3.	Kaarten	336

14.4.	Tijdschriften en reeksen	337
15.	KLAPPER	338

Herkomst van de foto's :

Nummers 1,2,5,8,13,16,19	S. Vanderveesse
Nummers 10,12,20	dr. E. Y. Kempeneers
Nummers 3,4,16,18	P. Kempeneers
Nummers 6,7,9,11,14,15,17	verzameling dr. H. Jacobs
Computerbewerking foto's	dr. E. Y. Kempeneers

0. Inleiding

0.1. TOPONYMIE EN GESCHIEDENIS

Over Attenrode en Wever bestaan enkele gedrukte bronnen. Buiten losse artikels beschikken we over het werk van rijksarchivaris Alphonse Wauters, uitgegeven in zijn bekende reeks «Géographie et histoire des communes belges». Attenrode-Wever werd in 1882 behandeld onder het kanton Glabbeek. Van het boek verscheen een anastatische herdruk in 1963. Wauters verschaft interessante informatie over de geschiedenis van de twee dorpen, maar heeft weinig aandacht voor de plaatsnamen, waarin trouwens tal van fouten voorkomen. Ook heeft Wauters de vervelende gewoonte (zoals alle Franstalige geschiedschrijvers trouwens doen) om Nederlandstalige namen uit het archief systematisch te vertalen. Zo wordt Jacob (uyter Lieminghe) vertaald in «Jacques», Jan en Dionijs Vicka worden steevast «Jean» en «Denis», Willem van Daleem in het origineel heet bij Wauters Guillaume de Dalem, enz., wat gelijk staat met een vervalsing van ons verleden.

In 1947 publiceerden A. Sciot en V. Verstegen een «Geschiedenis van Attenrode-Wever». Dit werk is de voortzetting van de artikelen-reeks, geschreven door V. Verstegen en gepubliceerd in het tijdschrift *Eigen Schoon* en de *Brabander*, in 1943 en 1947. Een korte bijdrage van E. Sciot verscheen in 1965 in *Het mooie Hageland* (blz. 64-67). Interessanter is het werk van V. Verstegen, gepubliceerd in de reeks *Toponymica*, uitgegeven door het Instituut voor Naamkunde te Leuven. Onder de naam *Oostbrabantse Plaatsnamen* verscheen de toponymie van Attenrode-Wever als nummer 1 in 1967. Naast de alfabetische opsomming bevat het boekje een verzorgde over-

zichtskaart. Het materiaal zelf is nogal mager. Verstegen gebruikte veelal het materiaal van dr. A. Sciot. Door zijn vroegtijdige dood bleef het werk onvoltooid. Daarom zijn de bronnen van Verstegen, zoals hij zelf aangeeft, «in hoofdzaak moderne bescheiden uit de 19e eeuw» (p. 13). Recentere gegevens over de fusiegemeente Glabbeek vindt men in een mooie brochure, door de gemeente uitgegeven in 2000.

0.2. WIJZE VAN BEWERKING

In plaats van het materiaal gewoon alfabetisch te rangschikken, heb ik het namenbestand ingedeeld in een aantal rubrieken. Op deze wijze ontstaat voor iedereen een leesbaar boek. Ik heb deze werkmethode, die in de toponymie navolgers vindt, al eerder toegepast bij de beschrijving van plaatsnamen.

Toponiemen kun je slechts exact lokaliseren aan de hand van een «Historische Atlas». Deze bestaat uit 2 delen : een thesaurus van eigenaars en een kaartenboek. Als basis dienden de leggers bij de kaarten van Popp, aangevuld met gegevens uit de Atlas der Buurtwegen en andere archiefstukken zoals de kaartenboeken van de Tiense Armentafel, het Kabbeekklooster, de Parkabdij, het College van Savooien, het Tiense Begijnhof en de abdij van Tongerlo. Aan de hand van mijn Atlas kon ik de meeste toponiemen exact lokaliseren. De kaarten van mijn Atlas zijn achteraan in deze bijdrage opgenomen, maar niet de thesaurus. Om een bepaald toponiem terug te vinden heb ik een klapper toegevoegd.

Tienen, oktober 2007.

1. Attenrode-Wever en zijn buurgemeenten

1.1. ATTENRODE-WEVER IN VLAAMS-BRABANT

Bruningerode : 987 kop. 13de eeuw *Brunengeruz* (TW), 990 in comitatu de *Brunerode*, 1099 kop. 13de eeuw de comitatu de *Brunengeruz* (Herbillon, in : HTD 1956, p. 241-242).

Bruningerode, in het Frans Brugeron, is een oud graafschap in Haspengouw, tussen Chaumont-Gistoux en Lovenjoel, waartoe ook Attenrode en Wever behoorden. De naam is te reconstrueren als *Bruninga rotha*, d.i. de vlei-vorm Bruno + de genitief meervoud inga + rode, dus «gerooid bos van de lieden van Bruno». De uitgang -ruz is de Romaanse ontwikkeling van Nederlands rode. Het graafschap hoorde eerst toe aan het prinsbisdom Luik, door een gift van keizer Otto III aan bisschop Notger. Na een machtsstrijd van meer dan een eeuw ging Bruningerode in 1105 naar de graaf van Leuven, die weldra de titel van hertog aannam (Verstegen, in : ESB 1943).

Meierij : 1709 *Meijerije van Halen*.

Het hertogdom Brabant werd ingedeeld in 4 hoofdkwartieren die genoemd werden naar hun hoofdsteden : Brussel, Leuven, Antwerpen en 's-Hertogenbosch. Ieder kwartier was onderverdeeld in meierijen. In het kwartier van Leuven behoorden Attenrode en Wever eerst tot de meierij van Tienen en daarna tot deze van Halen.

Fusies. De gemeenten Attenrode en Wever werden bij Koninklijk Besluit van Willem I op 1 januari 1825 tot één dorp verenigd. Het behoort tot het arrondissement Leuven, kanton Glabbeek. Vanaf 1 januari 1995 maakt het dorp deel uit van de nieuwe provincie Vlaams-Brabant. In 1975 werd het gehucht Stok (Bunsbeek) bij Kortenaken gevoegd en de

Delberg bij Tienen. Aldus verloor Bunsbeek 124 ha. In 1977 kwam er echter een grotere fusie tot stand. Bunsbeek vormde van dan af, samen met Kapellen, Glabbeek-Zuurbemde, en Attenrode-Wever de nieuwe gemeente Glabbeek.

Voor de fusie grensde Attenrode-Wever in het noorden aan Meensel-Kiezegem en aan de oostzijde aan Glabbeek-Zuurbemde. De zuidoostelijke uithoek raakte Bunsbeek, terwijl het zuiden en het zuidwesten aan Vissenaken grensden. Aan de westkant ten slotte sloot Attenrode aan bij Binkom.

1.2. OPPERVLAKTE EN BODEMGEBRUIK

Sinds de fusie bedraagt de oppervlakte van Glabbeek 2678 ha. De oppervlakte van Attenrode-Wever bedraagt afgerond 458 ha (Vrielinck, 2000, 1668-1669), dit is 17,1% van het grondgebied van Glabbeek of bijna 1/5de. Deze oppervlakte is vergelijkbaar met die van Sint-Margriet Houtem : 428 ha en 23 a. Beide dorpen zijn ongeveer even groot.

<i>Bodemgebruik in 1834</i>	<i>ha</i>	<i>a</i>	<i>ca</i>	<i>procent</i>
Akkers	316	71	90	69,21
Moestuinen	9	80	50	2,14
Weiden	47	73	50	10,43
Boomgaarden	12	77	00	2,79
Bossen	52	98	90	11,58
Heide	—	87	50	0,19
Gebouwen	4	01	40	0,88
Kerkhof	—	23	20	0,05
Wegen	12	15	20	2,66
Beken	—	33	20	0,07
Totaal	457	62	32	100,00

Als we de oppervlaktecijfers van 1834 (Wauters, 1882) in procenten omzetten, blijkt duidelijk het agrarische karakter van Attenrode-Wever. Akkers en weiden samen

vormen bijna 80 % van het grondgebied. Opvallend is dat de weiden amper 10 % uitmaken. Dit komt door de geringe betekenis van het riviernet (0,07 %). Helen-Bos bv. dat aan de Gete ligt, is voor meer dan 44 % met weiden bedekt (Kempeneers, in : HTD 2005).

1.3. INDELING IN SECTIES

Attenrode behoort tot de sectie A, Wever tot B. Bij Wauters (1882) staan de letters omgekeerd. Oorspronkelijk telde sectie A 457 nummers en sectie B 459, samen 916. Deze mooie verdeling komt niet overeen met de werkelijke oppervlakte : Attenrode is merkelijk groter dan Wever.

1.4. HAARDSTEDEN

Over het aantal inwoners en haardsteden in Attenrode en Wever in de 14de tot de 16de eeuw zijn we goed ingelicht door het overzicht van J. Cuvelier. Op 1 november 1374 telde men het aantal mensen, woonachtig binnen de palen van Brabant, die in staat waren om gedurende 3 jaar belasting te betalen. Deze belasting was bedoeld om de schade te dekken die de slag bij Baeswilre of Baesweiler op 22 augustus 1371 had gekost. Voor 1374 vinden we volgende cijfers : *Aetrode* 57, *Wevere* 46 (o.c., p. 13). De godsdiensttroebelen in de 16de eeuw waren voor onze streken zeer noodlottig. Na de slag in Vissenaken op 15 september 1576 (in de Wolmerse heide) ontvluchtten veel inwoners hun dorpen (Kempeneers, 2006).

Op 5 juni 1709 moesten de inwoners van de meierij Halen geteld worden. Op dat ogenblik woonden in Attenrode 123 personen en in Wever 128 (mfm 1386/7). Op 1 januari 2000 woonden in Glabbeek 5.086 mensen, waaronder 1.007 in Attenrode-Wever of 19,7 % van de Glabbeekse bevolking.

2. Nederzettingnamen

2.1. HET DOMEIN VAN ATO

Attenrode : 1145 *apud aterode* (An. 1893, p. 192), 1147 kop. 13de eeuw *Atteroda*, 1179 *Aterode* (TW, p. 77), 1318 a Johanne dicto de *Aterode*, verkeerd vereenzelvigd met Attenhoven (Erens II, 560-561), 1332 *apud Aterode* (R 44.678, f. 12v), 1420 *te atenrode* (R 44.679, f. 10v), 1441 *Aterode, aetrode* (K 2312 f. 114 en 114v), 1442 *Apud Aterode* (R 44.681 f. 3), 1483 *Aetrode* (O 1610, f. 30), 1519 *aterode* (SG 7607, f. 12), 1530 *taeterode, te aeterode* (K 10.933, nr. 559), 1550 *ville de aetroede* (K 2345), 1600 Die Tafel van *Athenrode* (SG 6893, f. 8v), 1600 *onder aerdtrode* (O 1614, f. 63), 1624 *onder Atroije* (Mech., map Wever), 1631 *Aertrode* (O 1615, f. 64), 1666 *Aetenrode* (SG 7173a, f. 3), 1774 *onder Attenrode* (SG 5175), 1860 *Attenrode* (k. Popp), 1972-heden *Attenrode* (k. NGI). Het eerste lid is niet Atto, die de lange a in de oude attestaties niet kan verklaren, maar *Āto* + *rode*, dus gerooid bos van Ato (met lange a).

2.2. DE WATERNAAM WEVER

Wever : 1275 *Wevere* (Encyclopedie van Vlaanderen) lees *Weuere*, 1332 *apud weuere* (R 44.677 passim), 1334 in *parrochia de weuere* (K 10.934bis, f. 81-82v), 1442 *Apud weuere* (R 44.681), 1454 *Weuere* (K 20.193², f. 79v), 1458 *in weuere* (K 8394, f. 172), 1519 *weüere* (SG 7607, f. 1), 1597 *Weuere* (Vis. T1), 1620 *te weüer, weijüer* (K 8877 f. 95v), 1654 *Weuere* (K 2346 p. 46), 1666 *pastoratus de weuere* (K 4557), 1686 heerlijkheid van *Weüer* (K 22.505), 1764 *Wever* (Kab. V I, p. 146), 1771 *onder Wever* in het broeck (SG 307 nr. 137), 1789 *Weveren* (SG 5177), ca. 1860 *Wever H(ame)au* (k. Popp), 1972-heden *Wever* (k. NGI). Wever

komt niet uit Keltisch wabra of Germaans wabro «bos», maar is een nederzettingsnaam afgeleid van een water-naam eindigend op *-ara*, met de betekenis «de kronkelende (beek)». Wever is de oude naam van de Broekbeek.

2.3. NAMEN VOOR DE BEWOONDE RUIMTE

Dorp van Attenrode: 1483 *des dorps van aetrode* (O 1610, f. 31), 12 juni 1550 *ville de aetroede* (K 2345), 1672 Aendracht des *dorps van attenroode* (Mech., map Att.), ca. 1860 *Village* (k. Popp). **Dorp van Wever**: 1530 achter *dorp van weuere* (R 44.682, f. 29), 1686 heerlijkheijt ofte *dorpe van Weüer* (K 22.505). Een algemene benaming is dorp, in Latijnse vertaling villa. Het betekent zowel de bebouwde kom als de hele uitgestrektheid van de lokaliteit.

2.4. GEHUCHTEN IN WEVER

Heinkensberg: 1846 *Heintjensberg Gehucht* (ABu). — Kleine bewoningskern in de buurt van de kapel van de Heinkensberg.

Steenberg: 1821 *le hameau de Steenberg* (Tab Wever). — Gehucht langs de Steenbergstraat en de Halensestraat, zo genoemd naar de hoogte aldaar.

Borch: 1332 kop. na 1400 Johannes de *castro* [= vertaling van Jan vander Borch!] (R 44.677, f. 58), 1405 Jan vander *borch* (R 44.758, f. 130v), 1519 (beemd) *de borch* (SG 7607, f. 1v), 1617 in loco dicto *de Berckt* (Vis. T4), 1666 (prati) *in de borch* (K 4557, f. 2v), 1666 *jnden Burch, die Burch* (SG 7173a, f. 2), 1721 *inde Beurght* (K 4556ter), 1734 (beemd) *in de borght* (K 4557bis, f. 7), 1821 la campagne de *Borgt* (Tab Wever), 1846 *De borgt* (ABu). De Burg of Borg, uitgebreid met lokatief-t, was oorspronkelijk een versterking in de hoek gevormd door de Toren- en

de Uilekotstraat, achter de oude kerk van Wever waar zich nu nog het kerkhof bevindt. Borcht werd later de naam voor de weiden aldaar. In het begin van de 14de eeuw was Jan Hagenberge de eigenaar van de Borg. Hij werd opgevolgd door Jan, die de naam kreeg «vander borch», in het Latijn vertaald als «de castro».

2.5. GEHUCHTEN IN ATTENRODE

Butschoor : 1454 *te buetschore* (K 20.193², f. 81), 1519 *te butschore wert, te butscoer* (SG 7607, f. 2v, 16v en 18), 1734 *Butschore* (K 4557bis, f. 22), 1846 het gehucht *Butschove* (ABu), 1949-1972 *Butschoren* (k. NGI), 2000 *Butschove* (k. NGI). Gehucht, nu verkeerd *Butschove* geschreven, ligt aan de Binkombeek, tussen Binkom en Attenrode. Schoor komt uit Germaans *skaurnō* «moeras», nog bekend in Hoegaarden. But is te verklaren uit Middelnederlands *butse* «buil, ronde verhevenheid», eerder dan uit *butte* «strobos» (Mnl. Handw.).

Nijsenrode : 1332 *bona de nysenrode* (R 44.677, f. 12v), 1405 *de goide van nysenrode* (R 44.758, f. 84v), 1422 *te Ysenrode* (Wauters, Meensel), 1470 *Nijsenroede* (SG 460, f. 193v), 1530 *ysenrode* (R 44.682, f. 1), 1626 *neijsenroede* (Mech., map Att.), 1821 *au hameau Nijsenrode* sous Meensel (Tab). Gehucht bij de grens van Attenrode onder Meensel. Het eerste lid is een persoonsnaam. Nijsenrode, uit oorspronkelijk IJsenrode, is een samenstelling van *Isan* + *rotha* «gerooid bos van Isan».

3. Vloeiend en stilstaand water

3.1. BEKEN EN VLOEDGRACHTEN

3.1.1. *Algemeen*

Alle beken in Attenrode en Wever vloeien naar de Velp. De belangrijkste beken vormen dikwijls de grens met een naburige gemeente, zodat in het dorp zelf weinig waterlopen te vinden zijn. Voor de provincie Vlaams-Brabant hebben de waterlopen een nummer dat begint met een 3, omdat ze behoren tot het stroomgebied van de Velp dat nummer 3.015 heeft. Hoe kleiner de waterloop, hoe hoger het nummer.

3.1.2. *De Meenselbeek [1] of [3.101]*

De eerste tak van de Meenselbeek vormt de scheiding tussen Meensel en Glabbeek, en vervolgens tussen Attenrode en Glabbeek tot aan perceel A 1a. De oude naam Glabbeek ging op de nederzetting over. De beek vloeit verder door Glabbeek en mondt in Bunsbeek in de Velp uit. De tweede tak vormt de noordgrens tussen Attenrode en Meensel en voegt zich bij de eerste tak aan de grens met Glabbeek.

Meenselbeek : 1821 *Meenselsche beeke* (Tab), 1952 *Meenselbeek* (AW), 1972-heden *Meenselbeek* (k. NGI).

Boonhofbeek : 1631 *die boonhoffbeke* (O 16, f. 47), 1718 *de boonhof beke* (O 1625, f. 67). Naam voor de Meenselbeek tussen Attenrode en Glabbeek, zo genoemd naar de Boonhof (= A 189) onder Glabbeek.

Glabbeek : 1139 kop. midden 13e eeuw *Gladbeke*, 1179 *Glabech* (TW), 1145 ecclesie de *Glabeka* (An. 1893, p. 192). Uit *glada* «glad, glanzend, helder» + *baki* «beek» (Mansi-

on, in : HTD 1932; TW), dus : heldere beek. Ook de betekenis «glad, effen», of een beekje zonder golven, is mogelijk.

Beek(t) : 1483 *ter beke* opt quadestraetuelte (O 1610, f. 30), 1498 *ter beeck*t (O 1612, f. 36v), 1600 *ter beeck*t (O 1614, f. 66). Benaming voor de percelen aan de Meenselbeek in het Kwadestraatveld.

3.1.3. *Attenrodese Beek [2] of [3.101a]*

Attenrodesebeek : 1821 *Attenrodesche Beke* (Tab), 1952 *Attenrodensebeek* (AW), 1972 *Attenrodese Beek* (k. NGI). Deze beek ontsprong in 1821 aan de Dolagestraat en vloeide langs A 101 en verder, achter de kerk door, naar de Torenstraat. In perceel A 1a vloeit ze samen met de Meenselbeek. De beek werd in 1952 officieel ingekort.

Beek : 1332 Jan van daleem de quodam *riu*o (R 44.677, f. 13), in 1405 als van eenre *beke* (R 44.758, f. 84v). – Appellatieve benaming voor de Attenrodesebeek.

3.1.4. *De Oude Velp [3] of [3.105]*

Oude Velp : 1952 *Oude Velp* (AW). Deze beek vormt over een afstand van 350 meter de grens met Bunsbeek. Het adjectief oud verwijst naar de oorspronkelijke bedding van de Velp. Velp is samengesteld uit *felwa* 'wilg', en het watersuffix *apa*, en betekent dus 'wilgenbeek'. Het eerste lid is niet *falwa* 'vaal', daar dit woord niet met de klinker e voorkomt. Het achtervoegsel -apa is overgenomen uit een voorgaande taal. Apa-namen waren vooral productief bij de Franken. Nederland kent twee gemeenten met de naam Velp.

3.1.5. *De Broekbeek* [4] of [3.108]

Broekbeek : 1846 *Broekbeek* (ABu), ca. 1860 *Broek beek* (k. Popp), 1952-heden *Broekbeek* (AW). – De Broekbeek is de voortzetting van de **Spelthofbeek** in Binkom : 1952 *Speldhofbeek* (AW), zo genoemd naar het Spelthof aldaar. De Broekbeek ontstaat in Kerkom, vloeit door Binkom en Vissenaken, verlaat dit dorp en gaat er na een tocht door Attenrode-Wever weer in. Ze mondt in Vissenaken in de Velp uit, voor de Dalemse molen. Broek is de bekende naam voor mals grasland. De voorhistorische benaming was de **Wever** (zie bij nederzettingsnamen).

Beek : 1666 jnden Burch ... *die Beke* (SG 7173a, f. 2), 1781 den beurght rgt. *de Beke* (SG 156/1), 1821 le Coulant d'eau dit *Beeke* (Tab Wever). En verder : **Vliet** : 1530 den metten beempt rgt. ... *den vliet* (R 44.682, f. 30v).

Weverse Beek : 1519 (Butschoren) rgt. *die weuerssche beke* (SG 7607, f. 35v), 1666 *riuulus de weueren siue de weuersche beke* (K 4557 f. 2v), 1669 *De weuersche beke* (k. AT f. 277v, perceel 4 = B 417), 1686 *de Weüersche becke* (K 22.505 en map Wever), 1734 de kist rgt. *de weversche beke* (K 4557bis, f. 23). Benoeming naar het dorp Wever.

3.1.6. *De Binkomsebeek* [5] of [3.109]

Binkomsebeek : 1821 *Binkomsche beke* (Tab), 1952 *Binkombeek* (AW). Deze beek begint in de weiden van het Hof van Nijsenrode, niet ver van de Heerstraat, en vormt de grens tussen Attenrode en Binkom. Op het grondgebied van Binkom vloeit ze samen met de Broekbeek.

Oosterbontbeek : 1519 *den oesterboont beeke* (SG 7607, f. 34), 1608 *osterbant beke* (Ulens 62), 1952 *Oosterboordbeek* (AW), 1970 *Oosterboordbeek* (k. NGI). Beek aan de Oosterbont, in 1364 *Oesterbonth*, *Oesterbont* (Ulens, p. 61). Ooster-

bont betekent waarschijnlijk : de oostelijk gelegen streek van Binkom.

Beek : 1519 te butschore regt. *de beecke* (SG 7607, f. 30). – Appellatieve benaming voor de Binkomsebeek.

Winterbeek : 1666 die straete van Weuer naer neijsenrode ... *die winterbeke* (SG 7173a, f. 5). – Appellatieve benaming voor de Binkomsebeek.

Zijp : 1846 *De Syp* (ABu). Een oude benaming was Zijp, die behoort bij Middelnederlands *sipen*, Nederlands *sijpelen*, uit Indo-Europees **seib-* «uitgieten, druppelen». Zijp komt vooral in Oost-Brabant voor.

3.1.7. *De Winterbeek* [6]

Winterbeek : 1821 *Winter beke* (Tab), 1952 *Winterbeek* (AW). De beek ontspringt aan de westzijde van de Lange-streek en verenigt zich met de Attenrodesebeek (Tab). Een winterbeek bevat enkel in de winter enig water. Een andere winterbeek mondt in Glabbeek in de Meenselbeek uit.

Vlierbeek : 1952 *Vlierbeek* (AW). Idem als de Winterbeek, zo genoemd naar de begroeiing met vlierstruiken.

3.1.8. *De Vloedgracht* [7]

Vloedgracht : 1666 int Weuervelt rgt. *de vloodgracht, die vloetgracht* (SG 7173a, f. 3 en 4). Verdwenen gracht in het Weuerveld, langs de noordzijde van de percelen B 76-75. Vloed is een afleiding van Indo-Europees *pleu-* «vloeien» (Pokorny, 1959, 835), ablautend Germaans *flo-*, uitgebreid met Germaans d-suffix. Gewoonlijk zijn Vloedgrachten weinig opvallende, kunstmatig aangelegde grachten om overtollig water af te voeren. In Helen-Bos echter is de Vloedgracht indrukwekkender dan de Kleine Gete.

Leibeek : 1670 (Savooien) *de Leijbecke* noordt (U 2881). In het Weversveld, idem als de Vloedgracht. Een leibeek of leigracht is een kunstmatig gegraven greppel om het water af te leiden.

Winterbeek : 1686 jnt weúervelt rgt. Collegie van Saúoijen jn twee ende *winter becke* (K 22.505). Appellatieve benaming voor de vloedgracht in het Weverveld.

3.1.9. *De Koutergracht* [8]

Koutergracht : 1530 *die cautergracht* ... die baghienen van thienen (R 44.682, f. 27v). Het perceel van het begijnhof heeft het nummer B 258. De Koutergracht is de kunstmatig aangelegde gracht aan de zuidkant van B 259-258.

Grachtken : 1519 (bosje) op *tgrechtken*, totten *grechgelken* (SG 7607, f. 20, 20v en 21). Het grachtje op de Ralisberg is niet gegraven, maar ontstond door erosie. Het is een terreinscheur met spontane struikbegroeiing tot gevolg. Deze begroeide afkalving ligt op A 309 en sluit aan bij de bermen op A 305 en A 308.

3.2. STILSTAAND WATER

3.2.1. *Born*

Born : 1454 te steenberghe bij den *born* (K 20.193², f. 80v), 1519 totter *borre* (SG 7607, f. 14v). Het gewone woord is *born(e)* of *borre*. Onder invloed van het Duits «Brunnen» veranderde het woord in hedendaags Nederlands in *bron*. Enkele bronnen hebben een aparte benaming.

Haringsborn : 1519 (8ste hoeve) vanden *harincx borne* opwert (SG 7607, f. 19v). Onduidelijke bronbenaming na-

bij de Dorpstraat in Attenrode. Harinex is waarschijnlijk een persoonsnaam.

Houborn : 1519 aenden *hauborne*, vanden *houwen borne* opwert (SG 7607, f. 19v). Houw : schaarbos dat geregeld gehakt wordt (Helsen, in: Med. 1937, 25). Idem als **Heiborn** : 1821 *Heijborne* (Tab), later volksetymologisch vervormd tot Oudebron.

3.2.2. Waterplassen

Kwadeplas : 1821 *Quaede plasch* (Tab), bewaard in Kwadeplashof (zie daar).

Wouwer, Vijver : 1332 Jan van daleem ... de braxatorio et *viuario* (R 44.677, f. 13), 1405 Willem van Daleem ... vanden paenhuyse ende vanden *wouwere* (R 44.758, f. 84v), 1541 (Jan Reynaerts) van een *vyuerken* taterode (R 44.683, f. 3v). Vijver bij het paanhuis van Jan van Dalem. Niet te verwarren met de vijver in het Kranenbroek : 1519 eenen boemgaert met eenen *wouwerken* te craenebroech (SG 7607, f. 1), 1624 in cranebroek cum *viuario* (Mech., map Wever), 1670 *vijuer* van Seruaes sterdin (U 2881 f. 4v). De vijver van Sterdin hoorde in 1670 bij B 236, maar bij Popp circa 1860 bij B 256. Wouwer is een bijvorm van Nederlands vijver, een oude ontlening aan het Latijn *vivarium*.

Een vijver lag op perceel A 146, aan de Meenselbeek waar deze Attenrode binnenkomt, in 1498 *ter beeck metten wouwere willems van daelhem* (O 1612, f. 36v). Deze vijver werd later omgevormd tot een beemd : 1600 *eenen vijvere nu beempt ter beeck* (O 1614, f. 66). De vijver strekte zich verder uit tot in Meensel en Glabbeek (O 1618, p. 391). Heden is het nog altijd een grote schorre, vooral op het grondgebied van Attenrode en Glabbeek (k. NGI 2000).

Recenter zijn de visvijvers van 't Windmoleke nabij de Butschoorstraat (Glab, p. 82 met foto).

3.2.3. Putten

Pamputte: 1332 Henricus Buemelere ... van enen *pamputte* (R 44.677, f. 12v). Waarschijnlijk te lezen als Panputte, met gedeeltelijke assimilatie van n > m voor een p. Put is dan een kuil of groeve waaruit aarde werd gehaald om dakpannen te bakken.

Duiveput: 1846 *den Duiveput*, *Den duyveput* (ABu), 1882 *den Duyvelput* (Wauters, 25). De Duiveput ligt in de laagte ten zuiden van de Oudebronstraat, in de omgeving van A 235-236. Het eerste lid is duif, niet duivel.

4. Berg en dal

4.1. EEN HEUVELACHTIG LANDSCHAP

Het landschap in Attenrode en Wever is zeer aantrekkelijk wegens zijn hoogteverschil van circa 35 meter. Aan de grens met Vissenaken loopt de hoogtelijn van 50 meter. Aan de noordoostzijde van het dorp Wever ligt de Heinkensberg met zijn 72,5 meter hoogte. Hierop bouwde het NIR (Nationaal Instituut voor Radio-omroep), de latere VRT, tussen 1955 en 1960 een station met een zendmast. In 1998 werd de zendmast vernieuwd en verhoogd (incl. VRT transmissiecontrole).

In Attenrode ligt in de omgeving van de Kwadeploshoeve een uitgestrekt plateau met twee bulten van 85 meter. Het dorp ligt aan de oostzijde hiervan, op een heuvelrug tussen de Meenselbeek en de Attenrodesebeek. De laagste gebieden liggen aan de rand : aan de Meenselbeek aan de grens met Glabbeek, aan de Binkomsebeek en de Broekbeek aan de grens met Binkom en Vissenaken, en aan de Oude Velp (Kranenbroek) aan de grens met Bunsbeek.

4.2. DE HOOGTEN IN WEVER

Heinkensberg : 1340 *prope montem henrici* (LM f. 75v), 1458 *apud den heynkensberch* (K 8394, f. 155), 1463 *aenden heynskensberch* (Kab. 1, f. 93v), 1483 *op den heijkensberch* (O 1610, f. 32), 1620 *byden heynkens berch* (K 8877, f. 11v), 1624 *den heijnkensberch* (Mech., map Wever), 1666 *opden heijnkens berch*, (bos) *opden heynskens berch* (SG 7173a, f. 6v en 7), 1698 *sacellum vulgo montis henricij* (K 20.228), 1721 (bos) *op den henckes bergh, op den henskesbergh* (K 4556ter), 1734 *op den heijntjens bergh* (K 4557bis, f. 6), 1734 *supra montem henrici* (K 4557bis, f. 16), 1735 *op den*

heijnsbergh (U 2880), 1790 *op den henckensbergh* (K 4556bis), 1796-1799 *op den henkensberg* (K 4556bis), 1821 *par le henskens berg* (Tab Wever), 1846 *Heintjensberg* Gehucht (ABu), 1949 *Henskenberg* (k. NGI), 1972 *Heintjesberg* (k. NGI). Afgeleid van de voornaam Heinken, dim. van Heinrik. De bergnaam herinnert aan een vroegere eigenaar van de bossen aldaar. Cf. Heinkens bij Debrabandere, met als oudste attestatie Heinkin uit 1379 in Ieper.

Stenberg : 1336 *henricus dictus de steenberghe clericus* (K 10.934bis, f. 81-82), 1407 Jan vanden putte van *steenberghen* (K 20.193², f. 80), 1624 *steenberghen* (Mech., map Wever), 1666 *te steenberghe* (SG 7173a, f. 2v), 1669 (Wever) *tot steenbergh* (k. AT f. 276v), 1795 van *Steenberghen* nae het Broeck (KPH 156), 1821 *le hameau de Steenbergen* (Tab Wever), 1972 *Steenbergen* (k. NGI). Zuidelijke uitloper van de Heinkensberg, verder lopend in Glabbeek. Het eerste lid verwijst naar de steenachtige bodem.

Keiberg : 1734 *den wegh naer den keijbergh* (K 4557bis, f. 32), 1735 (bos) tot Wever *op den Keijenbergh* (U 2880), 1821 *Kaeybergh* (Tab), 1846 *Keyberg* (ABu detailplan 5). Hoogte tussen de Steenbergstraat en de Halensestraat. Net als in Steenberg verwijst het eerste lid naar de aanwezigheid van keien.

4.3. DE HOOGTEN IN ATTENRODE

Ralesberg : 1519 *den Rales berch, opten ralis berch* (SG 7607, f. 21), 1666 *op den ralisberch* (Mech., map Attenrode), 1672 *opden raelisberch* (o.c.), 1750 1/2 landt genaemt *den ralenbergh* (o.c.), 1779 *den raelenbergh* (o.c.), 1788 *den Ralenbergh* (SG 5175). Hoogte in Attenrode, vooral in de omgeving waar Kwadepasstraat en Heerbaan elkaar raken. Het eerste lid is, net als in Heinkensberg, de naam

van een vroegere bezitter. Raele (en varianten) is een diminutief van de voornaam Raoul, verkort uit Radolf (DB, 1014).

Bisschoppenberg : 1519 *bysscopen berch alias den Rales berch* (SG 7607, f. 21). Ook Bisschop is hier een persoonsnaam, vergelijk met 1332 *buscum filiorum iohannis episcopi* (R 44.677, f. 12v), in 1420 vertaald als het *bosch der kinder Jan bisscoppen* (R. 44.679, f. 11).

Grote Berg : 1846 *Grootenberg* (ABu), ca. 1860 *Grootenberg* (k. Popp). Naam voor een uitloper van de Ralesberg, gelegen in de hoek gevormd door Butschoorstraat, Langestraat en Heerbaan.

Vossenberg : 1519 *opten vossen berch* (SG 7607, f. 16 en 17). Hoogte in Attenrode ten noorden van het Hulstbos. Vos is het bekende dier.

4.4. ANDERE HOOGTENAMEN

Donk : 1333 in quodam loco dicto *terdonct* apud weuere (K 10.934bis, f. 80v), 1454 *opte donc* (K 20.193², f. 80v), 1519 *opte donckt* (SG 7607, f. 3v), 1571 *op den donck* (O 2483), 1624 *op den donck* (Mech., map Wever), 1764 *op den Donck* (K 4556bis). De Donk, uit Germaans *dunga*, is in Vissenaken de heuvelrug of uitloper tussen de Eksterbeemdenbeek en de Broekbeek. Deze rug begint in Binkom, strekt zich verder uit over het noorden van Vissenaken en eindigt aan de Broekbeek in Wever. Vandaar de differentiatie Hoog- en Neerdonk.

Neerdonk : 1530 *die neerdonck* (R 44.682, f. 13v), 1571 op den donck geheeten *den neerdonck* (O 2483). In Wever is de Neerdonk het laagste deel van de Donk aan de Broekbeek. Hoog- en Neerdonk zijn ook in Aarschot bekend.

Kranendonk : 1666 Andries Swilden ... *te cranendonck* (SG 7173a, f. 6). Laagste deel van de uitloper van Steen- en Keiberg, idem als Kranenbroek. Kraan is de bekende vogel.

Tom : Romeinse grafheuvel, bewaard in Tomstraat, maar niet gelokaliseerd. **Motte** : nog bewaard in Mottebeemd en Motteveld.

4.5. DAL EN DELLE

Delle : 1441 (land van de Tiense Armentafel, A 228bis) *op de delle* (K 2312, f. 49), idem als **Dal** : 1454 ter steden gheheyten *int dal* (K 20.193², f. 81). De Delle is een kleine inzinking in Attenrode, waarin de Winterbeek vloeit. Delle is het verkleinwoord van dal, uit Germaans *daljō*, dat zich door i-umlaut en assimilatie ontwikkelde tot delle. Het woord is in onze regio ook bekend in Oorbeek, Hakendover, Kuntich, Waanrode, Landen, Raatshoven, Vissenaken, enz.

5. Bossen en hagen

5.1. BOSROOIJINGEN

Uitgestrekte bossen kwamen eertijds voor op de hoogste delen van Attenrode en Wever. Vermits beide dorpen hoog gelegen waren, was een groot gedeelte bebost. Veel bossen zijn al sedert de Middeleeuwen verdwenen. In 1834 bestond nog een goede 11 % van de oppervlakte uit bos. De boomgaarden maakten bijna 3 % uit. In 2006 zijn er enkele schaarse bospercelen overgebleven: in Attenrode ten westen van de Heerbaan nabij Binkom, op de Duiveput, de Grote Berg en bij het Kasteel. Het grootste overblijvende bos is het Hulsbos. In Wever vinden we enkele restanten op de Heinkensberg. Daar tegenover staat dat het areaal boomgaarden fors is uitgebreid.

Attenrode. De naam Attenrode zelf wijst op de massale ontbossing van het gebied waar het dorp zich heeft ontwikkeld. Zie verder bij de nederzettingnamen.

Rode: 1340 *ten rode* apud weuere (LM f. 75), 1454 (woning) *ten rode* bij weuere (K 20.193², f. 80), 1519 *ten Roode* (SG 7607, f. 3). Rode is de streek gelegen ten westen van de Butschoorstraat aan de kromming tot voorbij het Vander Eyckenstraatje nr. 23.

Weverse Rode: 1454 *ten weuerschen rode* (K 20.193², f. 80v), 1519 *te weüerschen Rode* opte vincke (SG 7607, f. 1v-2), 1530 (beemd) *te weuerschen roye* (R 44.682, f. 30v), 1624 *ten weuerschen roije* (Mech., map Wever), 1686 *ten weüerschen roede* (K 22.505), 1721 *ten weuerschen rode* (K 4556ter), 1734 *te Weverschen Roije* (K 4557bis, f. 8). Idem als Rode, uitgebreid met de dorpsnaam, als onderscheiding met de Rode in Glabbeek.

5.2. NAMEN MET BOS

5.2.1. *Bos als simplex*

Bos. Als appellatieve benaming komt in Attenrode-Wever enkel bos voor, in het Latijn vertaald als *buscus*. In 1332 bezat Wilhelmus Liddernoy 6,5 dagmalen *busci*, die vóór hem toebehoorden aan Gijselbrecht van Aterode, grenzend aan de huidige Heerstraat (R 44.677, f. 13). In de omschrijvingen wordt de eigenaar van het bos genoemd. In 1441 grensde een stuk land op de Varent aan *des boschs magareten couwens* (K 2312, f. 114), en in 1519 vond ik *die abt van vlierbeecke bosch* (SG 7607, f. 10), terwijl de 4de hoeve zich uitstreckte *tot aen Jans de hertoge bosch* (o.c., f. 15v).

Bosselken. Het verkleinwoord bosselken komt zelden in omschrijvingen voor. In 1519 grensde *pauwel prouwe-neers bosselken* aan de Kattestraat (SG 7607, f. 14v).

5.2.2. *Bos in composita*

* *Benoeming naar de eigenaar*

Hoort een bos lange tijd toe aan dezelfde eigenaar, dan evolueert de omschrijving «bos + eigenaar» tot een toponiem van het type «eigenaar + bos». Zulke toponiemen komen in Attenrode en Wever talrijk voor.

Begijnenbos : 1779 *den begijnenbosch* (Mech., map Att.), 1846 *Begeynnebosch* (ABu). Bos op A 415, grenzend aan de Heerbaan. Het bos was eigendom van het Tiense Begijnhof, later van de Burgerlijke Godshuizen.

Klein Begijnenbos : 1756 (Begijnen) *le petit bois de Beginne* (Naveau, i. 3v). Bos op A 408 aan de noordzijde van het Oosterbont-straatje.

Collegebos : 1734 *de Collegie bosch van Savoijen* (K 4557bis, f. 22). Bos op de grote Varent onder Wever, toebehorend aan het college van Savoijen in Leuven.

Hoemans Bos : 1846 *Hoemansbosch* (ABu.). Bos op A 307, in de hoek gevormd door de Oosterbontstraat en de Heerbaan. Hoemans is een variant van Hoetmans : een drager van een hoed of een beroepsnaam voor een hoedenmaker (DB, 614).

Kabbeekbos : 1626 *ad syluam ad monasterium de cabbeek* (Mech., map Att.), 1649 *cabbeek bosch* (K 22.506, b. 3), 1666 *clooster van Cabbeek een dachmael bosch* (SG 7173a, f. 7), 1734 *Cabbeek bosch* (K 4557bis, f. 19). Bos op B 26, grenzend aan de Luisstraat, nu Hulsbos(straat) genoemd. Dit bos was eigendom van het Kabbeekklooster in Tienen, nu gedeeltelijk op de plaats van de H. Hartklieniek.

Kerkenbos : 1663 (uitgave) aen Aert maes van *kerckenbosch* te vreden – xxx st(uyuers) (K 4556, f. 3), 1721 *het kercken bosken* gelegen op den henskesbergh (K 4556ter, nr. 23), 1764 *aen kercken bosch* (K 4556bis). Bos van anderhalve dagmaal op de Heinkensberg, eigendom van de pastorie van Wever.

Kloosterbos : 1519 *tcloester bosch van de Vrouwenbroederen van thienen* (SG 7607, f. 26v en 28v). Bos van de Onze-Lieve-Vrouwbroeders van Tienen.

Klynkensbos : 1 sept. 1562 *den klynkensbosch* (U 2880). Bos gelegen in de nabijheid van het pachthof van Kranenbroek, in 1562 door Jan van Houthem verkocht aan het college van Savoijen van Leuven. Klynkens is een diminutief van Klijn, verkort uit Colijn (DB, s.v. Clynkens).

Lammekensbos : 1846 *Lammekens bosch* (ABu.). Bos op A 447-448, aan de noordzijde van de Hoefstraat. Lam-

mekens is een diminutief van de naam Lambrecht (DB, 723).

Pastoriebos : 1666 *die pastorije bosch* (SG 7173a, f. 4), 1846 *Pastoor bosch* (ABu). Bos op B 19 en B 19², aan de zuidkant van het Holgat, eertijds eigendom van de pastorie van Wever.

Peetersbos : 1846 *Peeters bosch* (ABu, detailplan 3). Bos van eigenaar Peeters op A 315, op de Grote Berg.

* *Andere voorbepalingen*

Groot Bos : 1846 *Grooten bosch* (ABu), ca. 1860 *De Grootte bosch* (k. Popp). Eertijds groot bos op A 324 in Butschoor naast de Heerbaan, 5 ha 54 a 10 ca groot.

Hulsbos : 1624 *den hulsboss* (Mech., map Wever), 1649 *de hulstbosch* (K 22.506 b. 3), 1666 op hulsgat rgt. ... *den hulsbosch* (SG 7173a, f. 1v), 1846 *Hulsbosch* (ABu), 1972 *Hulsbos* (k. NGI). Groot nog bestaand bos, vooral op A 23 en A 28, voorheen zo genoemd naar de in onze streken veel voorkomende hulst (*Ilex aquifolium*).

Hulst : 1332 *ter hulst* (R 44.677, f. 12v), 1405 Woutere mottemans van gielis liddernoys wegen ... *ter hulst* (R 44.758, f. 84v), 1547 *jn die hulst* (SG 6892, f. 172v), 1846 *de Hulst* (ABu). Gedifferentieerd met groot en klein. **Grote Hulst** : 1788 (6 dagmalen) land of bosch onder Attenrode genaemt *den grooten hulst* (SG 5175). Idem als de Hulst of het Begijnenbos op A 415. **Kleine Hulst** : 1788 *de clijne hulst* langs het oisterbantstratien (SG 5175). Idem als Klein Begijnenbos. De hulstbomen werden sedert lang vervangen door dennenbomen.

Oosterbornbos : 1519 *tgrechgelken ... den oesterborne bosch* (SG 7607, f. 34). Voorheen een bos aan de Ooster-

bontbeek, dus in de omgeving van A 309 en A 403. In de meeste attestaties vinden we bont in plaats van borne.

Peerdsbos : 1751 *den Peerts Bosch* (Map Att.), 1766 (over het kappen van een eik) *in den peerdtsbosch* (SG 155), 1796 de kele rgt. *den Peerts Bosch* (SG 5175), 1846 *Peerdsbosch, Peertsbosch* (ABu). Bos in de omgeving van de Peerdsbosweg nr. 27. Peerd is paard zoals in de Peerdsweide in Helen-Bos. Een peerdsbos is dus bos met open ruimten waar paarden kunnen lopen.

Strijbos : 1530 *strybosch* (R 44.682, f. 1), 1541 *den strytbossch* (R 44.683, f. 1v). Bos in de omgeving van A 409 en A 413, waar de Oosterbontstraat zich van de Heerbaan afsplitst. Strijd komt in de toponymie voor in verband met betwistingen over grenzen, zoals in Strijldland in Oorbeek en Strijddries in Kuntich.

5.2.3. Afzonderlijke bomen

Hazelaar : 1528 *aen de haesellare* (SG 7607, f. 39). Als opvallende, alleenstaande boom vond ik slechts een hazelaar (*Corylus avellana*).

5.3. BLOEIENDE BOOMGAARDEN

Boomgaard. De aanplanting van boomgaarden zorgen voor veel groen in de gemeente. In de 14de eeuw betaalde Amelricus Tintmakere en vóór hem de weduwe van Wouter Yliaes aan de hertog een cijns van 12 deniers voor een open plaats (de petia waris). Op deze plaats kwam een boomgaard, in het Latijn *quod pro nunc est pomerium situm apud aterode* (R 44.677, f. 13). Een boomgaard of *bo-gaert* is een omheinde ruimte beplant met fruitbomen en vlakbij de woning gelegen. Zo bezat in 1530 Peeter Quat-

ters eenen bogaerde gelegen te craenbroeck rgt. de strate die te pamelbroeck wert gaet (R 44.682, f. 13v).

Appelboomgaard : 1846 *Appelboomgaard* (ABu). Boomgaard op B 262 en volgende. Zelden wordt de aard van de boomgaard aangegeven.

Klerkenboomgaard : 1519 (beemd) *den klerken boogaert* (SG 7607, f. 31). Naam voor een beemd gelegen in Butschoor (A 387-388) tussen de Butschoorstraat en de Binkomsebeek.

Sint-Manus Boomgaard : 1788 *Sinte Manus Boomgaard* (SG 156/1). In Attenrode, verder onbekend. Sint-Manus is een verkorting uit Sint-Germanus, de kerk op de Veemarkt in Tienen.

Ganzemanneken : 1649 eenen boomgaert genoemd het *Ganse-manneken* (K 4558, f. 8). Voor deze boomgaard betaalde Henrick Balls 4 halsters. Verder onbekend.

5.4. HAGEN SCHUTTEN

Haag : 1519 jnde varent ... *aende haghe* (SG 7607, f. 3v). Begroeide berm aan de Heinkensbergstraat nr. 11, waar de Tafel van Tienen een stuk land bezat, namelijk B 18.

Hellense haag : 1454 *de hellensche haghe* (K 20.193², f. 79v). In Wever in het Gemeen Broek, verder onbekend. Hellens is een persoonsnaam, een vleivorm van een «hild-naam», vergelijk de naam Banco Hellens in 1379 in Oplinter (DB, 588).

Tichelhaag : 1519 *die tiechgelhage* (SG 7607, f. 12v), 1734 *aen de Tichelhaeghe* (K 4557bis, f. 36). Haag nabij de Tichelrij op de Heinkensberg.

5.5. WIJNGAARDEN

Wijngaard (Wever): 1454 dlant dat *den wijngaert* gheenoemt is (K 20.193², f. 80v). In Wever bevond zich een wijngaard aan de nu rechtgetrokken kromming van de Butschoorstraat.

Wijngaard (Attenrode): 1519 vanden kerchoue opwaert *totten vingaert* (SG 7607, f. 19). Wijngaard kort bij het centrum van Attenrode.

5.6. ANDERE BEGROEIING

Plantsoen: 1846 *het Plantsoen, Santsom* (sic) (ABu), ca. 1860 *Het plantsoen* (k. Popp). Plantsoen is een verzameling jonge bomen en struiken om te kweken, gelegen op perceel A 40.

Varent: 1416 te weuere *opten varnt* (K 10.928, nr. 318), 1441 aenden anderen art *geheyten de vaernt* (K 2312, f. 49), 1528 *op die varent* by dat biesseussel (SG 7607, f. 37), 1620 *opde vaernt* (K 8877, f. 107v), 1686 *inden vaent* (Mech., map Wever), 1734 *op die vaerent* (K 4557bis, f. 16), 1788 *in den varent* onder gelabbeek (SG 5175), 1821 la *campagne le varent*; la *campagne dite Vaerent* (Tab), 1972 *Varent* (k. NGI). Varent is het grote veld, gelegen tussen de Heinkensbergstraat, de Torenstraat (en voor de recht-trekking tot aan de Kattestraat), en de Attenrodesebeek. Het is een afleiding van de plantnaam *varen*, met het achtervoegsel -t, met de betekenis «waar varens groeien». In Wever wordt de Varent gedifferentieerd met de adjectieven Groot en Klein. **Grote Varent**: 1591 *opde groote varent* (O 1654), 1660 *op de groote vaerent* (K 4558), 1666 *opde groote varent* (SG 7173a, f. 1v, 4 en 4v), 1669 *op de groote vaent* (k. AT f. 277), 1670 (Savooien) *opde groote vante* (U 2881 f. 2v), 1721 *inde groote vaent* (K 4556ter), 1734 *op de*

grote Varent onder Wevere (K 4557bis, f. 22), 1786 *in den grooten varent* (SG 156/1). De Grote Varent is het veld in sectie A, tussen het Holgat en de Attenrodesebeek. **Kleine Varent**: 1666 *aen de cleijne varent* (SG 7173a, f. 1v). De Kleine Varent is het kleinere veld, ten zuiden van het Holgat, in sectie B.

6. Graslanden

6.1. GEMEENSCHAPSGRONDEN

Gemeente van Attenrode : 1332 *Communitas de aterode* (R 44.677, f. 13), 1530 *De gemeynte van Aetrode* (R 44.682, f. 3), 1787 grond wesende *gemeynte* genaempt de vroente rgt. ... *de gemeynte sive dries* (SG 5173). Gemeenschapsgrond werd aangeduid als gemeente. In Attenrode lagen de «gemeenten» langs de Torenstraat, de Dolaagstraat, en aan het uiteinde van de Oudebronstraat en de Oosterboordstraat.

Gemeente van Wever : 1666 die broeckstraete oft *die gemeijnten, die gemeynten van Weuer* (SG 7173a, f. 3v en 7v). In Wever lag de gemeente aan de Broekstraat op perceel B 449.

Vroente. In 1405 betaalde Woutere Mottemans aan de hertog 1 denier voor *eenre vroenten*, gelegen voor zijn huis ter Hulst (R 44.758, f. 84v). Voor de vroente die Gielis van Lyeminghen, genoemd Oem, in gebruik had van de hertog, betaalde hij 2 deniers. Deze grond bestond uit 1 bunder heide, gelegen bij de Hulsstraat (o.c.). Vroente is een afleiding van vroom «van de heer» en vandaar «openbaar». De vroenten ter Hulst werden echter gehuurd.

Gemene Vroente : 1530 *De gemeynte van Aetrode ... rgt. de ghemeyn vroente* (R 44.682, f. 3). Andere delen van de vroente waren in gemeenschappelijk gebruik, vandaar de toevoeging gemeen.

Vroente van Attenrode : 1519 Marie de geest huijs ende hoff achter tpaenhuijs rgt. *de vroente van aterode* (SG 7607, f. 16v). Idem als de **Dorpsvroente** : 1541 taterode rgt. ... *tdorps vroente* (R 44.683, f. 3-3v). Deze vroente lag in het centrum van het dorp Attenrode, ten oosten en ten

westen van de Torenstraat in de omgeving van het Binnenveld en het Kasteel.

Dries (Attenrode) : 1649 tot *aenden driesch* van t'capitel van thienen (K 22.506, b. 3), 1751 (Maagtafel) huys onder Attenrode rgt *den Dries* in twee zyden (Mech., Map Att.), 1787 de gemeynthe sive *dries* (SG 5173), 1793 huys hoff boomgaerd ... rgt. *den Dries* (SG 5177).

Dries(ch) is geen afleiding van *drie*, zoals lang is gemeend, maar zou behoren bij een Indo-Europese wortel **treu-* 'wrijven' of 'vermoeien, uitputten'. Een dries liet men tijdelijk rusten, waarna begroeiing met gras en onkruid volgde. Daar vooral de minst vruchtbare gronden lang als 'dries' bleven liggen, kreeg het woord secundair de betekenis van 'schrane weide' en ook van 'dorpsplein'. Soms was zulk dorpsplein driehoekig, maar dat berust op toeval (Van Osta, in: Etym. woordenboek van Belgische Gemeentenamen, 2008). In de betekenis dorpsplein viel *dries* samen met vroente en gemeente. In Attenrode is het dorpsplein het belangrijkste deel van de lange Torenstraat, met in het midden een **Rode Pomp**.

Dries (Wever) : 1846 *den Driesch* (ABu). In Wever is de dries een driehoekig plein aan het begin van het Driespad.

Vogeldriesken : 1666 *het vogeldriesken* (SG 7173a, f. 7v). Weide waarop de schutters van Wever naar de vogel schoten, misschien te lokaliseren op B 366b tussen de Broekbeek en de Butschoorstraat.

6.2. MALSE BROEKEN

Weiden vormen zich op natuurlijke wijze op de aanslibingsgronden langs een waterloop. In Attenrode-Wever maken ze een goede 10 % van de oppervlakte uit. De meeste weiden liggen langs de Broekbeek en de Oude Velp.

Naargelang van de kwaliteit van het grasland komen verschillende benamingen voor : broek, beemd en eusel. Wei-de is jonger.

Broek : 1530 *te weuere int broec* (R 44.682, f. 30v), 1666 *aen het broeck* rgt. ... het pamelbroek (SG 7173a, f. 2), 1795 *het Broeck* (KPH 156), 1821 *marais de Wever* (Tab Wever), ca. 1860 Broek (k. Popp). Grasland ten noorden van de Oude Velp in Wever nabij Bunsbeek. Broek, uit Germaans *brōka*, betekende oorspronkelijk moeras, maar na ontwatering malse weide aan een waterloop.

Pamelbroek : 1483 *int pamelbroeck* (O 1610, f. 32), 1541 *ten pamelen broyck wert* (R 44.683, f. 14v), 1649 *in pamelbrouck* (K 22.506 b. 3), 1666 *in t' pamelbrouck* (K 4557, f. 2v), 1670 *aent' pamelbroeck* (U 2881 f. 4v), 1764 *in het pamelenbroeck* (K 4556bis). Idem als het Broek, tussen de Halensestraat en de Oude Velp, verder lopend naar Bunsbeek. Zo genoemd naar het gehucht Pamel, 1454 *te pamel wert* (K 20.193², f. 79v).

Kranenbroek : 1300 *godescalen de cranebroec* (Tong. 437, f. 4v), 1332 *apud cranenbroec* (R 44.677, f. 58), 1340 *henricus de cranenbroech* (LM f. 67a), ca. 1370 *apud cranenbroec* (R 44.678, f. 65v), 1519 *te craenebroeck* (SG 7607, f. 1), 1530 Peeter quatters is sculdich van eenen bogaerde gelegen *te craenbroeck* (R 44.682, f. 13v), 1541 *te crayenbroick* (R 44.683, f. 14v), 1596 *tot Cranebroeck* onder Weuere (U 2883), 1624 *in cranebroek cum viuario* (map Wever), 1628 *het Craenebroeck* (O 30 f. 21), 1734 Lodewijk woonende in de Kan tot Thienen, *nomine uxoris van sijn gheleghen te Cranebroeck* (K 4557bis, f. 35), 1846 de Plaets genaemd *Cranenbroek* (ABu), onder Bunsbeek. Kranenbroek is drassig laagland waar kranen «kraanvogels» voorkomen, idem als Broek. Dit broek strekt zich verder tot in Vis-

senaken en Bunsbeek uit, en is gedeeltelijk identiek met het Pamelbroek.

Broeksken : 1846 de Plaets genaemd *Broeksken* (ABu). Idem als **Klein Broek** : 1519 *dat cleyn broeck* (SG 7607, f. 34v), en **Butschoor-broek** : 1454 *int buetschoirbroec* (K 20.193², f. 79v). Het Klein Broek ligt in Butschoor tussen de Butschoorstraat en de Binkomsebeek, en verder waar de Broekbeek zich met de Binkomsebeek verenigt.

Vreebroek : 1750 *het vreebroeck* (map Att.), 1821 le bois dit *Vreebroeck* (Tab), 1846 *Freebroek* (ABu). Grasland, maar ook bos, gelegen ten zuiden van het uiteinde van de Oudebronstraat, A 235 en omgeving. Vree is een verkorting van vrede. Om het vee te bevreden, dit is beschermen, werd de weide omheind en afgesloten.

6.3. BEEMD, EEN «BANALE» WEIDE

Beemd, uit *ban-made*, is een «banale» of gemeenschappelijke hooiweide, met *ban* «rechtsgebied» en *made* «weide» (Et. wdb. 2003, 244). Het is in Attenrode en Wever het meest gebruikte woord voor grasland. Een beemd is meestal grasland van goede kwaliteit, maar heeft minder waarde dan een broek. Deze betekenis kan wel vervagen. In Wever aan de Broekbeek heten de weilanden beemd. Het specificans of bepalend lid in samenstellingen verwijst dikwijls naar de eigenaar (Bielenbeemd), de ligging (Borchbeemd) of een andere eigenschap zoals de begroeiing (Houtbeemd, Varenbeemd).

6.3.1. Benoeming naar de eigenaar

In veel gevallen wordt beemd verbonden met de naam van de bezitter. Op dat ogenblik is de beemdbenaming nog geen toponiem. Vergelijk in 1519: *Marie Suetemonts*

beempt, heer Jans de hertoghe beempt, pauwel proueneers beempt (SG 7607, f. 2v, 3, 13 en 14v). Wordt de eigenaar een vast bestanddeel, dan komt de naam voorop zoals in Bielenbeemd.

Bielenbeemd : 1774 *den bielen bempt* (SG 5175), 1846 *De Beelen bemd* (ABu). Beemd op A 174, aan de noordkant van de Dolaagstraat, grenzend aan voetpad 43. De familienaam Beelen of Bielen is een metroniem, afgeleid van Isabele of Mabelie (DB, 102).

Blijkenbeemd : 1764 *den blycken bempt* (K 4556bis). — Het eerste lid is mogelijk een persoonsnaam.

Busselbeemd : 1846 *Busselbeemd, Busselbempt* (ABu), ca. 1860 *Bussel bempt* (k. Popp). Percelen A 42-43 ten noorden van het Hulsbos, naast voetpad 51. De familienaam Busselen komt voor in Budingen (Kempeneers, 2005). Busselen is een beroepsbijnaam afgeleid van bussel «bundel, schoof», of is eerder te verbinden met Buselin, vleivorm van de Germaanse voornaam Boso (DB, 207).

Grambuysbeemd : 1795 (weide onder Wever) rgt. *grambuijs bempt* (SG 5177). Beemd op B 259 bij de grens met Vissenaken. Grambuys is een variant van Grambeys, zo genoemd naar de plaatsnaam Grambais bij Nijvel (DB, 534).

Kallebeemd : 1846 *De Kalle bempt* (ABu). Beemd op A 176, ten noorden van de Dolaagstraat naast de Bielenbeemd. Kalle of Calle is een vervorming van Catharina (DB, 216).

Kernenbeemdeken : 1519 *tkernen beemdeken* (SG 7607, f. 30). Beemd van anderhalve dagmaal in Butschoor, tussen de Butschoorstraat en de Binkomsebeek. Kernen is een patroniem, vervormd uit Quirinus (DB, 678).

Kistbeemd : 1519 *die kieste beempt* (SG 7607, f. 2v).
Uitbreiding van de **Kist** : 1624 *een bempdeken ... by die kiste* (Map Wever), 1666 *prato ... dicto de kiste* (K 4557, f. 2v), 1734 *een bempdeken gheheeten de kist* (K 4557bis, f. 6). Perceel B 420 in de bocht van de Broekbeek. De Kist was een instelling voor arme begijnen. Vgl. in 1519 Lauwerys Oems ... vander kisten wegghen der bagynen van thienen (SG 7607, f. 12).

Mettenbeemd : 1530 *den metten beempt* (R 44.682, f. 30v). Beemd op B 416, grenzend aan de Broekbeek en de Tafelbeemd van de Tiense Armentafel. Metten is een Brabantse vorm van Merten (DB, 846).

Notaarbeemd : 1846 *De Notaerbempt* (ABu). Beemd op B 454, tussen de Broekbeek en het Gunningenveld in Vissenaken. Notaer is een Germaanse voornaam uit *naud* + *hart* (DB, 907).

Nottoolbeemd : 1846 de Plaets genaemd *Nottoolbeemd* (ABu). Eindpunt van voetpad 22 (het Nottoolstraatje), dus B 363 of B 364. Nottool : persoonsnaam *Not*, verkort uit *Hanot*, en weer verlengd met het verkleiningssuffix *-oul*, te vergelijken met *Nihoul* uit *Nihotte*, met aanpassing aan de Nederlandse uitspraak.

Noyenbeemd : 1454 *den beempt dien men heyt den noyenbeempt* (K 20.193², f. 79v). In Wever, verder onbekend. *Noyen* : uit Middelnederlands *Noudin*, vlevorm van de Germaanse voornaam *Arnoud* (DB, 909).

Vriesenbeemd (Wever) : 1519 *den vriesen beempt* (SG 7607, f. 32). Beemd op A 395-396 tussen de Butschoorstraat en de Broekbeek, met de persoonsnaam *Vriesen*, inwoner van Friesland, in het Nederlands *Vriesland* (DB, 1286). In 1519 was de beemd eigendom van de erfgenamen *Stauten*.

Vriesenbeemd (Attenrode): 1519 *den vriesen beempt* (SG 7607, f. 12). Beemd nabij de kerk van Attenrode, voorheen eigendom van Herman Vriesen (o.c.).

6.3.2. Benoeming naar andere eigenschappen

Borchtbeemd: 1332 (beemd) te weuere achter de kerke geheyten *den borchbeemt* (R 44.677, f. 58), ca. 1420 *den borchbeempt* (R 44.679 f. 59), – 1519 *totten ... borch beempden* des cloesters van lintere (SG 7607, f. 1v), 1624 *in die burchbempden* (map Wever), 1649 *den Burcht bempt* (K 4558), 1734 *in de borchtbempden* (K 4557bis, f. 11). Beemd aan de Borg, achter de oude kerk van Wever. In de 14de eeuw betaalde Johannes de Castro, vertaling van Jan vander Borch, aan de hertog een cijns van 1 denier en het zesde deel van een kapuin voor één dagmaal weide in de Borchtbeemd.

Breebeemd: 1846 de Plaets genaemd *Breebeemd* (ABu). Weiden aan de Broekbeek, B 418 en omgeving, altemaal grote percelen.

Houtbeemd: 1666 (Savoyen) een halff bunder bempts genoempt *hauttbempt* (SG 7173a, f. 4). Beemden op B 253, B 254 en B 256, eigendom van het College van Savooien. Hout: beemd waar schaarhout gekapt kan worden.

Keerbeemden: 1519 te weuere *jnde keerbeemde* (SG 7607, f. 3). Keer: kan een persoonsnaam zijn (DB, 672), maar is hier eerder een bocht.

Kleine Beemd: 1788 *den klynen Bempd* (SG 5175). Deze beemd was in 1788 een bos van 6 dagmalen omgevormd tot land, en *gedivideert in 6 parcellen*, grenzend aan de Dolaagstraat. Deze 6 percelen komen overeen met de nummers A 428 en A 430 tot A 434.

Langebeemd : 1751 *den langen beemd* (Map Att.). – Lange beemd op A 2-3, naast de Attenrodesebeek.

Meerbeemd : 1528 *den meer beempt* (SG 7607, f. 39v). – Meer : mogelijk de persoonsnaam Van Meer, of eerder een plas. Niet gelokaliseerd.

Mottebeemd : 1673 *de Mottebeempt* (Wauters, 25), ca. 1860 *De Motte beempt* (k. Popp). Percelen A 422 tot A 424 tussen de Kwadeplasstraat en de Heerbaan, zo genoemd naar een verdwenen Middeleeuwse motte.

Paalbeemd : 1734 *in den pael beempt* (K 4557bis, f. 38). – Paal betekent grens.

Poortbeemd : 1666 *den poort beempt* (SG 7173a, f. 5). – Perceel B 364 in de hoek gelegen tussen de Torenstraat en de Butschoorstraat.

Sint-Antoniusbeemd : 1695 *St Antonius Beempt* ende de Beke (K 16.164 f. 19).

Smisbeemden : 1821 *par les smisbeempden* (Tab Wever). – Op het Solveld aan het Driespad.

Varenbeemd : 1530 beempde geheeten *den varenbeempt* (R 44.682, f. 3), 1541 *den varenbeempt* (R 44.683, f. 3). Beemd op de Varent waarop varens groeiden.

Zuurbeemdeken : 1686 een dachmael weijde geheeten *het seúr bemdeke* (K 22.505), 1686 *het Suerbempdeken* rgt. ... de Beke (Map Wever), 1734 *het suerbempdeken* groot een daghmael rgt. de beke naer Binckhum loopende (K 4557bis, f. 24). Beemd aan de Binkomsebeek. Benoeeming naar de aard van de bodem zoals in Zuurbemde.

6.4. MAGERE EUSELS

Eusel : 1454 *den eusel* (K 20.193², f. 81). In Butschoor nabij de straat van Butschoor naar Attenrode. Eusel is in

Brabant niet onbekend. Het is een weide van minder goede kwaliteit, afgeleid van het werkwoord eeuwen «voederen», met het suffix -sel, dus eeuwsel. Soms komt eusel voor in een samenstelling.

Bieseusel : 1528 *dbieseefzele* genaemt, op die varent by dat *biesseussel* (SG 7607, f. 37), 1591 *het bieseneussel* (O 1654). Schrale weide in de Varent, begroeid met de bekende plantnaam bies. Ook verder onder Glabbeek.

Molchereusel : 1519 Joncker Jan baellet eussel gheeten *molcher eussel* (SG 7607, f. 15v). – Het eerste lid is blijkbaar een persoonsnaam.

Schoreusel : 1734 een pleck bemps gheeten *den schorusul* (K 4557bis, f. 17). – Schor : schoor, moerasland.

6.5. JONGE WEIDEN

Droogeweide : 1846 *Droogweyde* (ABu). – Weide op A 167 en A 168, ten zuiden en ten noorden van de Hoefstraat. Weide is in Attenrode en Wever een recent toponiem.

Droogeweide : 1846 de Plaets genaemd *Droogeweide* (ABu). – Weide op B 258, in het Kranenbroek, dicht bij de grens met Vissenaken.

Kareelweide : 1846 *T'Kareel weyde* (ABu). – Perceel A 3 langs de Attenrodebeek. Kareel wijst op een oven voor het bakken van bouwstenen.

Putweide : 1846 *Putweide* (ABu). – Weide op B 243 in het Kranenbroek.

6.6. ANDERE WEIDEBENAMINGEN

Blankenberg : 1624 (beemd) *den blankenberch* ... die groote broek straete (Map Wever), 1666 *prope pratum* ...

dictum *den blanckenbergh* (K 4557, f. 4v), 1734 *den Blanckenbergh* (K 4557bis, f. 18), 1776 sekere plecke soo lant als weyde groot seven daghmaelen ... genaempt *blanckenbergh* (SG 5178). Beemd op B 447a, grenzend aan de huidige Doemstraat en de Broekbeek. In 1547 had pastoor Geert van de Putte op deze beemd een rente van 5 rinsguldens gelaten, die moest dienen *tot den sanck van de saterdaeghsche misse tot ghedenckenisse sijnder zielen* (K 4557bis, f. 18). Blankenberg is hier geen bergbenaming, maar de naam van een persoon, dus van een vroegere eigenaar.

Dolage : 1483 *inde doelage* (O 1610, f. 31v), 1519 de strate die van de *doylage* gaet op te groote hoeue (SG 7607, f. 27v), 1660 *inde dooleghe* (O 1616). Drassig weidegebied aan de Dolaagstraat waar de Attenrodesebeek ontspringt, met eertijds een vijver op A 103. Gewoonlijk wordt dolage verklaard uit doot-lage, maar doot komt in de oudste attestaties niet voor. Debrabandere wil de naam daarom afleiden van dool-lage «een plaats waar je op onzekere bodem staat, waar je verdooft» (HTD 2004, 13-14).

Heikens : 1768 (land) *op de heykens* onder attenrode (SG 155), 1779 *op de heykens* (Map Att.), 1846 *De heydekens* (ABU). Naam voor perceel A 276, gemeentegrond aan het uiteinde van de Oudebronstraat. In 1332 betaalde Gielis uten Liemingen *die men heet oem*, en vóór hem Philip van Tudekeem en Wouter Otmans, aan de hertog 2 schellingen voor een bunder *heyden*, gelegen nabij de Hulsstraat (R 44.677, f. 12v).

Keel : 1750 *op de kele* (Map Att.), 1751 (Maagtafel) weyde genaemt *de keele* (Map Att.), 1796 1/2 bunder land met te boomen daer op staende ... genaempt *de kele* rgt. den Peerts Bosch (SG 5175), 1846 *De Kiel* (ABU). Perceel A

266, grenzend aan het Peerdsbos en de Heerbaan. De naam is niet duidelijk.

Ressen : 1846 *De Ressen* (ABu). Weide op A 381 aan de Broekbeek. Res is een variant van rijs «rijshout, laag struikgewas», zoals in Budingen (Kempeneers, 2005, 84).

Uilenkot : 1500 (onder Vissenaken) *jnt huijlecot* (To. G, p. 527), en verder in Wever : 1666 *in vylencot, d'vuijlcot* ... die beke daer door loopende (SG 7173a,, f. 2 en 2v), 1764 *in het uylencot* (K 4556bis). Laag gelegen weiden in Vissenaken, maar ook percelen B 330 en B 458-459 van O.L.Vrouw ten Poel te Tienen, gelegen aan de Uilenkotsstraat. Ook bekend in Binkom : 1364 *ulencot*, (Ulens, 1925). Ironische naamgeving voor laag gelegen land.

7. Akkerland

7.1. AARD EN HOEVE

Aard : 1441 *aenden anderen art* geheyten de vaernt (K 2312 f. 49), 1776 *het aertgat* (SG 5175). Aard is een bepaald gebied gelegen tussen hoofdwegen. In 1441 lag een perceel van de Tiense Armentafel aan de andere aard, namelijk de Varent. Aard is een gebied waarin de eigendommen lagen van een bepaalde instelling.

Hoeve : 1498 *ter hoeuen wert* (O 1611, f. 23), 1530 *bi die hoeue* (R 44.682, f. 29), 1788 (gracht) tusschen het cleyn Mottenveld ende *de heuve* (SG 156/1), ca. 1860 De Heuve (k. Popp). Hoeve is de naam van het veld tussen de Kwa-deplas-, de Dolaag- en de Oudebronstraat.

Grote Hoeve : 1519 vander dorpstraten *opte groote hoeue* (SG 7607, f. 26), 1768 *op de groote hoeve ... de dooleghstraete* (SG 135). Veld ten noorden van de Dolaagstraat, waarnaar de Hoefstraat is genoemd. Hoeve is een overblijfsel van de opsomming van de hoeven, dit is het grondgebied waarop door de heer van Dalem *peerts cueren* of peerdskeuren werden geheven. De belasting werd geheven per gebied, een «hoeve» genoemd. De grootte van de hoeven varieerde van 3 tot 9 bunders. Vergelijk onder Wever in 1519 : *D'Jerste hoeffue van 1/2 cuer, die ije hoeffue*, enz. (SG 7607, f. 1). In Wever hief de heer een peerdskeur op 10 hoeven.

In Attenrode waren 14 hoeven. De eerste hoeve had een grootte van 9 bunders en een half dagmaal (SG 7607, f. 12), de tweede begon aan de beek en was 7 bunders en een halve dagmaal groot, de vijfde begon achter het paanhuis, enz. Enkele hoeven hebben een specifieke benaming, meestal van een vroegere landbouwer.

Poelmanshoeve : 1519 *de seuenste hoeue heet de poelgemans hoeue*, ongeveer 3 bunders groot (SG 7607, f. 19). Deze hoeve komt overeen met het Poelmansblok. Poelman : afleiding van Van den Poele (DB, 982).

Clutenshoeve : 1519 *de achste hoeue heet de clutenshoeue*, 4 bunders en 2,5 dagmalen groot (SG 7607, f. 19v). Clutens is een persoonsnaam, afgeleid van een Germaanse hluth-naam met Romaanse klankontwikkeling (DB, 255).

Hazenshoeve : 1519 *de negenste hoeue heet de hasenshoeue*, met een oppervlakte van 5 bunders, 3 vierdelen en een dagmaal (SG 7607, f. 20v), met gronden op de Bischoppenbergh of Ralesbergh. Hasen : persoonsnaam afgeleid van Hasin, de vlevorm van de Germaanse voornaam Haso «grijs, bleek» (DB, 559).

Binnenshoeve : 1519 *de thienste hoeue heet de binnenshoeue*, begint voor het geleeg van Pauwel Proveneers en gaat tot het Lepelarenstraatje (SG 7607, f. 21v).

Mothuishoeve : 1519 *de elfste hoeue heet de mothuys hoeue, den mothuys hoff alias den scrauaert* (SG 7607, f. 24). Veld op A 136 gelegen tussen de Torenstraat en de Dolaagstraat, ten noorden van de kerk. Mothuis : genoemd naar de bezitter, vgl. 1332 Walterus Motteman (R 44.677, f. 12).

Kernenshoeve : 1519 *die tweede hoeue heet de kernenshoeue* (SG 7607, f. 30). Ze begon aan de beek en ging tot de Heerstraat. In Butschoor lagen 6 hoeven die elk een volle peerdskeur schuldig waren. Kernens : uit Quirinus (DB, 678).

Vriesenshoeve : 1519 *de vierde hoeue heet de vriesenshoeue* (SG 7607, f. 32). Hoeve tussen de beek en de Butschoorstraat, met onder meer de Vriesensbeemd (zie daar).

Soetmanshoeve : 1519 *die vijfste hoeue heet de soetmans hoeue* (SG 7607, f. 33). Hoeve van aan de beek tot *cluetens landen*. Vgl. 1611 Willem Suetmans (SG 1451, f. 28v) en Soetmans bij Debrabandere (p. 1140).

7.2. VERBINDINGEN MET LAND

Land als simplex wordt dikwijls gespecificeerd met de naam van de eigenaar. Het resultaat is een half-toponiem dat wel tot een toponiem kan uitgroeien. Enkele voorbeelden : 1519 *die tafel van thienen lant* (SG 7607, f. 2), land van de Tiense Armentafel, dat later toebehoorde aan de erfgenamen Suetemonts; 1519 *byder kercken lant van weuere* (o.c., f. 3v), land dat toebehoorde aan de kerk van Wever; 1519 *aen Jan cappaerts lant* (o.c., f. 3v), enz.

7.3. HET OPEN VELD

Talrijk zijn de verbindingen met veld. Oorspronkelijk betekende veld de uitgestrekte, open woeste vlakte buiten de akkers en de weiden. Sinds de middeleeuwen is veld een geheel van percelen akker- en weiland, gelegen tussen hoofdwegen. Het heeft derhalve een ruimere betekenis dan hoeve en blok. De eigenschap uitgedrukt in het specifcans heeft dikwijls betrekking op de ligging.

Beckerveld : 1624 *op becker velt*, 1626 *supra beckers velt* (Map Wever), 1734 (prati) *supra beckervelt* (K 4557bis, f. 9). In Wever. Becker : beroepsnaam van de bakker (DB, 77).

Beekveld : 1846 *Beekveld* (ABu). — A 403 naast de Binkonsebeek.

Binnenveld : 1519 (10de hoeve) *tstraetken dat gaet opt binnen velt* (SG 7607, f. 21v), 1751 op het alzo genoemd

Binneveld (Map Att.), 1779 *het binnevelt* (Map Att.), 1821 *la campagne dite binnen veld* (Tab), 1846 *Binnenveld* (ABu). Veld ten zuiden van de Attenrodestraat.

Cremereveld : 1454 *te weuere opt cremmere velt* (K 20.193², f. 79v). In Wever. Genoemd naar de persoonsnaam Cremere, variant van Kramer, beroepsbijnaam van de kramer of kleinhandelaar (DB, 703). Vgl. met 1483 Nijs de Cremere, die een woning bezat aan de Kwadestraat in Attenrode (O 1610, f. 31v).

Donkvelt : 1626 *het donck velt* (Map Wever). — Idem als de Neerdonk nabij de Doemstraat.

Ganzenveld : 1846 *Gansenveld* (ABu). — Omgeving van B 402, B 408 tussen Heerbaan en Butschoorstraat. Idem als **Groenveld** : 1846 *Groenveld* (ABu).

Glabbekerveld : 1483 *op glabbekeruelt* (O 1610, f. 1v), 1528 *dat ghelabbeeckeruelt aen dbiesseussels gat* (SG 7607, f. 37), 1624 *op ghelabbeeke velt* (map Wever), 1734 *opt' glabbeke velt* (K 4557bis, f. 16). Veld tussen de Attenrodesebeek en de Grote Varent, verder onder Glabbeek.

Gunningenveld : 1454 *opt gunninghen velt* (K 20.193², f. 77v), 1821 *le Gunningen Veld* (Tab Wever), 1846 de Plaets genaemd *Gunningenveld* (ABu). Veld aan het uiteinde van weg 13 (de Uilekotstraat), gelegen onder Vissenaken. Gunningen komt uit *Gundingum, dit is Gundjo «strijd», vleivorm bij een tweestammige Germaanse naam zoals Gondulfus, verlengd met het suffix -ingum, met de betekenis «bij de lieden van Gundi». Uitgebreid hierover bij Kempeneers, Top. van Vissenaken (HTD 2006).

Hoogbrugveld : 1519 *tstraetken vander hoochbruggen velt nae binckem gaende* (SG 7607, f. 34). Veld naast A 398-399, onder Binkom.

Kranenbroekveldeken : 1519 (Wever, 2e hoeve) *op traenebroeck veldeken* (SG 7607, f. 1). Veld bij het Kranenbroek (zie daar) ten zuiden van de Steenbergstraat.

Kwadestraatveld : 1483 *opt quadestraetuel* (O 1610, f. 30), 1626 *supra het quaestraetvelt*, 1666 *op quastraete velt*, 1672 *op de quadestraete veldeken*, 18 maj 1710 *het quadestrategie velt* (map Att.), ca. 1860 *Het Kwaede straet veld* (k. Popp). Veld in de hoek gelegen tussen de Torenstraat (voorheen Kwadestraat) en de Attenrodestraat.

Motteveld : 1846 *Motveld*, *Motteveld* (ABu), ca. 1860 *Motte veld* (k. Popp). Veld tussen de Heerbaan, de Kwadepasstraat, de Dolaagstraat en de Oudebronstraat. Gedifferentieerd met de adjectieven groot en klein. **Groot Motteveld** : 1779 *het clyn ende groot mottevelt* (map Att.), 1788 *op het groot Motten velt* onder Attenrode (SG 5175). **Klein Motteveld** : 1624 *opt cleen motte velt* (map Wever), 1672 *op het cleijn mottenvelt*, 1710 *het cleyn mottevelt* (map Att.), 1788 van sekeren reen sive grachte gelegen tusschen *het cleyn Mottenveld* ende de heuve (SG 156/1), 1788 *het clijn mottenvelt* (SG 5175).

Paanhuisveld : 1821 la campagne dite *paenhuysveld* (Tab), 1846 *Panus veld* (ABu). Omgeving A 50-51 tussen de Langstraat en de Kattestraat, d.i. de afgesneden bocht aan de Varent. Zie verder bij Paanhuis.

Putveld : 1483 *opt putvelt* (O 1610, f. 25), 1620 (Wever) *opt putielt* (K 8877 f. 108v), 1660 *opt putvelt* (K 4558), 1734 *opt' putveldt* (K 4557bis, f. 33), 1766 *opt putvelt* (K 4556bis), 1768 *op het Puttevelt* (K 4556bis), 1846 *Putveld* (ABu). Onder Glabbeek en Wever, in de hoek gevormd door de Steenbergstraat en de Halensestraat, dus gedeeltelijk identiek met de Keiberg.

Scheurveld : 1666 *op scheurvelt* (SG 7173a, f. 4), 1670 *opt' schurvelt* onder weuere (U 2881), 1764 *opt scheurvelt*

(K 4556bis), 1821 la campagne dite *Schuerveld* (Tab Wever), 1821 au lieu dit *Schaerveld* (Tab Wever), 1846 *Scheurveld*, *Schuerveld* (ABu). Veld in de hoek gevormd door Steenbergstraat en Heinkensbergstraat. Scheur: variant van schuur, te vergelijken met de verspreide familienaam Verschuren (DB, 1110-1111).

Solveld: 1530 *opt soluel*t (R 44.682, f. 28v), 1624 *op tsolveld* (map Wever), 1649 *t soluel*t (K 4558, f. 1), 1734 *op het solvelt* (K 4557bis, f. 21), 1764 *opt solvelt* (K 4556bis), 1972 *Solveld* (k. NGI). Veld ten zuiden van de Solveldweg, naast het Streekveld in Vissenaken. Solveld is ook bekend in Neerheilisse en Zoutleeuw. Draye verklaart *sol* in Neerheilisse uit Middelnederlands modderpoel, moeras (HTD 1943, 366). Lindemans ziet Sollenberg in Asse als een «ledig liggende landerij waar kon gespeeld worden, o.a. met de sollebal» (Top. van Asse, 1952, 185).

Streekveld: 1530 *opt streeckeveld* (R 44.682, f. 28v), 1767 *opt streker veld* (SG 155), 1821 la campagne dite *Streekveld* (Tab Wever). Ook **Klein Strekerveldeken**: 1519 (Wever, 4e hoeve) *opt kleijn streekerúeldeken* (SG 7607, f. 1v). Uitbreiding van Streek (zie daar). Grotendeels onder Vissenaken. Het Streekveld sluit in Wever aan bij het Solveld.

Weversveld: 1445 *op dweuerveld* (Borré p. 272), 1463 *opt weuerveld* aenden heynskensberch (Kab. 1), 1519 *op dweúersche veld* (SG 7607, f. 2), 1530 *int weuerveld* (R 44.682, f. 31), 1541 Jan vander horst van een dachm. lants *op dweuer veld* (R 44.683, f. 15v), 1649 *op t'weúerveld* (K 22.506 b. 3), 1670 (Savooien) een boender lants *opde weuerveld* (U 2881), 1686 *jnt weúerveld* (K 22.505), 1776 *op het weversveld* (SG 5175), 1821 la campagne dite *Weversveld* (Tab). Groot veld tussen de Torenstraat en de Steenbergstraat.

Winkelveld : 1463 *op wynckelvelt* (Kab. 1). – Idem als het Winkelken (zie daar).

7.4. EEN AANEENGESLOTEN BLOK

Blok : 1454 *den bloc* [niet ingevuld] (K 20.193², f. 79v), 1846 *Het block* (ABu, detailplan 2), perceel A 209 in de Hoeve. Blok is het voornaamste woord voor een door heggen of houtkanten ingesloten perceel. Soms wordt blok voorafgegaan door de naam van de eigenaar, zoals in 1519 *des persoens block* (SG 7607, f. 19), eigendom van de persoon, dus van de kerk.

Klein Bloksken : 1795 *het Clijn Blockxken* (KPH 156). – Een deel van B 263, tussen de Streekstraat en de Halensestraat.

Buedeblok : 1571 op den donck geheeten *Buedeblock* (O 2483). – Buede is een variant van de persoonsnaam Budo.

Corthauts Blok : 1750 (een dagmaal) onder wever genoemd *Corthauts Blocx* (SG 5173). Corthaut : persoonsnaam met de betekenis «kort bos» (DB, 701).

Ganzeblok : 1734 *Ganseblock* (K 4557bis, f. 29). Gesitueerd aan de Butschoorstraat en de Beek.

Kernenblok : 1519 Jan de hertoge vanden *kernen blocke* (SG 7607, f. 30). Naast het Kernenbeemdeken aan de Butschoorstraat. Kernen : persoonsnaam Quirinus.

Klaverblok : 1686 *het claverblock* (map Wever), 1734 Jan Grootjans en Arnold Grootjans, te voren Jan de Groot, te voren Peeter Peeters, Lambertus Sillen, van een Blok gheenoemt het *Claverblock* (K 4557bis, f. 30). Perceel B 347 achter de oude kerk van Wever. In 1649 verkocht Peeter Peeters een deel van het Klaverblok en zijn

moestuin aan de pastoor om een nieuwe pastorie met tuin op te bouwen.

Pastorieblok : 1669 *op het Pastorije Blok* tot wever [= verkeerd voor Attenrode], (k. AT f. 278v, perceel 6 = A 228bis), 1710 *het pastorye block* (map Att), 1750 *het pastorije block* (Map Att), 1846 *Pastoryblock* (ABu). Eigendom van de pastorie van Attenrode, o.a. A 224 tot A 228.

Poelmansblok : 1750 *het pastorije block groot ses daghmaelen rgt. ... noordt poelmans block* (Map Att), 1821 *la terre dite Poelmans blok* (Tab p. 7), ca. 1860 *Goelmans blok* (k. Popp). Omgeving A 221-222.

Rauwblokskens : 1751 *de Rauwblokskens* (Map Att). Een bosje, eigendom van de Maagtafel, grenzend aan de straat van Attenrode naar Kiezegem. Rauw wijst op de aard van de bodem, te vergelijken met de rauwweide in Waanrode. Rauw = ruw, verwijst naar de slechte grond.

Saeneblok : 1571 (anderhalve dagmaal) geheeten *tsaeneblock* (O 2483). Saene : afgeleid van Suzanna (DB, 1073), vgl. met samenstellingen met Sanen in Budingen (Kempe-neers, 2005).

Suetemontsblok : 1519 achter de geruen *suetmons block* (SG 7607, f. 3v). Blok aan de Butschoorstraat. Suetemonts : bijnaam voor een zoetmondje, iemand die van zoetigheid houdt (DB, 1140). Vgl. 1519 Marie Suetemonts (SG 7607, f. 2v).

Veekmansblok : 1846 *Veekmans block* (ABu). Perceel op A 220 in de bocht van Dolaagstraat en Oudebronstraat. Veekmans : afleiding van Van der Veken, met veken = hek (DB, 1246).

7.5. ANDERE SPECIFIEKE BENAMINGEN

Sommige veldbenamingen verwijzen naar de oppervlakte (Lange zille), de ligging en de vorm (Driebek, Streek), of andere eigenschappen zoals een voormalige eigenaar (Schoenaart).

* *Oppervlakenamen*

Cellebroederszille : 1666 *die sellebroeders sille* (SG 7173a, f. 2). Een dagmaal weide gelegen in het Pamelbroek, op B 246, zo genoemd naar de oppervlakte van een zille of 1/4 van een bunder. De zille was in 1528 eigendom van de *Cellebruers van thienen* (O 1613, f. 34v).

Lange Zille : 1750 (1 dagmaal) onder Wever genaempt *De Lange sille* (SG 5173). Benoeming naar de vorm en de oppervlakte van 1 dagmaal of zille.

Nederste Bunder : 1519 de tafel van aterode *dat nederste boender* (SG 7607, f. 20v). Perceel van een bunder groot (ca. 1 ha 30 a).

* *Vorm en ligging*

Driebek : 1846 *De Drybeek* (ABu). Bekend toponiem, hier te lezen als Drybeck, voor een driehoekig perceel gelegen in de vork van twee wegen. De Driebek is perceel A 414, tussen de Heerbaan en de Kwadeplasstraat.

Hoek : ca. 1860 *Den Hoek* (k. Popp). Land in een opvallende bocht tussen voetpad 24 (Driftstraatje) en de Butschoorstraat.

Theunishoek : 1666 *inden Theunis hoek* (SG 7173a, f. 4v), 1724 (Wever) *op den Theunis hoek* (U 2880), en met corrupte spellingen 1846 *Tuerensveld*, *Tuerenshoek*, *Toorens broek* (ABu Vissenaken, f. 9v en 11). Hoek heeft hier de

betekenis van « uithoek ». De Theunishoek ligt in het uiterste noordoosten van Vissenaken aan de grens met Wever. Theunis is de naam van een eigenaar van percelen in dit gebied.

Wolfhoek : 1657-1717 *Bosken inden wolfshoek* (To. B 25), 1686 (weide) *inden wolfshoek* rgt. de Weúersche becke (K 22.505 en map Wever), 1764 *inden wolffhoek* (K 4556bis), en onder Vissenaken 1846 *Wolfshouck, Wolfshoek* (ABu, f. 11). Noordelijke uithoek van Vissenaken. Wolf is dikwijls het bekende dier, maar soms volstond een eenmalig voorkomen van een wolf, om een plaats zoals de Wolfshaag in Tienen naar dit dier te noemen. Maar ook een verklaring uit de persoonsnaam Wolfs is aannemelijk. Wolfshoek verwijst dan naar een vroegere eigenaar zoals in Theunishoek.

Winkelken : 1666 *op den winckel* (SG 7173a, f. 4), 1670 (Savooien) 3 dachmaelen lants *op t' dwingeleke*; een halff dachmael lants *opt' dúingelle* (U 2881, f. 1 en 1v), 1767 (land) *op het winckelken* onder wever (SG 155). B 181 van het Collegie van Savooien lag op de Winkel, synoniem van Hoek, zoals het Winkelken in Melkwezer (Kempeneers, 2005, 164).

Kruiskens : 1626 in loco dicto *de kruijskens* (map Att.), 1666 *inde cruijskens* rgt. de taffel van Thienen (map Att.), 1821 *les Kruyskens* (Tab), 1846 *de Kruiskens* (ABu). Groot bos op A 29, grenzend aan de Heerbaan, met boven en onder opvallende uitsteeksels, vandaar de benaming.

Kwadeboog : 1666 *den quaeden booch* (SG 7173a, f. 3). Perceel van de abdij van Tongerlo B 27, in de hoek van de Hulsbosstraat en de Heerbaan.

Streek : 1334 een ghehuchte dat men seeght *de streke* (K 10.934bis, f. 82v-84), 1519 *te strecke* (SG 7607, f. 3), 1649 *op de streke* (K 22.506 b. 3), 1734 *op de streke* (K

4557bis, f. 19v). Veld onder Vissenaken aan de grens met Wever. Met Streek worden lange percelen aangeduid, wat in Vissenaken inderdaad het geval is.

Langestreek : 1519 *de lange streecke* (SG 7607, f. 16v), 1669 *de lange streeck* (k. AT f. 278v), 1710 *den langhen streck* (map Att.), 1750 *de lanckstreeck* (map Att.), 1770 *de langhe streke* (SG 155), 1789 boomgaard ... *aen de lange streke* (SG 154), 1821 *Lanck streek* (Tab), 1846 *de Lange-streek* (ABu), 1949 *Lang streek* (k. NGI). Lange percelen A 46, A 47 en A 48. Later ging de naam over op de straat en vervolgens volksetymologisch gewijzigd in Langestraat.

* *Andere eigenschappen*

Klein Kempen : 1846 *Kleyn Kempen* (ABu). – Perceel A 429, grenzend aan de Kleine Beemd en de Dolaagstraat.

Mortel : 1483 (land) geheeten *de mortele* (O 1610, f. 32). Op het Putveld. Mortel, door dissimilatie uit ouder mortar, werd ontleend aan het Latijn *mortarium*, en betekent in de toponymie «natte bodem». Het gaat meestal om percelen die gemakkelijk onder water komen te staan wegens de ondoordringbaarheid van de bodem.

Schoenaerts : 1846 *Schoennaerts* (ABu). Smalle percelen op A 169-170 langs de Meenselbeek aan de grens met Meensel. Genoemd naar de eigenaar J.B. Schoonaert.

Schravaart : 1519 den mothuys hoff alias *de scrauaert* (SG 7607, f. 24), 1846 *Schavaert* (ABu), ca. 1860 *Den Schraevaert* (k. Popp). Veld op A 136, tussen Torenstraat en de Attenrodesebeek. Schravaart : mogelijk een persoonsnaam, met suffix -aart afgeleid van het werkwoord schraven.

Stinkaart : 1846 *Den Stinkaert* (ABu), ca. 1860 *Den Stinkaert* (k. Popp). Bos op A 25-26, deel van het Hulsbos. Afleiding van stinken, «plaats waar het stinkt».

Vink : 1519 te weüerschen Rode *opte vincke* (SG 7607, f. 1v-2). Vink is lichte turf, plaats waar turf gestoken werd (DB, 1272) of Middelnederlands *vinke* 'maagdenpalm' (GN), dus plaats waar deze plant groeide. Hiervan kan de familienaam Vincx zijn afgeleid, zoals blijkt uit de aanvulling in 1519: *op welck lant hier voermaels een gelegen ghestaen heeft ende plach toe te behoorende henrick vincx*. Rond 1400 vond ik ook een Henricus Vinke in Kapellen (R 44.677, f. 17v).

Vunt, Vint : 1657-1717 *De Vunt* (k. Tong.), 1846 *De vint* (ABu), ca. 1860 *Wind* (k. Popp). Veld in de omgeving van het voetpad 54 (Vintpad), ten zuiden van het Hulsbos. Vint is een ontronding van Vunt, oorspronkelijk een waternaam. Vgl. de Vunte, een zijarm van de Leibeek in Leuven, afgeleid van Oud-Frans *font* uit Latijn *fontem* «bron» (Kempeneers, 1982, 705-706). Vandaar ook vunte of vonte «doopvont» (Mnl. Handw.). In Wever is Vunt de benaming van een veld met een kleine inzinking.

8. Kerkelijke gebouwen

8.1. DE OUDE KERK VAN WEVER

Attenrode en Wever behoorden tot het bisdom Luik, maar bij de oprichting van nieuwe bisdommen in 1559 kwamen beide dorpen naar het aartsbisdom Mechelen.

Kerk van Wever : 1332 (beemd) *te weuere achter de kerke* (R 44.677, f. 58), 1454 *de kercke van weuere* (K 20.193², f. 80), 1598 *fabrica est sarta tecta* (Vis. T1-2), 1605 een hoff gelegen *aen de kercke van weeuer* (K 16.452 f. 65v), 1631 *Ecclesia Sancti Antonij* (Mech. reg. 160), 1787 *una ecclesia dedicata in honorem Sancti Antonii* (Map), 1821 *l'Eglise de Wever* (Tab). De oude kerk van Wever werd gewoon kerk genoemd, in het Latijn *ecclesia* en in de visitaties *fabrica*. Ze stond op B 352 en had een oppervlakte van 2 a 10 ca.

Kerkhof (Wever) : 1414 *te weuere ... den kerchof aldair* (K 10.928, nr. 310), 1598 *Muri cemiterij non bene intertenentur* (Vis. T1-2), 1734 *het kerckhof van Wevere* (K 4557bis, f. 30), 1860 *Kerkhof* (legger Popp). Het Kerkhof, in het Latijn *cemiterium*, lag naast de kerk op B 351 en had een oppervlakte van 6 a 80 ca. Bij de visitatie van 1598 bleek dat de muren slecht onderhouden waren, maar in 1654 was het euvel verholpen. In dat jaar was het kerkhof goed afgesloten, in het Latijn : *cemiterium est clausum* (K 2346, f. 31). Na de afbraak van de oude kerk bleef het kerkhof tot op heden in gebruik.

Over de geschiedenis van de kerk vinden we informatie in de visitaties die in Mechelen bewaard worden. In 1598 was de kerk, toegewijd aan de H. Antonius, behoorlijk bedekt (Vis. T1-2). In 1632 was de toren hersteld en zag het dak er goed uit. Enkel het kruis dreigde omver te vallen : *crux turris minatur ruinam* (Vis. T6). Bij de verwoesting

van Tienen in juni 1635 werd de kerk van Wever door *die franchoyzen ende hollanders afgebrant ... benefens ook het pastorije huijs*. Zo rapporteerde pastoor Albertus vanden Pals aan het bisdom (Map Wever). De heropbouw gebeurde spoedig na de ramp. Volgens het verslag van 1642 was de toren nieuw, zowel van binnen als van buiten. Het schip had aan de zuidkant nieuwe muren, maar niet aan de noordzijde. Bovendien was het dak met stro bedekt. Een goede beglazing was er aan de zuidkant, maar niet aan de noordkant. In het Latijn luidde het verslag van Joannes vanden Bossche als volgt : *Turris est noua et sarta cum necessarijs tam internis quam externis. Nauis in meridie habet nouos muros, in septentrione minantes ruinas, tectum straminibus, vitra in meridie bona, in septentrione nulla* (Map Wever). Pas in 1647 kon de verslaggever meedelen dat *de kercke eerlijck opgebouwt is* (o.c.).

In 1654 lezen we dat de kerk gebouwd werd ter ere van Sint-Antoon. Nikolaas was de tweede patroonheilige. Er waren 3 altaren en boven het hoofdaltaar bevond zich geen schilderij : *in summa altari nulla est pictura* (K 2346, f. 31). Interessant zijn de rekeningen van pastoor Albert vanden Pals. Op 25 februari 1663 verkocht hij aan Geert Mertens *den quaeden trap vijt de kercke* (K 4556). Op 16 september 1669 werd de klok hergoten. De pastoor betaalde 40 gulden van het geld, *ontvangen vijt de komme* (o.c., f. 1v). Andries Swilden den Jonghen betaalde 3 gulden *als peter vande klokke* (o.c.). Belangrijker was de som, in 1664 betaald door *onse mevrouwe tot een glas in choor met de waepenen van onsen Baron ende haere*. Ze betaalde voor het glasraam 58 gulden (o.c., f. 2).

De aankoop en de levering van een biechtstoel liepen niet van een leien dakje. De pastoor betaalde aan de plebaan in Mechelen 7 gulden en 4 stuivers voor de biecht-

stoel (K 4556, f. 4), en 1 gulden en 5 stuivers aan de schipper om de *bichtstoel en schapperaeijken tot Louen te brengen* (f. 4v). Een man uit Kerkom haalde vervolgens de biechtstoel aan het Withuis uit het schip en bracht hem dan naar Kerkom. Dit transport kostte, *soo in gelde als in bier*, 1 gulden. Tot slot moest de pastoor nog eens naar Leuven. Dit kostte hem zowel in Leuven als onderweg nog eens 15 stuivers.

Zoals gezegd waren de kerk en het pastoriehuis in 1635 afgebrand, maar in 1666 waren ze *wederom in seer goeden staet, opgebauwt soo by haer eijgen middelen als met d'aelmoessen der pelgrims ende d'innecomten der pastorije*. Verder kon de pastoor rekenen op de inkomsten van het beneficie van O.L.Vrouw en van Sint-Michiel, en van enkele jaargetijden die in de kerk van Wever waren gesticht (K 4557, K 4557bis). Van verenigingsleven was er weinig sprake. In Wever was zelfs geen broederschap. In 1787 noteerde de pastoor dat er nooit één was geweest: *confraternitas : non sunt nec fuerunt* (Map Wever).

8.2. EEN NIEUWE KERK VOOR WEVER

In 1787 was de kerk in slechte staat. Een uitgave van 300 gulden was noodzakelijk voor het herstel. Uiteindelijk werd in 1856 beslist om een nieuwe kerk te bouwen. Ze kwam niet op de plaats van de oude, maar 175 m hoger op langs de Solveldweg op B 134b, met een oppervlakte van 3 a 60 ca. Het is een éénbeukig gebouw in neo-romaanse stijl, een geslaagd werk van architect Alex Van Arenbergh uit Leuven. De afwerking gebeurde in 1857. Deze datum blijft in onze herinnering dank zij de tekst van pastoor Jozef Sneyders in een ruitvormige steen: *eCCLESIA Mea Con-DitVr* [= 1857], «mijn kerk werd gesticht door», met daaronder: J. Sneyders pastore.

Twee andere jaartalverzen herinneren aan het begin van de werken en aan de wijding van de nieuwe kerk door kardinaal Engelbert Sterckx. Het begin van de werken in 1854 werd vereeuwigd in het opschrift : *J. SneyDers antIstes hanC eCCLesIaM erIqIt* [= 1854], «pastoor J. Sneyders richt deze kerk op». De datum van de kerkwijding kunnen we aflezen in het chronogram : *QVInta oCtoBrIs Ista eCCLesIa ConseCrata est AntonIo aereMItae a praeCLaro epIsCopo EngeLberto* [= 1862], «op 5 oktober werd deze kerk toegewijd aan de kluizenaar Antonius door de voortreffelijke bisschop Engelbert».

Antonius de Grote, ook genoemd de Kluizenaar of Antonius met het varken, werd omstreeks 251 geboren in Egypte. Hij woonde als kluizenaar bij de Rode Zee. Volgens de overlevering werd hij 105 jaar oud zonder één tand te verliezen (Sanctus, 268). Sedert 1996 worden aan de kerkdeur weer 3 à 4 varkenskoppen per opbod verkocht (Wouters, 1998, 111).

8.3. DE KERK VAN ATTENRODE

Kerk van Attenrode : 1519 *aen de kercke* (SG 7607, f. 12), 12 juni 1550 *ecclesia seu quarte capella parrochiali ville de aetroede* (K 2345), 1598 *Atroie : fabrica non est bene tecta* (Vis. T1-2), 1654 *Ecclesia est fundata in honorem S. Andree* (K 2346), 1703 *Quarta capella S. Andreae sacra, Ecclesia sarta tecta* (Vis T7B), ca. 1860 *Kerk* (k. Popp).

De benaming is gewoon kerk, soms uitgebreid met de naam van het dorp. In het Latijn wordt de kerk aangeduid met *fabrica*, *capella* of meestal met *ecclesia*. Ze staat op A 95 en was rond 1860 1 a 90 ca groot. De kerk is toegewijd aan Sint-Andries, genoemd naar apostel Andreas, de oudere broer van Petrus. Sint-Andries wordt afgebeeld met een

kruis in X-vorm, het andreaskruis of sint-andrieskruis genoemd, als teken van zijn marteldood (Sanctus, 15). Dit kruis is ook te zien boven de kerkdeur, waar Sint-Andries in een X is afgebeeld.

Kerkhof: 1519 *vanden kerchoue ... rgt. de kerchofstrate* (SG 7607, f. 19), 1654 *Cemiterium non est bene clausum* (K 2346), 1821 *Le cimetière d'attenrode* (Tab), ca. 1860 *Kerkhof* (k. Popp). Het kerkhof naast de kerk staat op A 94. Het was rond 1860 16 a 40 ca groot.

In 1598 was de kerk van Attenrode niet goed afgedekt. Een zijmuur was bovendien gedeeltelijk ingestort, maar deze werd spoedig hersteld (Vis. T1-2). De toestand verbeterde er niet op, want in 1654 lezen we dat de toren en het schip slecht bedekt waren. De kerk had 3 altaars, maar zonder schilderijen. Wel bevonden er zich gebeeldhouwde heiligen, namelijk van Sint-Andries, de heilige Maagd Maria, Sint-Anna, Sint-Antoon en Sint-Huibrecht (K 2346).

In 1659-1661 werden schip en toren in nieuwe bakstenen opgetrokken, op kosten van de armentafel en de kerkfabriek, en met de toelating die bisschop Boonen zaliger al in 1651 gegeven had (K 2346). In de map Attenrode staat de bouw ook in het Nederlands opgetekend: *De buecke vande kercke ende den thoren sijn in iaer 1659 (want alhier van te voeren en was genen thoeren) van de fundamenten in steenen nue op gebaudt; heeft gecost ouer de vijff duijsent guldens.*

Veel versieringen waren er niet. Een schilderij boven het hoogaltaar was in redelijke staat, maar oud. Andere ornamenten waren slecht en sober, vermits de kerk maar een klein inkomen had, aldus pastoor Walterus Follaerts (map Att.). In 1672 was een altaar aan de noordzijde toegewijd aan de H. Maagd Maria, en een ander aan de oostkant aan Sint-Andries. De pastoor meldde echter dat hierboven in 1664 een nieuw schilderij kwam met de afbeelding van de

heilige Carolus Borromeus. Hiervoor zou Wouter Follaerts (dit is niet de pastoor) met zijn vrouw een wekelijkse mis stichten. Dit was in 1672 nog niet gebeurd. Daarom moest de pastoor de tekst met de aankondiging wegnemen (Vis. T6). De mis werd pas in 1703 gesticht. Bisschop Carolus Borromeus werd op 2 oktober 1538 in Milaan geboren. Hij stierf er op 3 november 1584 en werd heilig verklaard in 1610. Door zijn toewijding tijdens de pestepidemie van 1576 in Milaan was hij zeer geliefd (Sanctus, 260).

In de kerk van Attenrode was in 1787 «sedert weinige jaren» een broederschap van het allerheiligste sacrament opgericht, in het Latijn : *in Ecclesia de Attenrode a paucis annis erecta confraternitas ssimi [= sanctissimi] sacramenti* (Map Att.).

In 1910 werd de kerk volgens de plannen van architect A. Verheyden uit Tienen grotendeels afgebroken en op nieuw gebouwd. De onderbouw van de toren uit 1659, hersteld in 1817, bleef bewaard en bekroond met een 8-hoekige spitse toren. De datum is te lezen in een steen van de toren. Op 24 oktober 1911 kon de deken Vandevelde uit Lubbeek de nieuwe kerk inzegenen. Pastoor Frans Vermeulen droeg de mis op. De nieuwe kerk is 6 meter breder en 4,5 meter langer dan de oude. De familie de Turck de Kersbeek schonk 12.000 fr., op voorwaarde dat aan de zuidkant van het koor een uitsprong bijgebouwd zou worden, die eeuwig aan de familie bleef toebehoren (Verstegen, in ESB 1947, 42). Aan de zuidelijke zijkapel is een neogotische gedenksteen met het wapen van de familie de Turck aangebracht. Bovenaan staat «Nordheringen». Deze naam herinnert aan de afkomst van de familie uit Duitsland.

8.4. DE PASTORIE VAN WEVER

Pastorie(huis) : 1620 *domus pastoralis* recenter edificata (Vis. T4), 1635 *het pastorije huijs* (Map Wever), 1686 *de Pastorije van weúer* (K 22.505), ca. 1860 *Presbytère* (k. Popp).

Tot in 1617 was er in Wever nooit een pastorie geweest. De visitatie is hierover zeer duidelijk : *numquam domum*. Wel had de pastoor alle tienden, maar omdat het gebied zeer klein was (*districtus est parúus*), stelden deze tienden niet veel voor (Vis. T4). Rond 1618 bouwde de pastoor een kleine woning. Zo lezen we hierover in 1620 : *est hic domus pastoralis recenter edificata* (Vis. T4) en in 1631 *Domus pastoralis nova* (Mech. reg. 160).

Bij de verwoesting van Tienen in juni 1635 ging ook de pastorie van Wever in vlammen op : *afgebrant is die kercke benefens ook het pastorije huijs* (Map Wever). Pastoor Albert vanden Pals bouwde in 1649, met eigen middelen, een pastorie op het kerkhof. In 1666 verklaarden de schepenen en de kerkmeester van Wever, dat in 1635 *onse kercke ende pastoryehuijs door de francen ende hollanders is afgebrant geweest*. De inkomsten van Wever waren *seer luttel... ter oorsaecke vande kleijne ende aerme gemeynte*. Toch begon de heer pastoor op het kerkhof een pastoriehuis te bouwen, *in steen oft carreel met schuere ende stallen*. Vermits de bouwgrond ontoereikend was, moest de pastoor van de burenen een deel erve kopen, *om een paert vande schuere daer op te stellen ende ook gedwongen is hof te hueren ende daer voor te betaelen* (K 4557). Uit het testament van Albert Henrick vanden Pals uit 1686 vernemen we, dat hij de grond voor zijn hof en schuur had genomen, gedeeltelijk uit het klaverblok en gedeeltelijk uit de warmoeshof van zijn buurman Peeter Peeters. Ook verklaarde de pastoor,

dat hij *het huys gebouwt* (had) *op meynen eygen coste* (map Wever).

In de rekeningen van 1649 noteerde Van den Pals zijn uitgaven *int maecken vant pastorije huijs der voorschreven prochie* (K 4555). Enkele voorbeelden : de metserij gemeten door de landmeter Goffart kostte 1081 gulden; 150 voeten witte steen voor 33 gulden en 15 stuivers; aan Gaspar de schrijnwerker betaalde hij 24 stuivers *voor een steektrapken tot t'Comptoir*, en aan meester Joris Goossens 98 gulden en 2 stuivers voor *d'anckers ende ijsjerwerck*. In 1656 bouwde de pastoor nog een bakhuis voor 15 gulden, en in oktober 1657 kocht hij in Lijsmeel witte steen voor het maken van een oven en een schouw. De pastorie kwam op B 353 (3 a 10 ca groot) met de tuin op B 354 (9 a 20 ca groot), naast het huidige kerkhof.

Na de dood van Michael Naveau in 1657 volgde Van den Pals hem op, als landdeken van de stad en het district van Tienen. Hij overleed op 22 maart 1684 en werd op het kerkhof van Wever begraven. Tussen de opvolger pastoor Van Oijen en de erfgenamen van Van den Pals kwam het in 1684-1685 tot een langdurig proces, precies doordat de pastoor zoveel eigen middelen in de pastorie had gestoken (K 20.730). In 1901 kocht de gemeente een villa tegenover de nieuwe kerk om als nieuwe pastorie te dienen. De oude pastorie met de tuin, samen 12 a 30 ca groot, werd verkocht in 1904.

Kosterij van Wever : 1649 *de costerije van weuere* (K 22.506 b. 3). Naast de tienden waarop de pastoor recht had, gingen sommige inkomsten naar de koster van Wever. Deze bestonden naast tienden ook uit *de rechten van lijcken*, enz. In 1685 was Peeter Peeters de koster van Wever (K 22.506, b. 4). Deze was de eigenaar van het Klaverblok die een deel afstond aan de pastoor. Voor hem werd

die costerije thiende geïnd door wijlen philip peeters ende willem swilden doen ter tijdt costers.

8.5. DE PASTORIE VAN ATTENRODE

Pastorie(huis): 1598 *domus pastoralis* (Vis. T1-2), 1618 *de geheele pastorijs, het selue pastorijs huijs* (Vis. T4), 1631 *Domus pastoralis noua* (Mech. reg. 160), 1787 *het pastoreel huys van attenrode* (map Att.), 1821 *La cure d'attenrode* (Tab), ca. 1860 *Presbytère* (k. Popp).

De pastorie van Attenrode wordt vermeld in 1598 als een erg bouwvallige woning: *Est hic domus pastoralis multum collapsa* (Vis. T1-2). In 1618 brandde de pastorie helemaal af. Toen de nieuwe pastoor Walterus Follaerts in Attenrode aankwam, moest hij in de sacristie gaan wonen, vermits *het dorpkken kleijn is, ende egeenen middel en hadden ... om het selue pastorijs huijs wederom op te bouwen* (map Att.). De pastoor van Attenrode had wel recht op alle tienden, die in 1617 werden opgesomd: *decimas granorum, lignorum, canabum, feni, linorum, raparum, lanarum, agnorum, porcellorum, anatum et auserum et pullorum, excepto in loco dicto de Berckt* (Vis. T4). Of in vertaling: de tienden van graan, hout, hennep, hooi, vlas, rapen, wol, lammeren, varkens, eenden en ganzen en kippen, uitgenomen op de plaats de Borcht genoemd. Deze inkomsten waren onvoldoende om een nieuw pastoriehuis te bouwen en af te betalen. Toch bouwde Follaerts in 1626 *een pastorijs huijs, schuere, kelder, putte, ende stallen*, en betaalde hiervoor meer dan 1000 guldens. Om uit de kosten te geraken vroeg de pastoor aan de bisschop in 1627 steun in de vorm van *penninghen in recompens soo van sijne debuoiren* [devoren = inspanningen], *verschoten gelt als costen gedaen*, in het opbouwen van de pastorie van Attenrode (map Att.).

Hoewel de pastorie met stro was bedekt, was het huis niet zo armzalig als sommige geschiedschrijvers willen doen geloven. Integendeel. In 1626 bestond het huis dat Follaerts gebouwd had, verder uit *schuere, stallingen, backhuijs, porte ende anderssins*. Boven die voorschreven schoone wooninge beschikte de pastoor over 5,5 bunders, *soo boomgaerden, bloecken, als anderssints*, en had hij *dije universele groote, ende cleijne thiende*, en zelfs de houttiende (map Att.). De pastorie was in 1672 een grote, landelijke lemen boerderij met een degelijk dak, gelegen bij en tegenover het kerkhof, of in het Latijn: (Attenrode) *habet domum pastoralem argillaceam bene sartam tectam prope et regione cemeterii* (Vis. T6). Ook in 1703 was de lemen pastorie nog in goede staat (Vis. T7B).

Naar het einde van de 18de eeuw raakte de pastorie in verval. De 6 bunders eigendom brachten amper 680 gulden op. Op 18 januari 1781 merkten de drossaard en de schepenen op, dat dit onvoldoende was *om te connen herbauwen het actueel pastoreel huys bestaende in leem ende stroeij ende bovendien door de vervallenthijdt onbewoonbaar is* (Map Att.). Toch werd met de nieuwbouw begonnen. Volgens de rekeningen van 11 april 1787 bedroegen de uitgaven *in het maecken van het pastoreel huys van attenrode*, 3782 gulden (map Att.). De datum 1781 is leesbaar in de muurankers. De pastorie stond op A 225 (5 a 40 ca), met hovingen op A 226 (26 a 50 ca) en A 227 (17 a 70 ca), tussen de Dolaagstraat en de Langstraat. De pastorie is thans aan een buitenlandse familie verhuurd.

Over de pastoors van Attenrode geeft Verstegen in Eigen Schoon en de Brabander (1943, 8-12) voldoende informatie. Walterus Follaerts, ook geschreven Vollaerts, is volgens Verstegen overleden rond 1661 (o.c., 10). In wer-

kelijkheid stierf deze pastoor op 3 maart 1669. Hij verbleef in Attenrode sedert 1619 (map Attenrode).

In een klein dorp als Attenrode werd over de pastoor al vlug geroddeld. Op 29 augustus 1700 had Aert van Hellemont op het kerkhof gezegd «dat den paep mijn gadt kust» (Map Att.). De paap was toen pastoor Adrianus Brynaerts of Breijnaerts. De roddel ging over de verhouding met zijn dienstmeid Magdalena Lepedt, maar op 25 november 1701 ontkende deze de beschuldigingen jegens de pastoor «om te naederen ontrent het bedde». Ook legden de schepenen op 10 december 1701 een verklaring af over de eerlijkheid van de pastoor.

8.6. DE TAFELS VAN ATTENRODE EN WEVER

Tafel van de H. Geest (Attenrode) : 1332 *iuxta terram mense sancti spiritus de aterode* (R 44.678, f. 12v), 1405 de goide der *Tafelen van aterode* (R 44.758, f. 85), ca. 1420 bi lant *des heyligeest van atenrode* (R 44.679 f. 10v), 1519 *de tafel van ateroe* (SG 7607, f. 21), 1666 *die Taeffel van Aetenrode* (SG 7173a, f. 1v).

Tafel van de H. Geest (Wever) : ca 1400 *mensa sancti spiritus weuere* (R 44.677, f. 58), ca. 1420 *mensa sancti spiritus in weuere* (R 44.679, f. 59), 1454 *de tafele van weuere* (K 20.193², f. 80), 1519 *die tafele van weuere ende die tafele van aterode* (SG 7607, f. 2).

De Armentafel heette Mensa sancti spiritus of Tafel van de Heilige Geest, ook kortweg «de Tafel» genoemd. Belangrijk waren deze Tafels niet. In 1787 bezat de Tafel van Attenrode 9,5 bunders akkerland, een halve bunder weide en 3,5 bunder bos. De Tafel van Wever bezat slechts 4,5 bunders akkerland en een halve dagmaal weide. Na de

vereniging van beide dorpen werden de inkomsten van de Tafels samengevoegd. In 1874 besloeg het eigendom van beide tafels 25 ha 17 a 12 ca (Wauters, 32).

Maagtafel van Attenrode : 1519 *de maechtafele van aterode* (SG 7607, f. 22), 1654 Est hic aliqua fundatio quam Incole vocant *maeghe Tafel*, constituens in tribus journalibus terre ... in Atroede (K 2346), 1659-1661 *Die Maechden Tafel* (K 2346), 1666 een fundatie oft laetinghe, genaemt *de maechtaeffele* (map Att.), 1750 een jaergetyde van *de maeghdetafel* (map Att.).

In Attenrode bestond een stichting, de *maechtafele* genoemd. Maech betekent «bloedverwant» (Mnl. Handw., 342). De stichting had tot doel om jaarlijks een mis te laten opdragen tot lafenis van de ziel van gestorven familieleden. Later werd *maech* niet meer begrepen en dacht men aan een *maechden tafel*.

De Maagtafel had enkele inkomsten, vooral door de verhuur van 3 dagmalen land op het Binnenveld. De opbrengst van de Tafel bedroeg jaarlijks meer dan 15 gulden. De beheerders schonken aan de pastoor 2 gulden en aan de koster 10 stuivers. De rest werd verteerd tijdens een banquet waarop de vrienden en gebruikers van de goederen werden uitgenodigd. In 1632 lees ik in de visitatie dat de Maagtafel 15 tot 16 gulden opbracht en dat het geld in de herbergen werd verkwist : *15 aut 16 floreni annue et consumunt in tabernis* (Vis. T6). Pastoor Follaerts wilde deze verkwisting verbieden, omdat de herkomst van de stichting onzeker was. Zo berichtte hij in 1666 letterlijk dat het ging over *een fundatie oft laetinghe, genaemt de maechtaeffele maer ten blyck niet, wie dat dese fundatie saudt gelaeten sijn* (map Att.). Follaerts kon het gebruik niet verbieden.

Ook in 1734 rezen er problemen in verband met het oude gebruik. Everardus Nys, landdeken van het kwartier van

Tienen, wilde op 18 januari 1734 de gewoonte afschaffen. Een jaar later, op 8 maart 1735, werden de deken en de beheerder van de Maagtafel door de deurwaarder gedagvaard om de volgende dag te verschijnen op het stuk land in Attenrode, dat de tafel toebehoorde. De beheerders kregen gelijk en mochten voortgaan met hun jaarlijkse maaltijd. Verstegen (in : ESB 1947, 4) betwijfelt of de Maagtafel in 1735 wel 200 jaar bestond. Ik vond het bewijs : de Tafel bestond al zeker in 1519.

Uiteindelijk werden enkele feiten uit de geschiedenis van de stichting in 1751 plechtig in een register opgetekend. Wel wisten de beheerders ook niet meer dat het om *maegen* ging, en niet om *maegden*. Ik haal enkele passages uit de tekst letterlijk aan : *Register van de piëuse fondatie genaemt de Maegdetafel van Boitscoven in de parochie van Attenrode*. Deze fundatie was opgericht *doór eenige Maegden in faveur van hunne familie, ende tot laeffnisse van hunne zielen*. Over de verplichte mis en het banket lees ik verder : *ontrent Lichte Misse van de zielen van de fondateurs ende hunne vrienden wierd gecelebreêrt in de voórschreve kerk van Attenrode een solemneél uytvaart met vigilie wordende daer toe geroepen, en daer naer tot eene eerlyke Maeltyt genood de vrienden, Gelders en gebruykers van de goederen ende renten van de voórschreve fondatie*. De opbrengst bedroeg ongeveer 17 of 18 guldens en de fondatie was gesticht *van over de twee hondert en meerdere Jaeren*. Daarop volgt de opsomming van de *revenuën* (map Att.).

Ten slotte mocht de pastoor zich met de uitgaven bemoeien. In 1787 gebeurde er na de plechtige mis een verdeling van broden, die de fondatie 8 gulden kostte. Hierop volgde nog altijd een banket waarvoor 10 gulden werd betaald (Wauters, 32).

8.7. DE KAPEL VAN DE HEINKENSBERG

O.L. Vrouw van de Heinkensberg : 7 juni 1664 *sekeren bempt met het cappelleken* (SG 2084, f. 14), 1666 (land) *aen het Lievrauken* (SG 7173a, f. 1v), 1685 *de sacello D. Virginis, op den heijnkensbergh daer een capelle opstaet* (K 20.228), 1698 *existere sub titulo beatissime virginis marie ad nives sacellum vulgo montis henricij nuncupatum quod festum ibidem colendum est quinta augusti* (K 20.228), 1787 *unum sacellum ... in honorem Beate Marie Virginis* (Map), 1821 *derriere la chapelle* (Tab Attenrode), 1821 *la Chapelle dite henskensbergh* (Tab Wever), 1882 *une petite chapelle dite de Notre-Dame de Heynkensberg* (Wauters, 25), 2000 *O.L.V. van de Heinkensberg, Kap(el)* (k. NGI).

Kapel toegewijd aan O.L.Vrouw ter Sneeuw, op B 50 gelegen op de Heinkensberg. In 1860 was de kapel slechts 20 ca groot (legger Popp). In 1900 werd het bouwvallige kapelletje door nieuw metselwerk gesteund en vergroot, en in 1922 nogmaals vergroot, met het oog op de 350ste verjaring van zijn stichting (Chaltin, 1923, 73-74). Volgens Chaltin was het een Spaanse veldheer die de kapel bouwde. In de Brabantse Folklore staat het aldus : «In 1572, toog de Spaansche veldheer don Dionisius Vicca met zijne krijgsbenden door 't Hageland en op den Heinkensberg gekomen moest hij slag leveren tegen het leger der Geuzen, welk sterker in getal scheen te zijn dan het zijne. Vicca, vreezende de nederlaag te bekomen, aanriep de Moeder Gods en beloofde een heiligdom te stichten zoo hij overwon. Hij leverde slag en behaalde de victorie.» In de kerk van Attenrode richtte Vicca een altaar op, ter ere van O.L.Vrouw. Toen hij stierf werd hij aan de voet van dit altaar begraven. Op 15 en 20 augustus 1922 waren er grote feestelijkheden. Er ging toen 2 keer een «prachtstoet-processie» uit, waarin de legende werd uitgebeeld.

Verstegen is in 1947 voorzichtiger in Eigen Schoon en de Brabander (1947, 45-47). Hij schrijft over de kapel in de voorwaardelijke wijze. Het beeld in de kapel « zou naar het archief van de kerk van Wever, er aangebracht zijn rond 1572 door den Spaanschen generaal Dionysius Vicca. Deze was geboren te Cádiz [de klemtoon op a is van mij] en zou als een van de legeraanvoerders van den hertog van Alva een schitterende overwinning hebben behaald op een van de legers van Graaf Willem van Nassau. » Volgens Verstegen stierf Vicca in 1584. Het opschrift dat men kon lezen op een gedenksteen in de muur van de oude kerk, staat nu op een plakkaat achteraan in de vergrote kapel :

D[eo] O[ptimo] M[aximo] A° 1573. Hier ligt begraven voor het altaer van O.L. Vrouw den edelen heer Don Dionysius Vicca. In zyn leven general in 't leger van den hertog van Alva. Hy behaelt eene victorie over de landgeuzen in 1573. O.L. Vrouw Altaer is door hem opgeregt.

Hieronder staat in het Latijn :

Quod prope eum vicum vicit Dionysius hostem. Hic aram struxit pro Dei honore domus. Auctori fidei erexit post armatrophaeum hic victor dux : sit laus fidei ejus opus. Michael Vicca. R.I.P.

Vickaerts, Vicka, Vicca, Vica

Het verhaal van de Spaanse generaal is zeer twijfelachtig. Volgens Raymaekers (1993, 49) zond Lodewijk Vermeulen, kleinzoon van Gerardus Henricus Vicca (7e generatie), een doodsandenken en een brief aan zijn nicht Julia Raeymaeckers. In het doodsandenken staat dat Dionysius Vicca rond 1523 te Cádiz zou geboren zijn. Hier begint dus de legende. De eerste maal dat een Vicca volgens Raymaekers in de bronnen vermeld wordt, is het jaar

1611 (o.c., 63). Op 4 augustus 1611 moest inderdaad Jan Vicca verschijnen voor de schepenen van Zuurbemde, in-gevolge van een klacht en de evictie van een dagmaal lands onder Kapellen *op den mispelaer* (SG 1451, f. 3 en 3v). Over de stamvader Dionysius Vicca vernemen we niets. Raymaekers zelf noemt de resultaten van zijn onderzoek «teleurstellend ... daar men rond de identiteit van Don Dyonisius Vicca nog steeds in het duister tast» (p. 44).

Ook Wouters schrijft over Vicca in 1998 (p. 109) : «Wie Dionysius Vicca eigenlijk was, heeft men niet met zekerheid kunnen achterhalen. Was hij een Spanjaard of een Italiaan? Werd hij in 1523 in Cádiz geboren en was hij een edelman? Een sluitend antwoord blijven we schuldig. Hij was in elk geval geen generaal noch kolonel, zoals de legende vertelt.»

Navraag over Vicca in het archief en de bibliotheek van Cádiz leverde niets op. Fernando Álvarez de Toledo, de tweede hertog van Alva (in het Spaans : duque de Alba), werd door koning Filips II omwille van zijn mislukking in 1573 van zijn zending ontheven en naar Spanje teruggeroepen. «Ante este fracaso, Felipe II le relevó de su misión y dispuso su retorno a España en 1573» (Spaanse Wikipedia, 6.9.2006). Afgezien van het feit dat op de toen beboste Heinkensberg niet gevochten kon worden, werd in onze streek helemaal niet gevochten. Een veldslag had wel plaats op de Wolmerse heide in Vissenaken, op 15 september 1576 (Kempeneers, Vissenaken, in : HTD 2006, 1.2.).

De Spaans klinkende naam Vicca is een «eigen vreemdeling op -a», zoals ik met andere namen in mijn sprokkel 97 heb aangetoond. Bouseau komt ook voor in de spelling Boussia, en Massa is een Waalse verkorting van Thomas. Leonardus Rigaerts trouwde in Attenrode op 17 februari 1677 met Christina Vicca (parochiereg.), maar in 1682 lees

ik dat *Lenaert Riga* getrouwd was met de dochter (nl. Christina) van Dionijs Vicca (O 1618, p. 386). Dezelfde heet in 1688 *Leenaert Rigaux* (O 1623, f. 49). Namen op -a lijken vreemd, maar zijn het daarom niet. Zo is ook Vicca te verklaren als een Nederlandse naam.

In Attenrode komen de Vicca's talrijk voor vanaf het einde van de 16de eeuw, onder meer in de cijnsboeken van de Grote Heilige Geest in Leuven. Het is jammer dat er tussen het cijnsboek van 1528 (O 1613) en dat van 1600 (O 1614) geen ander cijnsboek bestaat. Op 20 oktober 1619 trouwde Elisabet Vicka met Peter Petermans, zo verne- men we in een klapper. Het origineel is echter verdwenen. Ook van Jan Vicka weten we enkel dat hij op 20 oktober 1620 in Attenrode stierf.

In 1600 (en volgende jaren) betaalde Jan Vicca, ook ge- schreven Jan Vickaerts (O 279), en voor hem Jan Prove- neers, aan de H. Geest van Leuven een cijns voor ander- halve bunder in Attenrode, *soe beempt, lant, oft bosch gelegen opt quaijstraten velt*. De gicht werd gedragen door Jan Proveneers *Jans soen*, en daarna door *Pauwels vicca geboren wten licham Cristijn proueneers*. De betaling ge- schiedde *op alder kinderen dach 1613* (O 1614, f. 64). Jan Vicca was dus gehuwd met Christina Proveneers, maar een juiste datum kennen we niet door gebrek aan docu- menten. Zijn opvolgers waren Marij Vicca, en daarna Pee- ter Mares en Dionijs Vicca *bij successie* (o.c.).

Interessant is het document 7495, f. 63 (datum 27 okto- ber 1603), in het stadsarchief van Leuven. Hierin vinden we «Jan Vickaerts sone wijlen Dionijs [naam van de generaal!] als man ende momboir Christina Proueneers dochter Pauwels sone wijlen Jans Proueneers». Deze Jan Vickaerts beloofde om 14 jaren achterstallige betalingen van een rente van 2 rinsgulden te betalen. Volgens sche-

penbrieven, opgesteld in Leuven op 25 februari 1521, had de grootvader Jan Proveneers een contract afgesloten, waarvoor zijn kleinkinderen na 1600 nog steeds renten moesten betalen. Hiermee klimmen we verder op in de stamboom van Preuveneers, maar de aankomstdatum van de Vicca's in Attenrode blijft onbekend.

In Attenrode betaalde Geeraert Vicca in 1665 een cijns voor een vijver. Vervolgens werd deze cijns op 21 juli 1687 voldaan door Henrick Vicka (O 1617, p. 391), in 1698 geschreven Hendrick Vica (O 1627), en in 1751 bezat Hendrik Viccaerts goederen op het Binnenveld (map Attenrode).

Ouder dan de generaal

Pardon en De Pinchart vonden Vicca's in onze regio, vóór het verschijnen van de vermeende Spaanse generaal in Attenrode. Hierbij noteren ze : «Ceci remet en question l'origine espagnole, la naissance à Cadix, la qualité de 'général' et même l'engagement du Henskensberg en 1572, dont aucun historien sérieux ne fait mention».

Ik heb enkele documenten doorgenomen. De oudst vermelde Vicca is, volgens Pardon en De Pinchart de aartsdiaken van Luik in 1237. Het document bevindt zich in Tienen in het fonds van het Maagdendaalklooster van Oplinter (K 10.923, nr. 19). In plaats van H. de Vicka staat in het document echter H. de Dicka, dit is de verlatijnsing van «Henrik van Dijk». Geen Vicca dus.

Een Peeter Vicca was echter wel rentmeester in genoemd klooster in 1573 (K 10.934, nr. 586)! Hierin staat letterlijk : «Broeder peeter vicka voorgangher ende rentmeester des goidtshuys van meechedndaele».

Andere onbetwiste Vicca's vond ik in het Leuvense stadsarchief :

— Nr. 7814, f. 290. Leuven, 26 november 1529.

«*Petrus vycarts filius quondam wilhelmi et Anne praymans eius uxor*». Peter Vycarts, zoon van Willem, bezat onder andere 3 huizen in Leuven.

— Nr. 7831, f. 310v. Lathuy, 7 maart 1547.

«*Dionisius et Henricus vica fratres filij quondam petri ... nomine et ex parte Johanne et ysabelle vica sorores*». Dionijs en Hendrik Vica waren de broeders van Joanna en Isabella, samen kinderen van Peter Vica. Deze familie woonde in Waals-Brabant in Lathuy. Als 'wijlen Petrus Vica' 60 jaar was geworden, dan zou hij geboren zijn in 1487, dus 'bien avant don Dyonisius Vicca!'» (Pardon & De Pinchart).

— Nr. 8219, f. 63. Noduwez, 1 februari 1568.

«*Jehan vicar fils de feu pierre demourant a Nodewez*». Deze Jehan Vicar woonde in Nodevoort (Noduwez) en had een broeder Georges die woonde in Boninne.

Er woonden dus vóór de generaal al Vicca's in Tienen, Leuven, Lathuy en Noduwez.

Besluit. De kapel op de Heinkensberg wordt in het archief pas vermeld in de tweede helft van de 17de eeuw. We mogen aannemen dat ze rond deze tijd door een bemiddelde landbouwer werd opgericht. Deze landbouwer was misschien Geeraert vanden Putte. Op 7 juni 1664 verkocht immers zijn weduwe Elisabeth Cheveneau *sekeren bempt met het cappelleken daer op staende* aan de Tiense rentmeester Franchois Immens. De beemd, *ghenaemt den heijnkens bempt*, was 1 bunder groot en grensde aan *die collegie van Savoijen, franchoijs van Thiest, het straetken van steenberghe naer ghelabbeeck ende Willem de kinder* (SG 2084, f. 14). Het straatken komt overeen met de huidige Heinkensbergstraat. Het bunder heb ik kunnen vereenzelvigen met

de kadastrumnummers B 48 tot en met B 53. De generaal verwijzen we hierbij naar het rijk der fabelen. De Vicca's duiken in Attenrode en Glabbeek op, net voor 1600. Waarschijnlijk gaat het om een ingeweken familie.

De vernieuwde kapel

Na de tweede wereldoorlog was de kapel vervallen. Pastoor Savonet liet ze in 1966 grondig vernieuwen, naar de plannen van architect Hazebroek uit Kortrijk. Binnenin staat de kleine (oorspronkelijke) kapel met de tekst *Troosteres der bedrukten*, en aan de buitenkant lezen we de letters *A. V. M.* (Ave Maria). Mooie glasramen, werk van de glazenier Maurits Nevens uit Borgerhout, stellen het leven van O.L.Vrouw voor. In 1974 liet pastoor Savonet een stemmig Mariaparkje aanleggen (Wouters, 1998, 110).

8.8. EEN KAPEL VOOR DE GODBARENDE

Langs de Torenstraat in Attenrode-Wever, op het goed van het Kasteel van De l'Escaille, staat een oude merkwaardige kapel. In de brochure «Kennismaking met Glabbeek» staat blz. 41 dat het «bouwopschrift helaas grotendeels onleesbaar is». Deze bewering intrigeerde mij om het opschrift te gaan ontcijferen.

Door de tekst eerst met een spons nat te maken kwamen de letters duidelijker te voorschijn. Dit was belangrijk voor de lettergroep AE. De streepjes die de E voorstellen, waren immers niet meer leesbaar. Bij mijn zoektocht op zaterdag 17 juni 2006 werd ik flink geholpen door René Vandegaer uit het Binnenveld, die aanklopte bij Camille Vanstockstraeten. Deze laatste woont pal over de oude kapel en zorgde voor lange ladders, zodat ik tot bij de inscripties kon geraken.

Op een hoogte van zowat 5 meter staat de tekst «*Sanctae Dei genitrici*», dit is «aan de godbarende heilige». De titel «*Dei genitrix*» of in het Grieks «*Theotokos*» werd aan de Maagd Maria officieel toegekend tijdens het concilie van Efese in 431. De titel is vooral populair bij de Grieks-orthodoxen.

Onder het familiewapen van de familie de Turck las ik het volgende. «*Hoc sacellum A(nn)o 1648 ab ill(ustrissimo) D(omin)o Walt(ero) Follaerts erectum cura et pietate prae nob(ilis) familiae Baronum de Turck et Kersbeek reaedificatum fuit a° 1881*». Of in het Nederlands : «Deze kapel, in het jaar 1648 door de doorluchtige heer Wouter Follaerts opgericht, werd door de zorg en de vroomheid van de weledele familie der baronnen de Turck en Kersbeek herbouwd in het jaar 1881». Over Walterus of Wouter Follaerts, zie 7.3. Over de kapel bestaat verder geen archief. Wel bezit de familie De l'Escaille nog twee uitnodigingen voor het huwelijk van de gravin van Wespelaar in 1881. Op de witte achterkant staat een schets van de te restaureren kapel, samen met de tekst die er moest op komen.

In 1998 drukte Wouters (p. 108) de hoop uit dat de kasteelheer de kapel aan de heemkundige kring zou overdragen.

8.9. ANDERE KAPELLEN

O.L.Vrouw van Fatima : Tekst in de deur : *A.V.M.*, en opschrift in een steen : *1949 O.L.Vrouw van Fatima B.V.O.* Bovenaan staat een steen in de vorm van een drielobbig klaverblad met de letters *I.H.S.* Klassiek stenen kapelletje op de hoek van de Kwadeplassstraat en de Do-laagstraat, in 1949 gebouwd door René Staes en Alfons Stockx (Wouters, 1998, 108). *AVM* : Ave Maria, *BVO* : Bid

voor ons. IHS is een Christusmonogram met een ingewerkt Latijns kruis, bekend sedert de 15de eeuw. De betekenis is : Jesus Hominum Salvator (Jesus der mensen Redder), of In Hoc Signo (In dit teken), onderverstaan «Vinces» (zult gij overwinnen). IHS is ook de Griekse afkorting van Jezus.

Maria Hulp der Kristenen : Opschrift *Maria Hulp der Kristenen B.V.O.* Geloftekapel aan de noordzijde van de Langstraat, voor een grote lindeboom. Gebouwd in het Mariajaar 1954, ter nagedachtenis van de thuiskomst van Eugène Truyens in de oorlog 1914-18 (Wouters, 1998, 108).

O.L.Vrouw van Lourdes (Hoefstraat) : Opschrift in de deur *A.V.M.* Kapel in gladde rode baksteen, op de Hoefstraat, bijna aan de Torenstraat. De kapel wordt geflankeerd door 2 grote lindebomen. Volgens Wouters (1998, 108) stond hier al een kapel rond 1800. De kapel werd in 1986 vernieuwd.

O.L.Vrouw van Lourdes (Steenbergen). Opschrift : *A V M, OLV van Lourdes, BVO.* Kapel op de hoek van de Halensestraat en de Steenbergstraat in het gehucht Steenberg.

Een klein O.L.Vrouwkapelletje staat op de hoek van de Butschoorstraat en de Langstraat, voor het huis nr. 37. In een steen staat de datum 1961. Een kapel naast het Binnenveld, hoek Torenstraat, staat nog op de kaart van het NGI in 1970, maar is nu afgebroken. Verder vinden we in de bocht van de Heinkensbergstraat, kort bij de Torenstraat, een verwaarloosde kapel met de afbeelding van een kloosterzuster. Volgens een inwoner is het de H. Theresia van Lisieux. Ten slotte bevindt zich in de Torenstraat, iets hoger dan de weg naar de TV-toren, een klein kapelletje van ca. 1 meter hoogte. Deze kapel staat op de kaart van 1985.

9. Burgerlijke bouwwerken

9.1. VERMAARDE BOERDERIJEN

9.1.1. *Geleeg en pachthof*

Geleeg : 1483 Willem vanden berge *van sinen gelege* gelegen taetrode inde doelage (O 1610, f. 31v), 1519 *meester Jans gelege, spersoens gelege* van aterode, *machiel vanden wouwere ghelege* (SG 7607, f. 15v, 18 en 21v). Geleeg is een hoeve, een winning met omliggende gronden. Zoals bij hof wordt de eigenaar genoemd.

Pachthof van Vanhemelen : 1768-1810 Henrick van Emelen (of Hemelen) van seven dagmaelen weyde daer nu *syn Pachthof* op staet, (K 4556bis). Zeldzamer en jonger is pachthof. Het pachthof van Vanhemelen werd gebouwd voor 1767, vermits het perceel voorheen bestond uit 7 dagmalen weide.

Pachthof van Grootjans : 1766 Jan Grootjans van het *pachthof* tot craenebroeck (K 4556bis). Pachthof op B 264-265, tussen de Halensestraat en de Streekstraat. Deze boerderij is al vele jaren geleden afgebroken. Jan Grootjans stierf op 4 november 1765. Sedert komen «de erfgenamen Jan Grootjans» als bezitters voor.

9.1.2. *Hof met voorbepalingen*

Hof betekent : 1) de dicht bij de woning gelegen omheinde moestuin; 2) hoeve, boerderij, pachthof; 3) cijns- of laathof verbonden aan een pachthof. Als een boerderij verdwijnt, betekent hof de plaats waar het pachthof heeft gestaan. Wordt hof nader bepaald, dan staat het specifcans vooraan of achteraan.

Aeyenhof : 1483 (1/2 bunder land) gheeten *den aijenhoff, den aeyenhoff* (O 1610, f. 30v en 31), 1499 *den aeynhoff* (O 1612, f. 36), 1631 *den aenhoff* (O 1615, f. 64v). In Attenrode. Het eerste lid is een persoonsnaam, later vervormd tot «aan». Aai, Aye, enz. zijn vlevormen uit een Germaanse naam met agi(l) «zwaard» (Van der Schaar).

Boonhof : 1483 op de quadestrateuelt *aenden boenhof* (O 1610, f. 31). Bedoeld wordt de Boonhof onder Glabbeek, nl. perceel A 189 langs de Meenselbeek en de Attenrodestraat. Boon is niet de bekende groente, maar de persoonsnaam, namelijk de vlevorm Bonin of een verkorting van Bonifacius (DB, 154). Vgl. 1483 *Aert boonen* van zyn woning gelegen taetrode (O 1610, f. 31), en 1519 achter *Jan boonen hof* (SG 7607, f. 6v).

Boonhof : ca. 1860 *Den boon hof* (k. Popp). Niet identiek met voorgaande. Dit hof ligt in de hoek gevormd door de Hoefstraat en de Torenstraat, A 168 en A 171.

Gheloy's hof : 1454 den beempt dien men heyt *gheloy's hof* (K 20.193², f. 80). Naam voor een beemd ten Rode, aan de Butschoorstraat. Het eerste lid is een persoonsnaam, vgl. 22 november 1498 Lambrecht Geloy's (O 1610, f. 34v).

Kwadeplashof : 1846 *Thof Kwadeplas* (ABu), 1851 *Kwade Plas Hof* (k. Gerard en Vandermaelen), 1949 *Kwade Plashoef* (k. NGI), 1972 *Hoeve Kwade Plas* (k. NGI). Boerderij op A 202, langs Kwadeplasstraat 2. Op de kaart van het NGI, uitgave 2000, staat de naam bij een verkeerde hoeve.

Maesens hofken : 1734 Peeter Staes te voren Albertus van den Pals, te voren Aert Maes, hiervan genaemt *Maesens hofken* (K 4557bis, f. 3). Gelegen naast de Torenstraat, genoemd naar de eigenaar Aert Maes.

Palmhof : ca. 1860 *Den palm hof* (k. Popp). Percelen op A 440 en A 182. Benoeming naar palm of buxusboom.

Persoonshof : 1441 achter *persoens hof* van aetrode rgt. dlant der persoenscap van aetrode (K 2312, f. 49v). Land op A 225-226-227, met de latere pastorie van Attenrode. Benoeming naar de eigenaar, de persoon of de pastoor van Attenrode.

Speelhofken : 1846 *Het Speelhofken* (ABu), 1882 la villa de M. Zouwé (sic), connue sous le nom de *Speelhofken* (Wauters, 25). Ten noorden van de Hoefstraat op A 451-453. In 1846-1860 eigendom van Felix Antonius Vouwé (atlas). Speelhof, benaming voor een lusttuin, is ook bekend in Helen-Bos

Tafelenhof : 1666 het huijskens aen *taeffelen hoff* begrepen (SG 7173a, f. 2), 1846 *Tafelenhof* (ABu). Hof van de Armentafel, in 1846 op perceel B 320 langs de Torenstraat.

Vroenhof : 1519 *opten froenhoff* (SG 7607, f. 12v). Gesitueerd aan de Torenstraat in Attenrode, naast het huis van Margriete Fieflet.

9.1.3. Hof met nabepalingen

Hof te Attenrode : 1491 *houie te aeterode* (Wauters, 29). Omschrijving voor het cijnshof dat toebehoorde aan de familie van Daleem, op de plaats van het latere **Kasteel** : 1906 *Kasteel* (Deneef, p. 139), 1949 *Ch(âte)au* (k. NGI), 1970 *Kast(eel)* (k. NGI), nu (2006) eigendom van Emmanuel Raphael De L'Escaille.

Het Kasteel op A 61 en omgeving was eigendom van de familie De Turck, afkomstig van Nordheringen, een graafschap in Duitsland. De boerderij kreeg pas kasteelallures in de jaren 1890-1892, onder het eigenaarschap van baron Karel de Turck de Kersbeeck (Deneef, 138). In 1910 werd een vleugel bijgebouwd en nog één in 1930. Zie verder bij het Paanhuis van Attenrode.

Hof van Butschoor : 1454 te buetschore ... *tusschen den winnenden hof Willems van buetschore anders gheheyten wouters* (K 20.193², f. 81), 1519 *dat hoff te butschore* (SG 7607, f. 30), 1571 de pachthoff genaempt *thoff van Butschoren* (O 2483). Pachthof op A 390 en omgeving, tussen de Butschoorstraat en de Groteberg. Op 15 september 1571 verkochten Sieur Michiel de Jacca ij a Barca, *gentil-homme commissaire ordinaire de sa Maieste de l'infanterie espagnol*, en zijn vrouw Adriana Lang, het Hof van Butschoor aan meester Jheroen de la Hault, secretaris van de stad Leuven, en zijn vrouw Barbel Malfier. Michiel was zeker een Spanjaard, in tegenstelling tot Dionijs Vicca. Adriana was de dochter van meester Philips Langa Wellenborch, griffier in de Raad van Brabant en woonachtig in Brussel. In 1571 bestond het Hof van Butschoor uit *huysinghen, schueren, stallen, boomgaerden, block, landen, bempden, eeusselen, bosschen*, met een oppervlakte van ongeveer 33 bunders (O 2483). Recenter was de boerderij bekend als de Hoeve Vanderwaeren, omdat ze in 1860 toebehoorde aan Petrus Franciscus Vanderwaeren (atlas).

Hof van Boeslinter : z.j. *'t hof van Boeslinter*, zo genoemd naar de eerste bekende bezitter Jan van Boeslinter (Wauters, 30). Volgens Wauters komt het Hof van Boeslinter overeen met het latere kasteel. Deze identificatie is niet zeker, omdat de omgeving van het kasteel toebehoorde aan het Paanhuis (zie daar). Het hof van Jan van Boeslinter is te identificeren met de hoeve op A 156 en omgeving, in de hoek gevormd door de Toren- en de Ovenstraat, dus ruim 850 meter ten noorden van het kasteel.

Meester Jan van Boeslinter komt voor in 1483 als bezitter van een stuk grond op het Kwadestraatveld, dat grensde aan een perceel van de Grote Heilige Geest van Leuven (O 1610, f. 30). De rekeningen in het cijnsboek van Glab-

beek laten ons toe de opvolging van eigenaars af te lezen : 1498 *Merthen van boeslinther wylen meester Jan van boeslinther* (O 1612, f. 36v, nr. 380), 1519 *meester Jan van boeslinter nv pauwel proueneers* (SG 7607, f. 12), 1519 De thienste hoeue heet de binnenhoeue ende begint voer *pauwel proueneers gelege* ende gaet totten lepeleren straetken (SG 7607, f. 21v), 1530 *Merten van boeslinter* (> *moeijke (van boeslinter)* > *Jan proueneers*) ... van eender goten tsegen syn gelege ouer gheleghen taetrode (R 44.682, f. 3v), 1600 *Jan proueneers nu Jan vicca* (O 1614, f. 64), vervolgens *marij vicca > peeter mares ende dionijs vicca bij successie* (o.c.), 1613 *nu draecht die gicht pauwels vicca geboren wten licham cristijn proueneers* (O 1614, f. 64v), 1665 *Dionys ende Geeraert Vicca met Peeter Peetermans* (beemd, land en bos), daarna *Peeter Peetermans, nu Aert Coeckelberghs* (O 1617, p. 380), 1682 *Aert Coeckelberghs cum suis* (O 1618, p. 380). De omschrijvingen komen niet overeen met de ligging van het huidige kasteel.

Hof van Dalem : 1416 *houe te daelheem* te weuere (K 10.928, nr. 318), 1454 *Janne van daleem in sinen hof* te weuere (K 20.193², f. 80v), in 1483 eigendom van *henrick van Daelhem wilen Jans zoen* (O 1610, f. 30v), 1734 *t'hof van Dalem* (K 4557bis, f. 24). Dit hof komt overeen met de boerderijen op B 355a en B 360a en omgeving, gelegen tegenover het begin van de Solveldweg. Tot dit hof hoorden ook de weiden aan de Broekbeek, want in de 14de eeuw betaalde Jacob van Daleem (en na hem Willem van Daleem en vervolgens jouffrouw Elsen Pynnock) aan de hertog jaarlijks 5 schellingen voor 5 bunders vroenten, grenzend aan de Kleine en de Grote Broekstraat (R 44.677, f. 58). Als oudste bezitter kennen we Henrick van Daleem en zijn zoon Engelbrecht in 1232.

9.1.4. *Het derde pachthof van Savooien*

Pachthof van Kranenbroek. In Wever lag in 1519 een *ghelege ... te craenebroeck*, toebehorend aan Janne Vanderhorst en voor hem aan Vranck Oijen. Deze laatste was misschien de zoon van Aert Oeyen, die in 1483 vermeld wordt (O 1610, f. 32).

Later werd Katrina Stynen gichtdrager van het geleg. Na de aflijgheid van Katrina werd jonker Anthoen van Houthem, zoon van jonker Karel van Houthem en van Catharina Stynen de nieuwe gichtdrager. Dit gebeurde op 15 december 1561 (SG 7607). Met volmacht van zijn broeder jonker Jan van Houthem verkocht Anthoen het pachthof op 1 september 1562 aan het College van Savooien (U 2880). Dit college werd in mei 1548 door Eustachius Chapuys in Leuven gesticht (U 2877/4). Het pachthof in Wever was, naast de pachthoven in Dienem en Sint-Mertens Vissenaken, het derde pachthof dat door het college werd verworven (Kempeneers, 2006). In de verkoopakte is het: *een pachthoue geheeten cranenbroeck mette huysinge schuere stallen boomgaerde cruythof landen bempden ende boschen*, gelegen onder Vissenaken en Wever, samen ongeveer 12 bunders groot. Hierbij hoorde ook het Klynkensbos (zie daar).

In 1670 werd een kaartenboek van de bezittingen van het college opgemaakt. Naast de 2 pachthoven (in Dienem en Sint-Maarten) staat ook het pachthof van Kranenbroek in Wever aangeduid. De plattegronden zijn primitief getekend, zodat een juiste lokalisering niet gemakkelijk was. Wel is duidelijk dat het pachthof, bestaande uit *huys, schuere ende stallinghe metten hoff wijden, block ende landen*, in 1670 aan de westkant grensde aan *de straete geheeten de dalemstraete* (U 2881). In Wever is de Dalemstraat identiek met de huidige Halensestraat. Het derde pacht-

hof van Savooien lag niet in Vissenaken (Van de Wiel, 120), maar op B 195 in Wever (Kempeneers, in : Museumstrip, 2000, 44-46).

Het pachthof bleef nog lange tijd eigendom van Savooien. Uit de rekeningen kunnen we de huurders aflezen. In 1649 voldeed («solvit») Geert van Helmont *als pachter vant' collegie van Savoijen*. Vervolgens betaalde Margariet The-naerts *tot het jaer 1672 inclus*, daarna de weduwe Dralants (1734) Wouter Dralans (1746) en Franciscus van Hemelen (1794) (K 4557bis, f. 16v). Deze laatste ontmoeten we tussen 1794 en 1821 als eigenaar (Tab). In 1846-1860 is hij opgevolgd door de weduwe van Joannes Antonius Draelants.

Het pachthof was een aanzienlijke boerderij met gronden op B 195 tot B 202, op B 191, en op B 186 tot B 188. Van Savooien was ook het perceel in het Winkelken B 181. Het Pachthof zelf stond op B 195. Van de boerderij blijft enkel de stal over. Op de plaats van de *huysinge* verrees de villa van Luc Swillen en Diana Collaerts, Halensestraat 12.

9.2. DE SCHUTTERS GILDEN

Schutters van Wever. De Sint-Sebastiaansgilde van Wever ontving haar kaart van de hoofdgilde van Leuven op 27 juni 1682 (Wauters, 28), met verkeerde datum 1686 bij Sacré (ESB 1933, 1), Verstegen (ESB 1947, 110) en Glabbeek (2000, 29). De kaart werd vernieuwd op 14 augustus 1724.

Deze handbooggilde is ouder dan 1682. In 1666 immers betaalden *die schutters van Wever* een cijns voor een dagmaal genoemd *het vogeldriesken* (SG 7173a, f. 7v). Volgens Verstegen bestond er in 1947 nog een groep leden die op 21 januari een mis lieten opdragen voor de levende en de

afgestorven leden. De vogel waarover betwisting ontstond, was in 1947 nog in het bezit van een oud-lid. Hierop stonden de initialen E.I.M. Een zijden vaandel met het jaartal 1823 bevond zich in 1933 in het Antwerpse Museum «De Gulden Spoor» (Sacré, 1933, 1).

In Wever bestond een Sint-Ambrosius- of biegilde. De kaart van 10 februari 1792 is in moderne versie afgedrukt bij Verstegen (ESB 1947, 111-114). De leden van deze gilde zorgden voor het houden van bijen, maar schoten ook met de boog voor koning. Ze kregen aldus een aangepast reglement als doel van hun vereniging.

Gulden Hof. In 1519 lag de boerderij van Margriet Fiflet *achter t'gullen hoff* (SG 7607, f. 22v). Dit schuttershof, gelegen aan de Dries, hoorde toe aan de Sint-Sebastiaansgilde van Attenrode. Volgens het Tableau van 1821 werd naar de vogel geschoten op het gemeenteplein. De kaart van de gilde werd gegeven door de hoofdgilde van Leuven op 18 februari 1698 (Wauters, 28). Hierin staat dat de gilde 2 dagen vroeger werd opgericht. Het is dus wel een heroprichting, vermits de gilde al bestond in 1519. Op 18 januari 1718 kreeg de vereniging een nieuwe kaart. De 28 artikelen, alsook de mannen die de hoofdvogel schoten, staan afgedrukt bij Verstegen (ESB 1947, 106-109). De braak werd verkocht en bevindt zich in een museum in Valkenswaard (Glab. 2000, 28).

9.3. VERDWENEN PAANHUIZEN

Paanhuis (Wever). In 1530 betaalde Vincent Gielis aan de hertog een vierdel van een kapuin, voor zijn huis en hof in Wever, meer bepaald : *van te moegen dwater setten, vrouwen ende teecken vuyt hangen, met oeck dwater vander straten oft beecken te scutten* (R 44.682, f. 13 en R 44.683,

f. 14v). Dit huis was een herberg, vermits Gielis «een teecken» mocht uithangen. Een teken is een uithangbord. De naam van deze herberg heb ik nergens gevonden. De herberg lag op B 365b, in 1846 genoemd *brouwerij en plaats* (ABu), eigendom van Lambert Coekelbergh, en in 1860 *brouvery*, met een oppervlakte van 1 a 70 ca, eigendom van pachter Philippus Josephus Vannerum (legger Popp). Misschien is dit huis te vereenzelvigen met de attestatie van 1786 *ten huijse ende herberghe van Franciscus staes tot weveren* (SG 156/1).

De vroegere benaming was Paanhuis. In 1734 grensde het Klaverblok aan *den wegh naer het paenhuijs* (K 4557bis, f. 30), dit is de Dorpstraat in Wever, en het Nottoolstraatje heette in 1821 de *Paenhuystraet* (Tab Wever).

Ooievaar : 1624 *den oeüaer* (map Wever), 1666 *den Oeyevaer* (K 4557, f. 3v), 1734 tot Wevere rgt. *den oijvaer* (K 4557bis, f. 12 en 14), 1734 Jan Grootjans, te voren d'erg. Henrick Muers ende Philips Peeters *van den Oeijvaer* (o.c., f. 29). De Ooievaar stond in Wever op B 341 langs de Torenstraat en was in 1846-1860 eigendom van de kinderen van landbouwer Livinus Vanhemelen (atlas). Oorspronkelijk vormde B 340-343 en B 348-350 één geheel. In 1846-1860 was het blok B 348-350, verdeeld in 3 percelen, eigendom van Cornelis, Johanna en Josephina Lowies. Mogelijk was de Ooievaar een herberg zoals in Tienen.

Paanhuis (Attenrode). In de 14de eeuw betaalde Jan van Daleem aan de hertog 12 deniers voor een *paenhuysse ende wouwere*, of in het Latijn *de braxatorio et viuario* (R 44.677, f. 13). Nog in 1821 heette de omgeving van A 51 (achter het kasteel) *la campagne dite paenhuysveld* (Tab). Vermits ook een nog bestaande vijver vermeld wordt, kan het paanhuis van Jan van Daleem nergens anders gestaan

hebben dan op de plaats van het huidige kasteel van De l'Escaille. De gegevens door Wauters p. 30 vermeld, in verband met de geschiedenis van de hoeve van De Turck de Kersbeek, komen niet overeen met de attestaties uit het archief zelf. Wel komt het Kasteel overeen met het Hof van Attenrode, dat net als het Hof van Daalhem in Wever eigendom was van de familie Van Daleem.

De hertogelijke cijnsboeken geven ons informatie over de oudste bezitters in de 13de eeuw en later. In de oudste cijnsboeken zijn de namen in het Latijn vertaald, later vernemen we hoe onze voorouders in werkelijkheid werden genoemd: Jan van Aterode (Johannes de Aterode), Vrouwe van Scadebroec (domine [= genitief] de scadebroec), Wouter van Daleem, in de 14de eeuw ca. 1332 Jan van Daleem, daarna Willem van Daleem, juffrouw Elsen Pynnock en Jan Reinaerts (R 44.677, f. 13). Rond 1370 kwam er nog een cijns van 1 denier bij, in het Latijn *de quodam riuo* (R 44.678, f. 13), of in 1405 voor *eenre beke* (R 44.758, f. 84v), te vereenzelvigen met de Attenrodesebeek. Zo betaalde Jan van Daelhem in 1442 voor de brouwerij, de vijver en de beek samen 13 deniers (R 44.681).

In 1454 lagen 2 woningen met de boomgaarden naast *tpanhuis Jans van daleem* (K 20.193², f. 81), en in 1519 stond het huis van Marie de Geest *achter tpaenhuijs rgt. de vroente van aterode* (SG 7607, f. 16v). Nog in 1530 betaalde Jan Reynaerts dezelfde cijns *voor eenen huysse ende houe daer tpanhuys op staet gelegen taetrode rgt. de strate* (R 44.682, f. 3). Na 1541 wordt Jan Reynaerts opgevolgd door Matheeus Smeets. Het erf is dan *eenen huysse ende houe daer tpaenhuis op staet gelegen taterode rgt. die strate, die geruen Jans die hertoge, henrick mottemans ende tdorps vroente* (R 44.683, f. 3-3v). Een aanvulling leert ons dat in 1512, de laatste dag van maart, *es comen peeter van meche-*

len ende heeft den meyer van glabbeeck ten name vanden heer aldaer bekynndt een 1/2 capuyn erfelyck op zyn paenhuyt tot atroede. De genoemde Peeter mocht de rook hebben in het paanhuis. Daarvoor mocht hij *die strate slichten soe dat hy den keer mach hebben tot zynen mesthoff* (o.c., f. 3). Slichten is een bijvorm van slechten «gelijkmaken, afgraven».

9.4. ANDERE CONSTRUCTIES

Schandpaal. Een restant van de kaak of schandpaal is bewaard in de archiefkelder van Hoeilaart. Hij werd vermoedelijk opgericht door De Man in 1778, op de Dries in Attenrode (De Win, 1996, 139-141). Zie ook M. Erkens, «Het vaandel van de schandpaal van de heerlijkheid Attenrode», in: *Ons Heem* 44 (1990), p. 171-172.

Een kaak stond op het dorpsplein. De betekenis is nog bekend in de uitdrukking «iemand aan de kaak stellen». Een reglement in Waanrode geeft hierover interessante informatie. Als iemand schade had berokkend aan het fruit, dan moest hij drie rinsgulden betalen, maar *snachts dobbel*. Kon hij deze boete niet betalen, dan mocht hij *ghesteldt worden aen de kaecke tot spiegel van een ander* (Kempeners, 1998, 96).

School. In Attenrode opende de koster in 1632 een school in Attenrode. In 1660 ontving Geert Bogaerts 22 stuivers *in aelmoesse voor schoolgelt van syn kinderen* (K 4558, p. 8). Voor meer informatie over het onderwijs in Attenrode en Wever, zie brochure Glabbeek (2000, 59-63).

Tichelrij: 1530 *teghen die tieghelrye* inde prochie van weuere (R 44.682, f. 28). Steenbakkerij in Wever onderaan de Heinkensberg nabij Kranenbroek.

10. Wegen en voetpaden

10.1. TYPE I VERSUS TYPE II

Veel oude wegbenamingen bestaan uit een omschrijving. Deze beantwoordt aan de formule «weg komende van A en gaande naar B». A is het beginpunt van de weg, B het eindpunt. Naast «weg» komen andere soortnamen voor, zoals baan, heerweg, heerstraat, straat, 's heren straat, voetpad, voetweg, enz. Soms wordt het beginpunt weggelaten. Op deze wijze ontstaat een veelheid van omschrijvingen die ik niet allemaal opneem. Enkele voorbeelden :

jaar	soortnaam	komende van A	gaande naar B
1454	de strate	die leyt van buetschore	te aterode wert
1519	die heerstrate	die coempt van nyssenrode	gaet thienen werdt
1519	tstraetken	dat gaet vander dorpstraten	opte groote hoeue
1624	den wech	—	naer bineum
1657	de bane	van thienen	op kiesedom
1666	het voetpat	van papengat	naer steenberghen
1751	s'heerenstraet	—	naer Glabbeek

Is het eindpunt een gemeente- of gehuchtnaam, dan kan deze als adjectief vóór de soortnaam worden geplaatst. Frans Claes noemt in zijn artikel «Tienessestraat contra Tienestraat in Oost-Brabant» de onverbogen vorm type I, de verbogen vorm type II (Naamk. 1979). In Attenrode-Wever is *Attenrodestraat* type I, *Halensestraat* type II. Hiernaast zijn er ook de gewone samenstellingen van het type Broekstraat, Hulstweg, Nottoolstraatje.

10.2. ALGEMENE BENAMINGEN

Gemene Straat : 1454 ten rode bij weuere *aen de ghe-meyn strate* die aldaer leydt te buetschoir wert (K 20.193², f. 80). Gemeen wijst op een grote, openbare weg.

's-Herenstraat: 1686 ten weúerschen roede reghen. *s'heere straete* (K 22.505), 1710 *plateam regiam* (map Att), 1750 onder wever ... *s'heeren straete* (SG 5173). — De «straat des heren» is de naam voor elke gemene of openbare weg, niet te verwarren met de samenstellingen met heer (zie daar).

Plaats: 1821 *la place* (Tab Wever). — Het brede gedeelte van de Torenstraat in Wever, iets noordelijker dan het oude kerkhof.

Gemeentplaats: 1821 *Place Communale*, Voetwegh naer de *gemeijnte plaetse* (Tab Attenrode). Idem als de Dries, het brede deel van de Torenstraat in Attenrode, maar ook de weg naar de kerk. In de «Tableau» van 1821 wordt uitgelegd waarom dit plein belangrijk is. 1) In geval van oorlog is dit plein de verzamelplaats van de troepen en de patrouilles van de burgerwacht. 2) De inwoners schieten hier naar de vogel, waarvoor ze zelfs een staak (*une perche*) hebben opgericht. 3) De bevolking zou hier ook naar een doel kunnen schieten. 4) Het plein is bovendien waard om beplant te worden (Tab p. 2).

10.3. GAT ALS TOEGANGSWEG

Aardgat: 1776 *het aertgat* (SG 5175). — Begin van de Solveldweg, tussen de percelen B 132 en B 308. Gat is een kleine, doodlopende toegangsweg tot een veld, dikwijls in verbinding aardgat «toegang tot de aard». Voor de betekenis van gat «wegje», vergelijk met Duits *Gasse*, Engels *gate*, Luxemburgs *gaass*. In Wever was er nog een ander aardgat. In 1795 liet Henricus Vanhemelen na een proces tegen Peeter Grootjans *het aertgat* openen om langs de Streekstraat *de passagie te nemen naer sijnen voornoemden bempt* (SG 5177).

Bieseuselsgat : 1528 *aen dbiesseussels gat* (SG 7607, f. 37). – Brede toegang tot het Glabbekerveld, nu het begin van de Varentstraat.

Holgat : 1441 *aent tholgat, aent tgołsgat* (K 2312, f. 49). Later gewijzigd in **Hulsgat**, wegens de nabijheid van het Hulsbos : 1666 *op hulsgat rgt. ... den hulsbosch* (SG 7173a, f. 1v). Eertijds brede toegangsweg tussen A 10 en B 19, aan het uiteinde van de Hulsbos(straat). Hol wijst op de vroegere holle weg aldaar.

Papengat : 1571 *t'papegat* (O 2483), 1666 het voetpat naer steenberghen van *papengat* (SG 7173a, f. 3v), 1779 4de canton beginnende *op het paepengat* (Map Att), 1846 *Paepegat* (ABu). Gesitueerd op A 20, naast voetpad 51. Papen verwijst naar een perceel dat vroeger eigendom was van de pastoor.

10.4. DE GROTE HOOFDASSEN

10.4.1. *De weg naar Meensel* [1]

Vanuit Vissenaken, voorbij de Dalemsemolen, loopt een lange weg doorheen Wever en Attenrode naar Meensel. Het is de vroegere Dorpstraat in Wever en de Dorpstraat in Attenrode, die buiten het dorp de naam kreeg van Meenselstraat. Bij de fusie van 1977 werd deze lange weg de Torenstraat. Attenrode is het beginpunt A, en Meensel het eindpunt B. Dit leidt tot samenstellingen en omschrijvingen.

Meenselsebaan : 1821 *Meenselsche Baene* (Tab), 1846 *Meenselschebaen* (ABu). Weg van het dorp Attenrode naar Meensel. Met vooropplaatsing van de gemeentenaam Meensel, type II (zie boven). Idem als **Meenselstraat** : 1977 *Meenselstraat* (k. Gem). Type I, met Meensel in on-

verbogen vorm. In 1977, samen met de 2 dorpsstraten, vervangen door Torenstraat (GR).

Ook met omschrijvingen : 1672 *die straete naer Meensel* (map Att), 1821 *le chemin d'Attenrode à Meensel* (Tab), ca. 1860 *Baen van Meensel naer Attenrode* (k. Popp). Andere namen voor weg 1 :

Heerstraat : 1519 (Attenrode) *opte heerstrate*, *opte beecke totter heerstraten* (SG 7607, f. 13 en 13v). – Algemene benaming met heer uit Germaans *harja* «leger». Namen met heer (niet : des heren!) zijn altijd de oudste verkeerswegen in het dorp. Het zijn dikwijls Romeinse, maar ook Karolingische wegen.

Hoogstraat : 1791 (Attenrode) *de hoogstraete* (SG 154). – Hoog wijst op de belangrijkheid van de weg, maar ook op de hogere ligging zoals in Sint-Margriet Houtem.

Kwadestraat : 1483 *inde quaijstrate, inde quadestrate* (O 1610, f. 31), 1528 taeteroij achter *die quade strate* (SG 7607, f. 38v), 1624 *op die quaede straete* onder Atroije (map Wever), 1767 *op de quaede straet* (SG 155), 1846 *Kwadestraet* (ABu). Kwaad verwijst naar de moeilijk berijdbare weg, vooral in de winter. De Meenselbeek zorgde dikwijls voor overlast. In de 17de eeuw werden de vijvers in het grensgebied van Attenrode, Meensel en Glabbeek tot beemden omgevormd (zie bij vijver).

10.4.2. Van Wever naar Attenrode [3]

Dorpstraat (Attenrode) : 1519 *de dorpstrate* (SG 7607, f. 19v en 25), 1846 *Dorpstraet* (ABu), 1977 *Dorpsstraat* (k. Gem.). Weg van de kerk van Attenrode door het dorp, richting Wever en Vissenaken. Liep verder als Kattestraat, Zandstraat en Weverdorpstraat. Tussen het Hulsbos en het Kasteel werden 2 bochten afgesneden.

Kattestraat : 1519 *de cattede strate* (SG 7607, f. 14v), 1821 le chemin dit *Cattestraete* (Tab), 1846 *Kattestraet* (ABu). Weg van Attenrode naar Wever. Grotendeels rechtgetrokken, terwijl de Kattestraat nog gedeeltelijk bestaat. De Torenstraat is het nieuwe gedeelte. Kat heeft in de toponymie verschillende betekenissen, zoals kade of berm, verdedigingstuig (katapult). Meestal is de betekenis geringschappend, zoals in de Kattebeek in Waanrode, een «beekje van niemendal». In Tienen, Vissenaken en Landen zijn de Kattestraten allemaal smalle straatjes, maar in Attenrode was de Kattestraat een brede hoofdweg. Kat betekent hier eerder : straat waar veel katten rondlopen.

Zandstraat : 1821 au chemin N° 1 dit *Sant straete* (Tab Wever), 1846 *Zandstraet* (ABu). Deel van de weg van Attenrode naar Vissenaken, bij Popp verkeerd *Land straet*. Zand verwijst naar een zandgroeve aldaar.

(Wever)dorpstraat : 1846 *Weverdorpstraet* (ABu), 1977 *Dorpsstraat* (k. Gem). – Weg van Attenrode door Wever naar Vissenaken, in 1977 vervangen door Torenstraat. Talrijk zijn de omschrijvingen, met begin- en eindpunten Attenrode, Tienen en Wever, en dit in combinatie met baan, straat en weg. Een keuze : 1519 (Weversveld) *aenden wech daermen taeteroode wert gaet* (SG 7607, f. 2), 1624 *die strate gaende van weuer naer Thienen* (map Wever), 1657 *den wech van thienen op aetroo* (To. rol 12), 1666 *die straete van Weuer op Aetenrode, die straete van Weuer naer Thienen* (SG 7173a, f. 3 en 3v), 1669 *Den wech van weuer naer Atroij* (k. AT, f. 277), 1771 op het Hulsgat rgt. *de straete leydende van wevere naer Attenrode* (SG 155), 1776 *den wegh van wever naer attenrode* (SG 5175), ca. 1860 *Baen van Attenrode naer Wever* (k. Popp).

Torenstraat : 1977 *Torenstraat* (GR), zo genoemd naar de *Mast* (k. NGI 1970) of *TV-toren* (k. Glabbeek) op de

Heinkensberg, als vervanging van de Meenselstraat en de 2 Dorpsstraten.

10.4.3. *De Attenrodestraat* [2]

Attenrodestraat : 2000 *Attenrodestraat* (k. Glabbeek). Weg van de vroegere Meenselstraat (nu Torenstraat) naar Glabbeek. In 1977 bleef de oude naam Glabbeekstraat behouden (GR), maar werd daarna toch gewijzigd.

Glabbeekstraat : 1977 *Glabbeekstraat* (k. Gem.), type I, maar vroeger type II : 1821 *Gelabbeekschen wegh* (Tab), 1846 *Glabbeeksche baen* (ABu). Ook met omschrijvingen : 1751 *s'heerenstraet naer Glabbeek* (Map Att), 1821 *le chemin d'attenrode à gelabbeek* (Tab), ca 1860 *Baen van Glabbeek naer Attenrode* (k. Popp).

10.4.4. *De Steenbergstraat* [4]

Steenbergstraat : 1666 in monte vulgo den heijnkensbergh conterminium *platea ex steenbergen* (K 4557, f. 2v), 1846 Weg van Wever naer Glabbeek, *Steenbergstraet* (ABu), ca. 1860 *Steenberg straet*, ook gedeeltelijk verkeerd Zandstraat (k. Popp), 1977 *Steenbergestraat* (k. Gem.). – Weg van de huidige Torenstraat naar het gehucht Steenberg en verder naar het gehucht Pamelen onder Glabbeek-Zuurbemde en Bunsbeek.

Gevelstraat : 1483 *De geuelstrate* (O 1610, f. 32), 1498 te cranenbroec *op de geuelstrate* (O 1611, f. 2). – Gevel kan een persoonsnaam zijn, zoals in Gevelslo in Wulmersum (Kempeneers, in : Naamk. 1990, 167). Wordt in latere cijnsboeken **Pamelstraat** : 1600 aen het broeck te paemel ... *die pamelstraet* (O 1614, f. 70).

Mestweg/Misweg : 1620 *den meswech van steenberghen naer weijúer te gaene* (K 8877 f. 95v), 1776 op het wevers-

velt rgt. *den mestweg* (SG 5175), 1781 wever ... *den mestwegh* (SG 5176). Een misseweg of misweg is een weg om naar de mis te gaan. Soms is verwarring mogelijk met een mestweg, door de dialectische uitspraak van mis als *mes*.

Voor weg 4 komen omschrijvingen voor, met begin- en eindpunten : 1454 *de strate die vyt steenberghe leydt te weuer wert* (K 20.193², f. 80v), 1530 *den wech comende van steenberge te weuer wert* (R 44.682, f. 29v), 1666 *die straete van Weuer naer steenberghen* (SG 7173a, f. 3), 1669 *De straet van weuer naer Glabbeek* (k. AT f. 276v).

10.4.5. *De weg naar Kiezegem [5]*

Heerstraat : 1530 *ter heerstrate aenden strybochss* (R 44.682, f. 2), 1672 *opden raelisberch ... rgt. die heerstrate* (map Att), 1788 *aen de heerstraete* (SG 5175). Of met een omschrijving : 1519 *die heerstrate die coempt van nyssenrode ende gaet thienen werdt* (SG 7607, f. 19v). Idem als de variant **Heerbaan** : 1821 *le chemin dit Heirbaene; Heirbaene ou grand chemin seigneurial* (Tab), 1846 *Weg van Wever naer Kieseghem, Heirbaen* (ABu), 1977-heden *Heirbaan* (k. Glabbeek). Of met een omschrijving : 1669 *De Herebaene van weuer naer kiesekom* (k. AT, f. 278). Weg van Wever, van aan de Torenstraat, naar Kiezegem. Het eerste deel tot en met de afgesneden bocht, heet nu Butschovestraat, de rest met archaische spelling Heirbaan (juister Heerbaan). Heerstraat betekent straat van het heer «leger». Zie onder 10.4.1.

Kromstraat : 1454 *ten weuerschen rode, aen de cromstrate* (K 20.193², f. 80v). – Weg 5-9, aan de opvallende kromming van de Butschoorstraat, nu rechtgetrokken, met behoud van de kromming.

Tomstraat : 1519 *de tomstrate* (SG 7607, f. 3v en 13). — In 1519 grensde het perceel A 31 van de Tiense Armentafel aan de Tomstraat, dus aan de Heerbaan. Tom of tomme : Gallo-Romeinse tumulus. De vermelding van een tomme in Attenrode komt enkel in dit citaat voor.

Talrijk zijn de omschrijvingen met de vermelding van begin- en eindpunten. Met de gemeentenaam Kiezegem : 1541 *die strate leyende van thienen nae kiesecom* (R 44.683, f. 2v), 1657 *de bane van thienen op kiesecom* (To. rol 12), 1666 *platea ducens ex weueren in kieseom* (K 4557, f. 9), 1734 *die straete naer kieseghem, de straete naer Kieseom, de straet van Butschore oft Kieseghem naer Thienen* (K 4557bis, f. 3, 11 en 22), ca. 1860 *Straet van Kiesekeere op Wever* (k. Popp).

Een merkpunt is ook Nijsenrode, een gehucht onder Meensel : 1530 *de strate ... gaende van ysenrode te thienen wert* (R 44.682, f. 1), 1541 *die strate leyende van nysenrode nae Thienen* (R 44.683, f. 1), 1666 *die straete van Weuer naer neijsenrode* (SG 7173a, f. 5), 1751 *de straete van Wever naer Nysrode* (Map Att), 1771 onder Attenrode ... *de straete van wever op Neyssenrode* (SG 155).

Met merkpunt Aarschot en Tienen : 1530 *de strate die van Aersschot te Thienen wert gaet* (R 44.682, f. 1), 1541 *die straete leyende van aerschot nae thienen* (R 44.683, f. 1v), 1666 het borne straetken ... *ende die straete naer Thienen* (SG 7173a, f. 5v), 1717 *Baen van aerschot naer tienem* (k. Tong).

10.4.6. De weg naar Butschoor [9]

De Butschoorstraat, officieel maar verkeerd Butschovestraat, begint aan de Torenstraat en is dan het eerste deel van weg 5 (Heerbaan). De naam wordt ook gebruikt

voor de afgesneden bocht. Weg 9 loopt dan verder naar het gehucht Butschoor en Binkom.

Volckerstraat : 1519 *die volcker straete* ... ende dat cleyn broeck (SG 7607, f. 34v). – Volcker is een persoonsnaam, uit fulk + hari «volk + leger» (DB 1280), zo genoemd naar een eigenaar van een boerderij in Butschoor. Later volksetymologisch vervangen door **Vogelkensstraat** : 1666 *de vogelkens straete* oft buetschore straet ... de Beke (SG 7173a, f. 3v).

Butschoorstraat : 1666 *de vogelkens straete* oft *buetschore straet* (SG 7173a, f. 3v), 1795 *de Butschorrsche strate* (SG 5174), 1846 *Butschovestraet* (ABu), ca. 1860 *Boet schoeren straet* (k. Popp), 1977-heden *Butschovestraet* (k. Gem., k. Glab.).

Talrijk zijn de benamingen van het type «straat» of «weg» + de begin- en/of eindpunten van de weg. Een keuze uit zulke omschrijvingen : 1454 *de ghemeyn strate die aldaer leydt te buetschoir* (K 20.193², f. 80), 1519 *de strate die te butschore wert gaet, de strate die van butschore compt ende gaet na binckim, die strate van weuer nae butschore* (SG 7607, f. 2v, 30 en 35v), 1624 *den wech naer bincum oft butschor* (map Wever), 1657 *den wegh van weuer op bincom* (To. rol 12), 1666 *die straete van Buetschoor naer Weuer* (SG 7173a, f. 6), 1669 *De straet van weuer naer Binckom* (k. AT, f. 277v), 1734 *de straete van binckom naer Thienen* (K 4557bis, f. 4).

10.5. SECUNDAIRE VERBINDINGSWEGEN

10.5.1. *Wegen in Attenrode*

Hoefstraat [7] : 1483 *aende hoofstrate, op de hofstrate, byder hoofstrate* (O 1610, f. 30 en 30v), 1519 *de hoofstrate* (SG

7607, f. 24v), 1771 *de hoofdstraete* (SG 155), 1778 *de hoefstraete* (SG 154), 1977-heden *Hoefstraat* (k. Gem.). Met een omschrijving: 1751 *de straete van Attenrode naer Kiesecom* (Map Att). Straat van de Torenstraat naar de Heerbaan, richting Nijsenrode.

Dolagestraat [6]: 1498 *die strate geheten die doleghe* (O 1611, f. 23), 1751 *de Doolig-straete* (Map Att), 1768 *de dooleeghstraete* (SG 155), 1774 *de doyleeghstraete* (SG 5175), 1779 *de doolege straete* (Map Att), 1788 *de doleegstrate* (SG 5175), 1821 *Dooleegh straete* (Tab), 1846 *Doolaegstraat* (ABu), 1846 *Doelstraat* [= fout voor Dolaagstraat] (ABu), 2000-heden *Doelaagstraat* (k. Glab). Straat van Attenrode naar het gehucht Nijsenrode. Dolage: drassige weidegrond (zie bij graslanden).

Kerkhofstraat: 1519 *de kerchofstrate* (SG 7607, f. 19). Het eerste deel van weg 6 langs het kerkhof van Attenrode.

Kwadeplasstraat [8]: 1821 *Quaede plaschstraetjje* (Tab), 1846 *Kwadeplasstraat* (ABu), 1977-heden *Kwadeplasstraat* (k. Gem.). Van Dolagestraat naar de Heerbaan.

Langestraat [10]: 1756 *le long chemin* (k. Naveau, f. 2), 1846 *De langestraet* (ABu), ca. 1860 *Lange straet* (k. Popp), 1977-heden *Langstraat* (k. Gem.). Langestraat is een verschrijving voor Langestreek. Ze bestaat uit twee delen: 1) de verlegde straat tussen de Butschoorstraat en de Heerstraat; 2) de straat tussen de Heerstraat en het dorp van Attenrode, voorheen Lange Streek genoemd. Idem als **Langestreekstraat:** 1669 *De straet genoemt de lange steeck* (sic) (k. AT f. 278v), 1789 *de langestreekstrate* (SG 5177), 1846 *Weg van Attenrode naer Binckom, Langstreek* (ABu).

Ook omschrijvingen komen voor, met merkpunt Butschoor: 1454 *de strate die leyt van buetschore te aterode*

wert (K 20.193², f. 81), 1519 *de strate daermen van aterode te butschore wert gaet* (SG 7607, f. 16v).

Varentweg [37]: 1821 *Vaerent weg* (Tab), 1846 *Weg van Attenrode naer Bunsbeek*, *Varentweg* (ABu), 1977 *Varendweg* (k. Gem), 2000-heden *Varentstraat* (k. Glab). Met een omschrijving: 1756 *chemin d'autenrooede a pipesfort* (k. Naveau, f. 2). – Van de Torenstraat naar het veld genoemd Varent en verder naar het gehucht Puppensvoort onder Bunsbeek. Genoemd naar het veld de Varent.

10.5.2. *Wegen in Wever*

Hulsbos(straat) [11]: 2000-heden *Hulsbos* (k. Glab). Ongelukkige benaming (wegens ontbreken van weg of straat): straat tussen Heerbaan en Torenstraat. Deze straat loopt nu verder naar het militair domein. De vroegere naam was **Luisstraat**: 1764 *Leuijs straete* (Kab. V I, p. 146), 1821 *Luijse straetje* (Tab Attenrode), 1821 *Luyse straet* (Tab Wever), ca. 1860 *Luyts straet* (k. Popp), 1977 *Luissestraat* (k. Gem). Van Kattestraat naar de Heerbaan, nu Hulsbos (= straatnaam) tussen Torenstraat en Heerbaan. Luis is het bekende ongedierte, te vergelijken met de Luishaag in Sint-Margriet Houtem en Bunsbeek, en met Luizenboom, de volkse benaming voor de trosvogelkers of de kardinaalsmuts, die soms geheel bedekt is met bladluizen.

Heinkensbergstraat [21]: 1846 *Heintjensbergstraetje* (ABu), ca. 1860 *Lenkensbergh straet* (k. Popp), 1977 *Heinkensberg* (k. Gem), 2000-heden *Heinkensbergstraat* (k. Glab). Straat van de Steenbergstraat naar de kapel, loopt een eind over het grondgebied van Glabbeek, komt dan weer Wever binnen en eindigt aan de Torenstraat. In de volksmond ook *Processieweg* (Verstegen, 1967, 29), zo genoemd naar de processie naar de kapel van de Heinkens-

berg. Ook met omschrijvingen : 1519 *den wech die van aterode nae steenberghen gaet* (SG 7607, f. 12v), 1657 *de bane van steenbergen op aetroo* (k. Tong. V11).

Streekstraat [15] : 1519 *aende strecker strate* (SG 7607, f. 3), 1675 *de straete genaemt de streeckstraete* (K 16.163, p. 23), 1795 *De Steek Straete* (sic) (KPH 156), 1821 *Streek straete* (Tab), 1977-heden *Streekstraat* (k. Gem). Weg 15 begon aan de Steenbergstraat en liep enerzijds naar Halen (weg 16) en anderzijds naar de Streek en de Dalemsemolen onder Vissenaken. Het eerste deel heette Broekstraat (= nu deel van de Halensestraat). Het tweede deel is nu de Streekstraat, die begint tegenover het pachthof van Savooien.

Broekstraat : 1649 *de broeckstraet* (K 4558), 1670 *het brockstraete* (U 2881, f. 4v), 1846 *Broekstraet + Streekstraet* (ABu), ca. 1860 *Broek straet* (k. Popp). Idem als **Kranenbroekstraat**, 1977 *Cranenbroekstraat* (k. Gem), 1977 *Craenenbroekstraat*, in 1977 vervangen door Halensestraat (GR).

Andere omschrijvingen met broek : 1454 *de strate die van daleem leydt ten broeke wert* (K 20.193², f. 79v), 1530 *te craenbroeck rgt. de strate die te pamelbroeck wert gaet* (R 44.682, f. 13v), 1666 *die straete van Cranebroeck naer steenberghe* (SG 7173a, f. 4), 1795 *Straete van steenberghen nae het Broeck* (KPH 156).

Dalemstraat : 1666 *die straete naer daelem* (SG 7173a, f. 1), 1670 (Savooien) huys ... rgt. *de dalemstraete* (U 2881). – Dalem is een merkpunt, vooral wegens de molen op de Velp. Vandaar ook **Molenstraat** : 1334 *apud streke iuxta stratam molendini* (K 10.934bis, f. 82v).

Halensestraat [16] : 1846 Weg van het gehucht Heintjesberg naer de Plaets genaemd Cranenbroek (Bunsbeek), *Halenschestraet* (ABu), ca. 1860 *Haelen straet* (k. Popp),

1977-heden *Halensestraat* (k. Gem). Oorspronkelijk de verlenging van de Broekstraat nr. 15, vanaf de plaats waar deze de Streekstraat wordt genoemd.

Solveldweg [14]: 1846 Weg van Wever naer Glabbeek, *Solveldweg* (ABu), 1977 *Solveld* (k. Gem), 2000-heden *Solveldweg* (k. Glab). Weg tussen de Torenstraat in Wever en de Steenbergstraat. Deze weg was oorspronkelijk slechts een aardgat (zie daar).

Uilekotstraat [13]: 1734 de nieuwstraet oft *uijlecotstraet* (K 4557bis, f. 7), 1821 *uylekotstraetjen* (Tab Wever), 1846 *Uilekotstraetje* (ABu), ca. 1860 *Huyllerkot straet* (k. Popp), 1977-heden *Uilekotstraat* (k. Gem). Loopt van de Torenstraat in Wever naar het Gunningenveld. Uilekot is een weide onder Vissenaken. Idem als **Molenstraatken**: 1666 jnden burch ... rgt. *het molenstraetken* (SG 7173a, f. 6v) en **Nieuwstraat**: 1624 die strate gaende van Weuer naer Thienen, *die nieuwe strate*; den berch (= Borch) rgt. *die nieuwe straete* (map Wever), 1666 *platea dicta de nieuwstraet* (K 4557, f. 1v), 1734 *de nieuwstraet oft uijlecotstraet* (K 4557bis, f. 7). Met langere omschrijvingen: 1657 *den voetwech van weuer tot bincom, den wegh van weuer op gunningen* (To. rol 12).

Doemstraat [12]: 1977 *Doemstraat* (GR), 2000 *Doemstraat* (k. Glab). - Vervangt de Broekstraat nummer 12. Doem = naaf van een as, de karren zakten soms tot de naaf in de drassige bodem (incl. Jos Lemmens).

Broekstraat: 1340 *supra broeckstrate* (LM f. 75), 1530 *by die broeckstrate* (R 44.682, f. 13v), 1541 *aen de broyckstrate* (R 44.683, f. 15), 1663 *op de broeckstraet* (K 4556, f. 7), 1781 *de broeckstraete* (SG 156/1), 1846 *Broeckstraet* (ABu), 1977 *Broekstraat* (k. Gem). Van de huidige Butschovestraat naar Gunningen in Vissenaken. Vervangen door de Doemstraat. Idem als **Grote Broekstraat**: 1332 de clein

brocstrate ende *de groote broecstrate* (R 44.677, f. 58), 1530 *vander groeter broeckstraten* (R 44.682, f. 13v), 1624 *die groote broek straete* (map Wever), 1666 *die groote broeckstraet* (K 4557, f. 4v). – Groot staat in oppositie tot klein.

10.6. DOODLOPENDE VELDWEGEN

10.6.1. *Wegen in Attenrode*

Ovenweg [34]: 1977-2000 *Ovenweg* (k. Gem, Glab). – Oostelijke zijstraat van de Torenstraat, kort bij de grens met Meensel-Kiezegem. Voorheen **Vandekerkhovenweg**: 1846 *Vande kerk Hovenweg* (ABu). Het eerste lid is de persoonsnaam Vandekerkhoven!

Uitweg [69]: 1846 *Uitweg* (ABu), 1977-heden *Uitweg* (k. Gem). – Noordelijk zijwegje van de Dolagestraat.

Oudebronstraatje [32]: 1846 *Oudebronstraetje* (ABu), 1977 *Oude Bronstraat* (k. Gem). Vervorming van **Heibornstraat**: 1821 *Heijborne straetje* (Tab), 1860 *Hey borne straet* (k. Popp). Weg van de Dolagestraat naar de Duiveput. Oude en Hei lijken dialectisch op elkaar. Voorheen ook met een omschrijving: 1498 *tstraetken gaende vander dolegen ter hoeuen wert* (O 1611, f. 23).

Motveldweg [30]: 1846 *Motveldweg* (ABu), 1977 *Motveldweg* (k. Gem). – Van Kwadeplasstraat naar het Motteveld. Staat nu in verbinding met de Oudebronstraat.

Hulststraat, -weg [31]: 1332 *prope hulstrate* (R 44.677, f. 12v), 1420 *bi hulstrate* (R 44.679, f. 11), 1721 *op die hulst straete* (K 4556ter), 1846 *Hulsweg* (ABu), 1977 *Hulsweg* (k. Gem). – Straat van de Heerbaan naar de Oosterbontbeek. Nu verdwenen.

Oosterbontstraatje [29]: 1788 de clijne hulst langs het *oisterbantstratien* (SG 5175), 1846 *Oosterbaerdstraetje*

(ABu), 1977 *Oosterbaerdstraat* (k. Gem), 2000 *Oosterbaerdstraat* (k. Glab). Weg van de Heerbaan naar de Oosterbontbeek. Ook met een omschrijving : 1756 *pedcente d'autenroeden a bincom* (k. Naveau, f. 2). Misschien was de oude naam **Damstraat** : 1332 *damstrate* (R 44.677, f. 13), 1405 6 1/2 d bosch ... tusschen de goide der Tafelen van aterode ende *de damstrate* (R 44.758, f. 85), 1420 *damstrate* (R 44.679 f. 11).

Grotebergweg/-straat [28]: 1846 *Grootebergweg* (ABu), 1977 *Grotebergstraat* (k. Gem). – Zijstraatje van de Heerbaan naar de Grote Berg, liep verder als voetpad 46 naar Binkom. Nu verdwenen.

Peerdsbosweg [27]: 1846 *Peerdsboschweg* (ABu), 1977 *Peerdsbosweg* (k. Gem). – Weg van de Heerbaan naar het Peerdsbos.

Plantsoenstraat(je) [26]: 1846 *Plantsoenstraetje* (ABu), 1977 *Plantsoenstraat* (k. Gem). – Weg van de Heerbaan naar het land genoemd Plantsoen.

Broekstraatje [25]: 1846 *Broekstraetje* (ABu). – Weg van de Butschoorstraat naar de Spelthof- of Broekbeek onder Binkom. Nu zonder naam.

Driftstraatje [24]: 1846 *Driftstraetje* (ABu), 1977 *Driftstraatje* (k. Gem). – Weg van de Butschoorstraat naar het Gunningenveld onder Vissenaken. Drift : drijfweg voor het vee. Nu zonder naam. Een Driftstraatje, 1821 *drift strae-tjen, drift strae-tje* (Tab), liep ook tussen A 78a en A 78b-c, tussen de Attenrodestraat en de Binnenveld(straat) naar het Binnenveld. Niet in de Atlas der Buurtwegen.

Binnenveld [36]: 1519 *het straetken vanden binnen velde, tstraetken dat gaet opt binnen velt* (SG 7607, f. 21v), 1977 *Binnenveld* (k. Gem). Ongelukkig gekozen naam wegens het ontbreken van weg of straat. Straatje van de Torenstraat naar het Binnenveld. Liep verder als het Binnenveldpad.

De oude benaming was **Uitweg** : 1846 Weg van de Dorps-
traet naer de Plaets genaemd Binnenveld, *Uitweg* (ABu).

10.6.2. *Wegen in Wever*

Vandereyckenstraatje [23]: 1821 *Vander Eycken-
straetjen* (Tab Wever), 1846 *Vandereyckenstraetje* (ABu),
1977 *Vandereyckenstraat* (k. Gem). Van de Butschoor-
straat, aan het einde de bocht, naar de Broekbeek. Nu
zonder naam. De vroegere benaming was de **Pinestraat** :
1734 die straete die busschore werts gaet oft naer kisekom
... *die pinestraet* (K 4557bis, f. 27). Pine is een persoons-
naam, mogelijk een beroepsnaam voor iemand die maten
ijkt met een pinne (DB 972).

Nottoolstraatje [22]: 1846 *Nottoolstraetje* (ABu), 1977
Nottool-straetje (k. Gem). Verdwenen straatje van de But-
schoorstraat naar de Broekbeek en verder langs de beek
als voetpad 67. Nottool : zie bij Nottoolbeemd. Voorheen
Kleine Broekstraat : 1332 *de klein brocstrate* ende de
grootte broecstrate (R 44.677, f. 58), 1542 jnde borch ...
rgt. *die cleyen broeckstraete* (O 1180), 1666 *die cleijn broeck-
straete* (SG 7173a, f. 2). Klein staat in tegenstelling tot
groot, zie Broekstraat nr. 12. Het eerste deel heette ook
Paanhuisstraat : 1821 *Paenhuystraet* (Tab Wever), zo
genoemd naar het Paanhuis aldaar.

Scheurveldweg [20]: 1846 *Scheurveldweg* (ABu), 1977
Scheurveldweg (k. Gem). – Weg van de Steenbergstraat
naar het Scheurveld; liep dan verder als voetpad 58 naar
de Heinkensbergstraat. Verdwenen na 1977.

Putveldstraatje/-weg [19]: 1846 *Putveldstraetje*
(ABu), 1977 *Putveldweg* (k. Gem). – Van Steenbergstraat
naar de Keiberg of Putveld. Loopt verder als Putveldpad.
Idem als **Keibergstraat** : 1734 tot Steenberghen ... *den*

wegh naer den keijbergh (K 4557bis, f. 32), 1821 *au chemin dit Kaeybergh* (Tab).

Putweideweg [17]: 1846 *Putweideweg* (ABu), 1977 *Putweideweg* (k. Gem). – Voetpad van de Halensestraat naar het Broek. Nu zonder naam.

Drogeweideweg/-straat [18]: 1846 *Droogeweideweg* (ABu), 1977 *Droogeweidestraat* (k. Gem). Verdwenen voetpad naar de Drogeweide op B 258. Voorheen met een omschrijving: 1666 *aende straete leydende naer het broeck* (SG 7173a, f. 1), 1734 te Craenebroeck rgt. *de straete die te broeck wert gaet* (K 4557bis, f. 34).

10.7. OVERIGE VOETPADEN

10.7.1. Voetpaden in Attenrode

Bielenbeemdpad, Boonhofpad [43]: 1846 Pad van Attenrode naer de Plaets genaemd Frankenberg (Meensel), *Beelenbeemdpad*, + *Boonhofpad* (ABu). – 1) Verdwenen voetpad tussen de Dolagestraat en de Hoefstraat. 2) Nog bestaand voetpad tussen de Hoefstraat en de Meenselbeek.

Nijsenrodepad [44]: 1846 *Nyssel Rhodepad* (ABu). – Verdwenen voetpad tussen de Dolagestraat en de Hoefstraat, richting Nijsenrode.

Meenselsevoetweg [40]: 1821 *Voetwegh naer Meensel* (Tab), 1846 *Meenselschenvoetweg* (ABu), 2000 *Meenselsevoetweg* (k. Glab). – Bestaat uit 2 delen: a) nog bestaand voetpad tussen de Dolagestraat (naast het kerkhof van Attenrode) en de Torenstraat; b) verdwenen tussen Torenstraat en Ovenweg.

Hoefpad [42]: 1846 *Hoefpad* (ABu). – Van Torenstraat naar de Meenselbeek. Een klein deel bestaat nog.

Dorpsbaantje [41]: 1846 *Dorpsbaentje* (ABu). Met een omschrijving: 1821 *Voetwegh naer de gemeijnte plaetse* (Tab p. 7). Verdwenen kort voetpad dat begon naast het kerkhof van Attenrode. Het liep in 1821 doorheen het goed van Adrien Koekelberghs naar het Gemeenteplein.

Kwadestraatveldpad [39]: 1846 *Kwadestraet veld pad* (ABu). – Van de Attenrodestraat naar de Torenstraat. Bestaat nog gedeeltelijk aan de Attenrodestraat.

Kabbeekbosweg [35]: 1846 *Cabbeekboschweg* (ABu). – Nu zonder naam. Van Attenrodestraat noordwaarts naar Glabbeek. Genoemd naar het voormalige Kabbeekklooster van Tienen (nu Heilig-Hartkliniek).

Misschien was de oude naam de **Lepelstraat** (kan ook een andere straat zijn): 1519 De thienste hoeue heet de binnenhoeue ende begint voer pauwel proueneers gelege ende gaet *totten lepelereen straetken* (SG 7607, f. 21v), 1528 achter die quade strate ... *rgt. die lepelstrate* (SG 7607, f. 38v). Lepel is een persoonsnaam, vgl. met Hein Lepel in 1298 in Kales (Gysseling en Bougard, Med. 1962, 125) en de Willem Lepelstraat in Antwerpen (Van Passen, Naamk. 1988, 22).

Binnenveldpad [38]: 1846 *Binneveldpad* (ABu). – Grotendeels verdwenen.

Poelmansblokpad [45]: 1846 *Poelmansblockpad* (ABu). Met een omschrijving: 1821 *Voetwegh naer Binkom* (Tab). Weg ten zuiden van de Dolagestraat. Begint tegenover de ingang van de kerk van Attenrode, loopt doorheen het Poelmansblok naar Binkom. Bestaat nog tussen Dolagestraat en Oudebronstraat.

Binkomsevoetweg [48]: 1846 *Binckomsche voetweg* (ABu). – Verdwenen voetpad van Oudebronstraat doorheen het Motteveld naar de Heerbaan.

Vreebroekstraatje [33]: 1846 *Frebreekstraetje* (ABu).
– Verlenging van de Oudebronstraat naar het Vreebroek.
Nu zonder naam.

Binkomsevoetbaan [46]: 1846 *Binckomsche voetbaen* (ABu). Pad in 3 delen : a) Van Poelmansblokpad naar de Dui-
veput, nu nog een restant. b) Van Vreebroekstraatje naar de
Heerbaan. Verdwenen. c) Verlenging van de Grotebergweg
naar de Butschoorstraat aan de grens met Binkom. Restant.

Butschoorvoetweg [47]: 1846 *Butschovevoetweg*
(ABu). – Noordelijke zijtak van de Binkomsevoetbaan,
aan de grens met Binkom. Verdwenen.

Langestreekpad [49]: 1846 *Langestreekpad* (ABu). –
Zeer lang voetpad aan de zuidkant langs de Langstraat. In
1914 afgeschaft (ABu).

Grotebosweg [50]: 1846 *Grootenboschweg* (ABu). –
Verdwenen voetpad van Heerbaan naar Butschoorstraat.

Busselbeemdvoetbaan [51]: 1846 *Busselbeemd voet-
baen* (ABu). Met omschrijvingen : 1624 *het voetpatt van
steenberghen naer Atroij* (map Wever), 1666 *het voetpat naer
steenberghen van papengat* (SG 7173a, f. 3v), 1669 *t'voetpad
van Atroij naer Steenberg* (k. AT f. 277). Pad van het ge-
hucht Heinkensberg door de Busselbeemd en het Vreebroek
naar het Oudebronstraatje. Grotendeels verdwenen.

Butschoorbaantje, Kruiskenspad [53]: 1846 *Kruis-
kenspad + Butschovebaentje* (ABu). Nog gedeeltelijk be-
staand voetpad tussen de Butschoorstraat en de Heer-
baan, tegenover het begin van de Hulsbos(straat).

Weversevoetbaan [52]: 1821 *Voetwegh naer Wever*
(Tab), 1846 *Weverschevoetbaen* (ABu). – Begon aan de pas-
torie van Attenrode, en liep langs de haag van deze pasto-
rie, doorheen het Paanhuisveld naar de Kattestraat. Afge-
schaft in 1886 (ABu).

Pachthofpad [68]: 1846 *Pachthofpad* (ABu). – Verdwenen voetpad van de Langstraat naar het Pachthof, later Kasteel.

10.7.2. Voetpaden in Wever

Vintpad [54]: 1846 *De Vindpad* (ABu). – Verdwenen voetpad van Heerbaan naar Torenstraat, evenwijdig met de Hulsbosstraat.

Weverveldstraatje [55]: 1846 *Weverveldstraatje* (ABu). – Verdwenen voetpad van Heinkensbergstraat naar de Torenstraat.

Weverveldvoetbaan [56]: 1846 *Weverveld voetbaan* (ABu). – Verdwenen voetpad van Steenbergstraat naar Torenstraat, en van Torenstraat naar de Heerbaan.

Heinkensbergkapelpad [57]: 1846 *Heintjensberg kapelpad* (ABu). – Nog bestaand voetpad van de kapel naar de Torenstraat, niet op plan Glabbeek.

Scheurveldpad [58]: 1846 *Scheurveldpad* (ABu). – Verlengde van Scheurveldweg naar de Heinkensbergstraat. Afgeschaft in 1946.

Glabbeeksevoetweg [59]: 1846 *Glabbeekschenvoetweg* (ABu). Met omschrijvingen: 1789 in het putvelt ... *den voetweg van weveren naer Glabbeek* (SG 5178), 1793 *den voetweg van Wever op Glabbeek* (U 2880). – Zeer lang voetpad. a) Tussen Torenstraat en Steenbergstraat; begin en einde bestaan nog. b) Aftakking van de Halensestraat, doorheen de Keiberg of het Putveld richting Glabbeek. Gedeeltelijk verdwenen.

Putveldpad [60]: 1846 *Putveldpad* (ABu). – Straatje op de Keiberg of het Putveld. Verlenging van het Putveldstraatje.

Driespad [61]: 1846 *Drieschpad* (ABu), 1977 *Driespad* (k. Gem). – Zijwegje van de Solveldweg, kwam vroeger uit aan de Glabbeekse-voetweg nr. 59.

Bunsbeeksevoetweg [62]: 1846 *Bunsbeekschenvoetweg* (ABu). – Van Glabbeeksevoetweg naar het Streekveld onder Vissenaken en verder naar Bunsbeek. Verplaatst in 1907 (ABu).

Binkomsevoetweg [63]: 1846 *Binckomschenvoetweg* (ABu). – Van Torenstraat naar de Broekbeek en zo naar het Gunningenveld onder Vissenaken richting Binkom. Verdween in Wever na 1970. De oorspronkelijke naam was **Bornestraatken**: 1605 *het bornestraetken* (K 16.452 f. 65v), 1666 *het borne straatken* (SG 7173a, f. 5v). Nog in 1734 grensde het Klaverblok aan *het bonstraetie* (K 4557bis, f. 30).

Vissenakensevoetbaan [64]: 1846 *Vissenaekenschevoetbaen* (ABu). – Verdwenen voetpad van Steenbergstraat naar Vissenaken. Er ligt wel een nieuw voetpad naast de kerk, tussen Solveldweg en Torenstraat.

Solveldbaan [65]: 1846 *Solveldbaen* (ABu). – Zijwegje van de Torenstraat, richting Solveld. Verdween na 1970.

Kerkpad [66]: 1846 *Kerkpad* (ABu). – Verdwenen pad van de huidige Doemstraat naar de Torenstraat.

Borchtpad [67]: 1846 *Bergtpad* (ABu). – Verdwenen pad van Kerkpad langs de Broekbeek (eerst oostelijk hiervan, daarna westelijk) naar Vissenaken. Voorheen Kleine Broekstraat genoemd (zie daar).

Putveldmolenweg [70]: 1846 *Putveld molenweg* (ABu). – Verdwenen aftakking van de Glabbeeksevoetweg.

11. Illustraties

Fig. 1 : De TV-mast op de Heinkensberg

Fig. 2 : Het Kranenbroek in juni 2006.

Fig. 3 : De Broekbeek, in voorhistorische tijden "Wever" genoemd.

Fig. 4 : De vijvers van 't Windmoleke
langs de Broekbeek in Wever.

Fig. 5 : Zicht op de Borcht,
gezien van op het oude kerkhof van Wever.

Fig. 6 : De Dorpstraat van Wever in 1928.

Fig. 7 : De Kapel van de Heinkensberg
op een oude prentkaart.

Fig. 8 : De huidige kapel van de Heinkensberg.

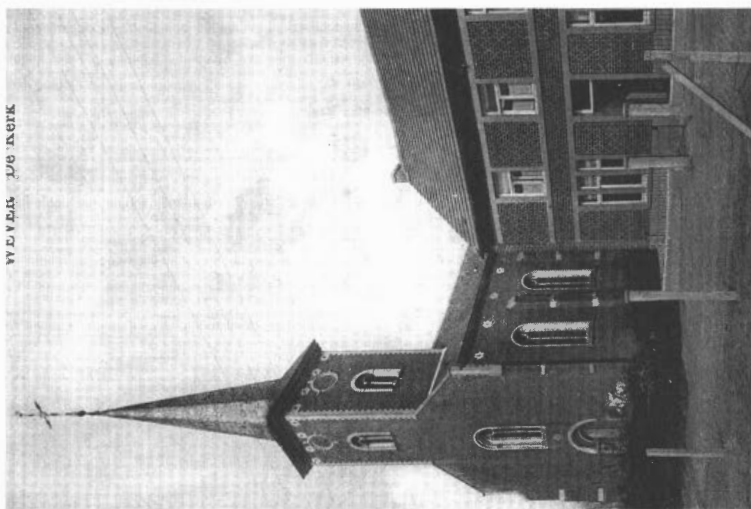

Fig. 9 : De kerk van Wever uit 1857
op een oude prentkaart.

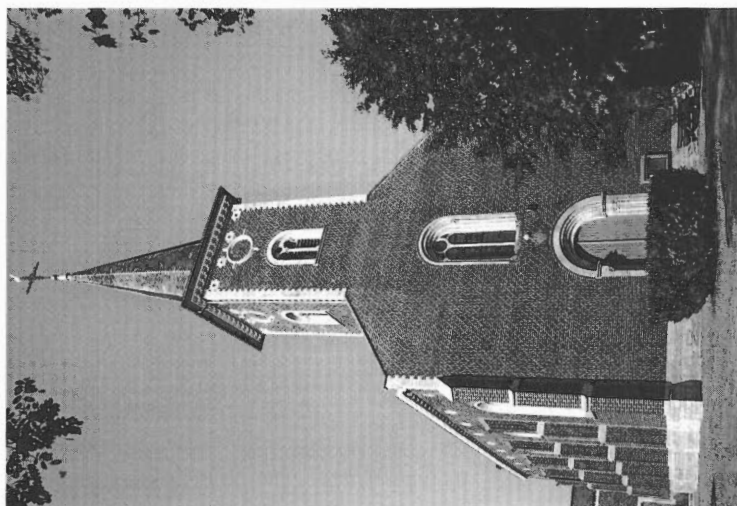

Fig. 10 : De kerk van Wever in 2006.

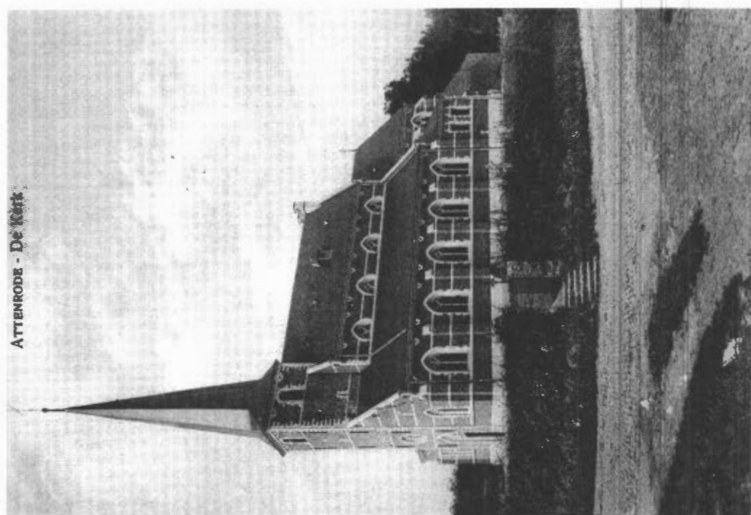

Fig. 11 : De kerk van Attenrode
op een oude prentkaart.

Fig. 12 : De kerk van Attenrode in 2006.

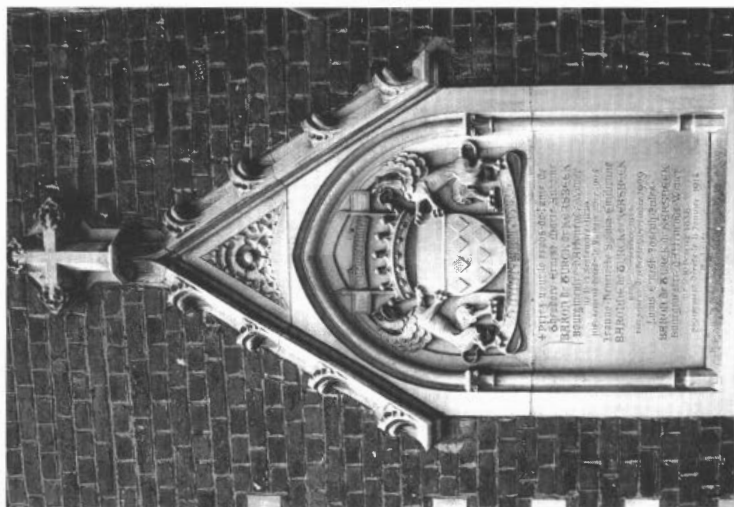

Fig. 13 : De gedenksteen
van De Turck de Kersbeek.

Fig. 14 : Het Kasteel van Attenrode in 1908.

Fig. 15 : Het Kasteel na 1910.

Fig. 16 : Het kasteel van De l'Escaille,
toestand in 2006.

Fig. 17 : De achterkant van het kasteel in 1919.

Fig. 18 : Steen met opschrift in de kapel
van de Godbarende.

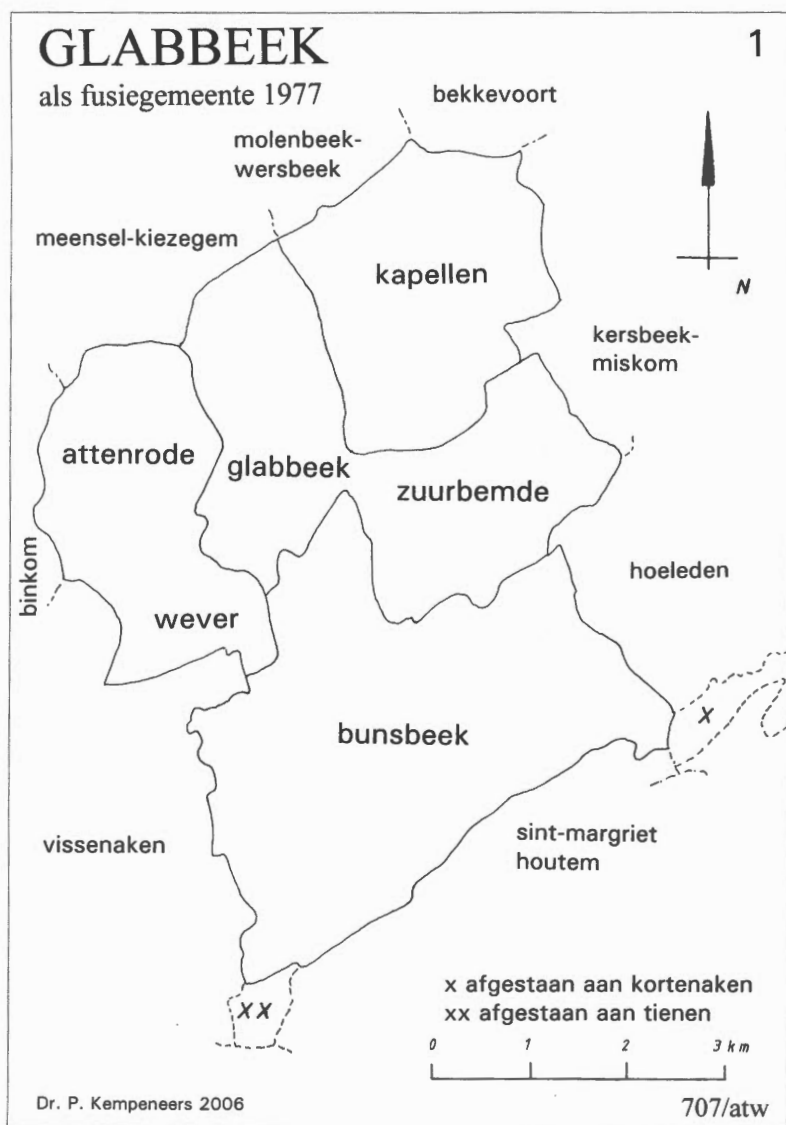

Fig. 19 : Kapel «Maria Hulp der Kristenen»
in de Langstraat.

Fig. 20 : De pastorie van Attenrode uit 1781.

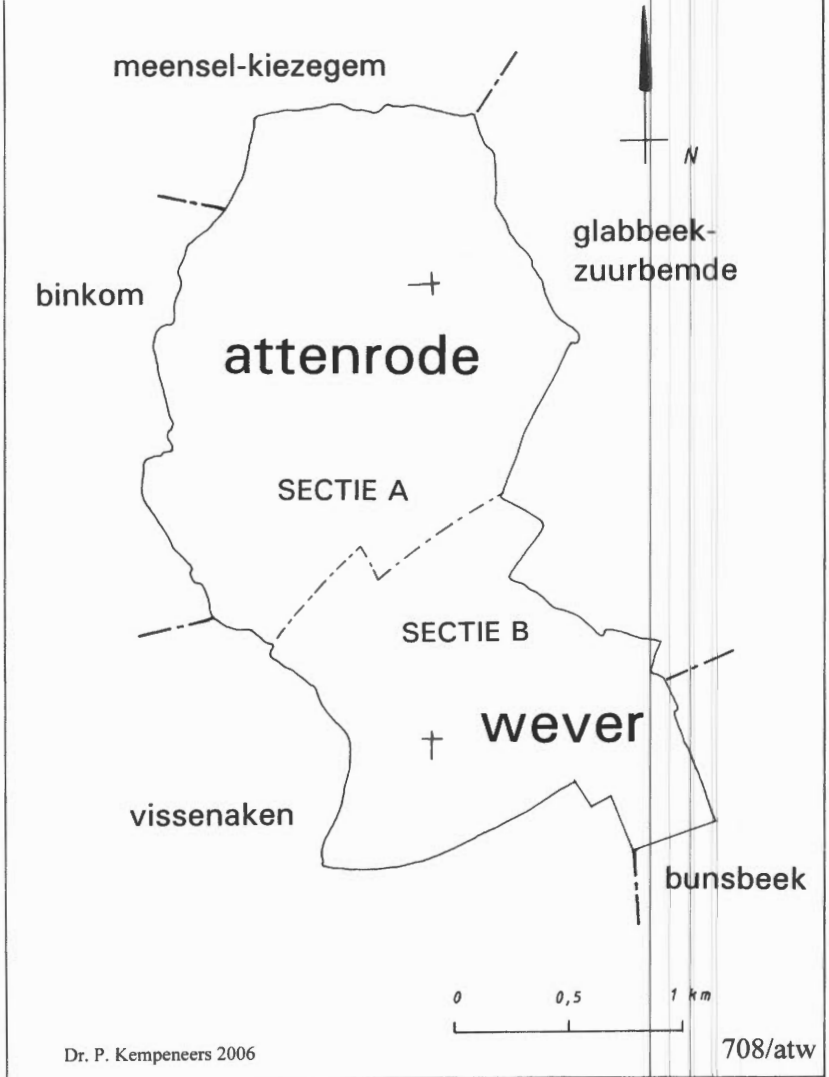
12. Atlas

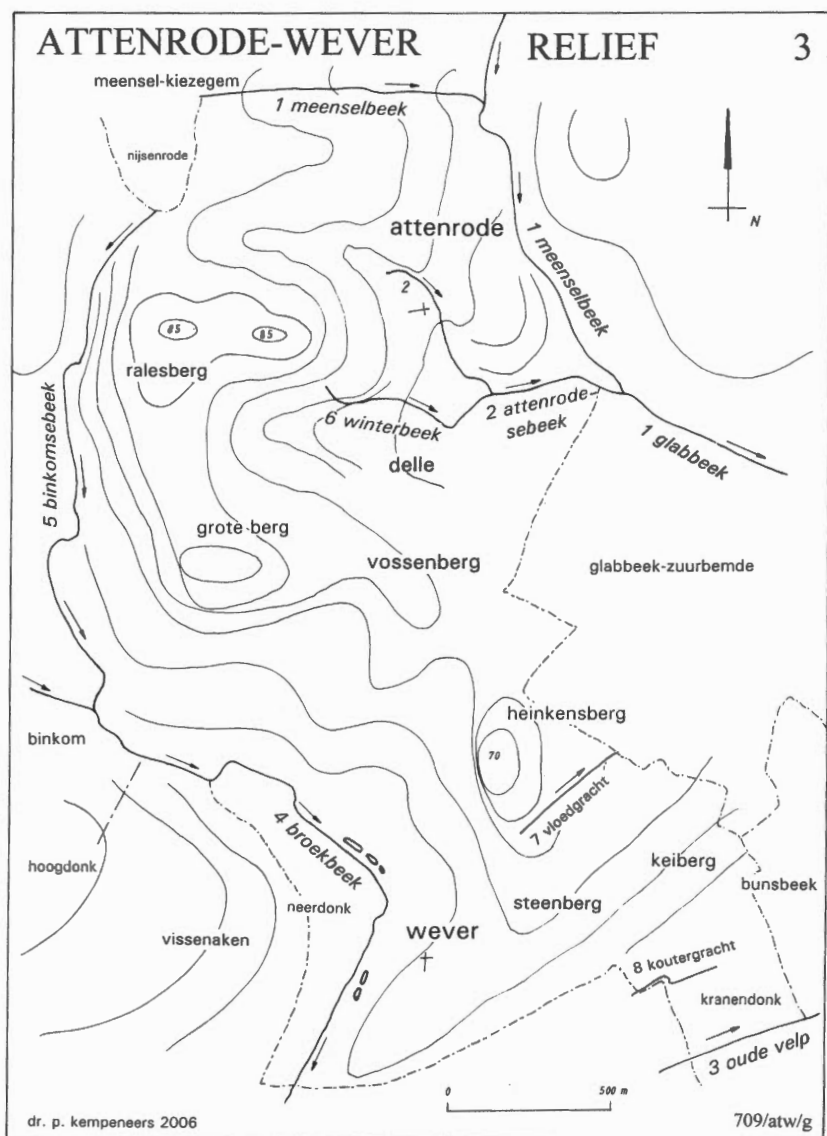
Kaart 1 : Glabbeek als fusiegemeente in 1977.

Attenrode-Wever indeling in secties

2

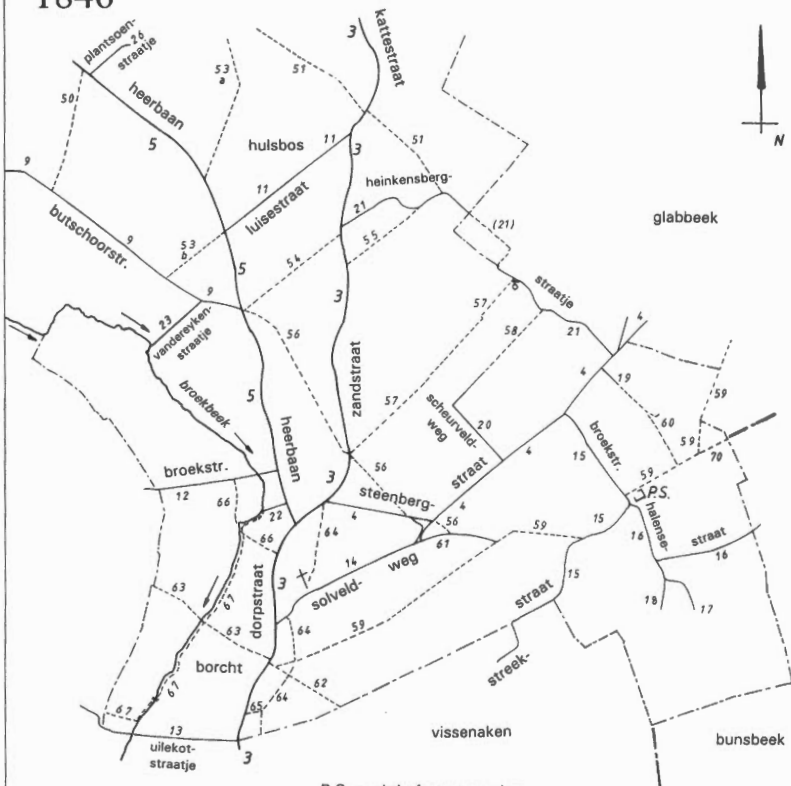

Kaart 2 : Attenrode-Wever. Indeling in secties.

Kaart 3 : Het reliëf van Attenrode-Wever.

WEVER WEGEN 1846

P.S. pachthof van savooien

- 17 putweideweg
- 18 drogweideweg
- 19 putveldstraatje
- 22 nottoolstraatje (paanhuisweg)
- 50 grotebosweg
- 51 busselbeemd voetbaan
- 53 a. kruiskenspad
- 53 b. butschoorbaantje
- 54 vintpad
- 55 weverveldstraatje
- 56 weverveld voetbaan

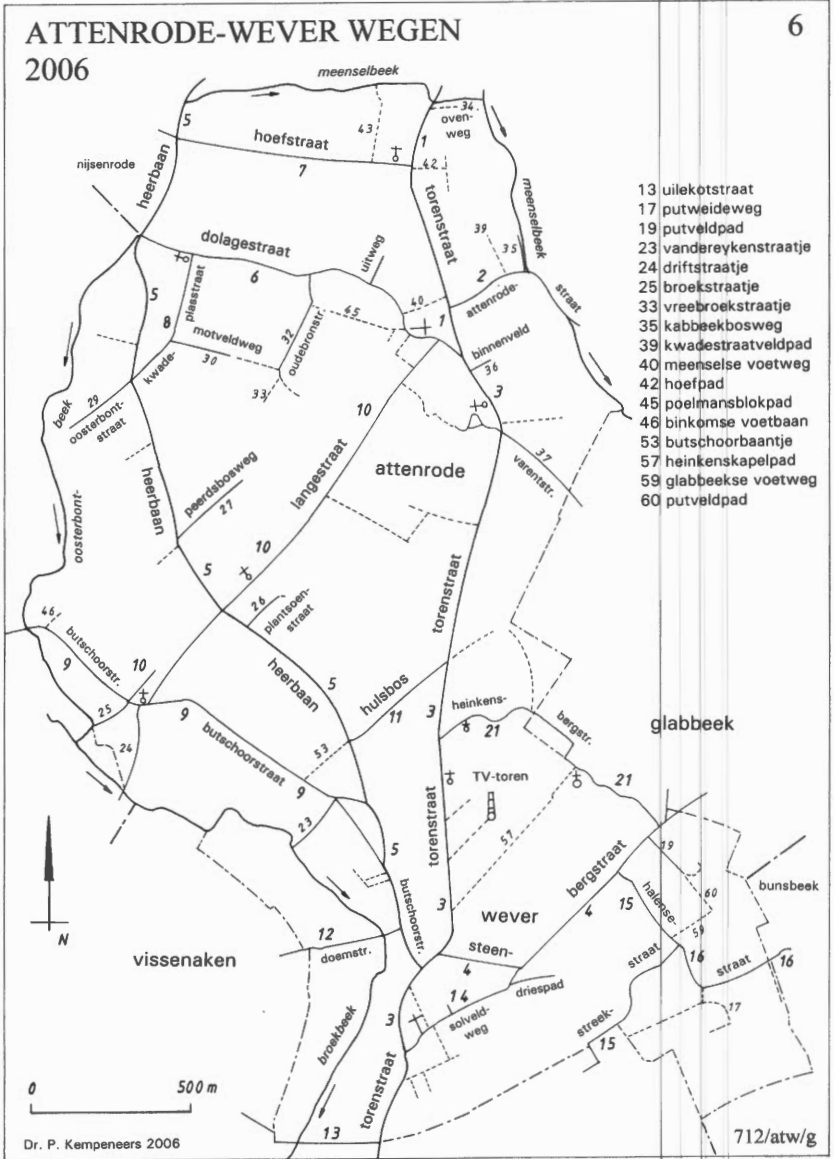
- 57 heinkenskapeld
- 58 scheurveldpad
- 59 glabbeekse voetweg
- 60 putveldpad
- 61 driespad
- 62 bunsbeekse voetweg
- 63 binkomse voetweg
- 64 vissenaakse voetbaan
- 65 solveldbaan
- 66 kerkpad
- 67 borchtpad
- 70 putveldmolenpad

Dr. P. Kempeneers 2006

711/atw/g

Kaart 5 : De wegen in Wever in 1846.

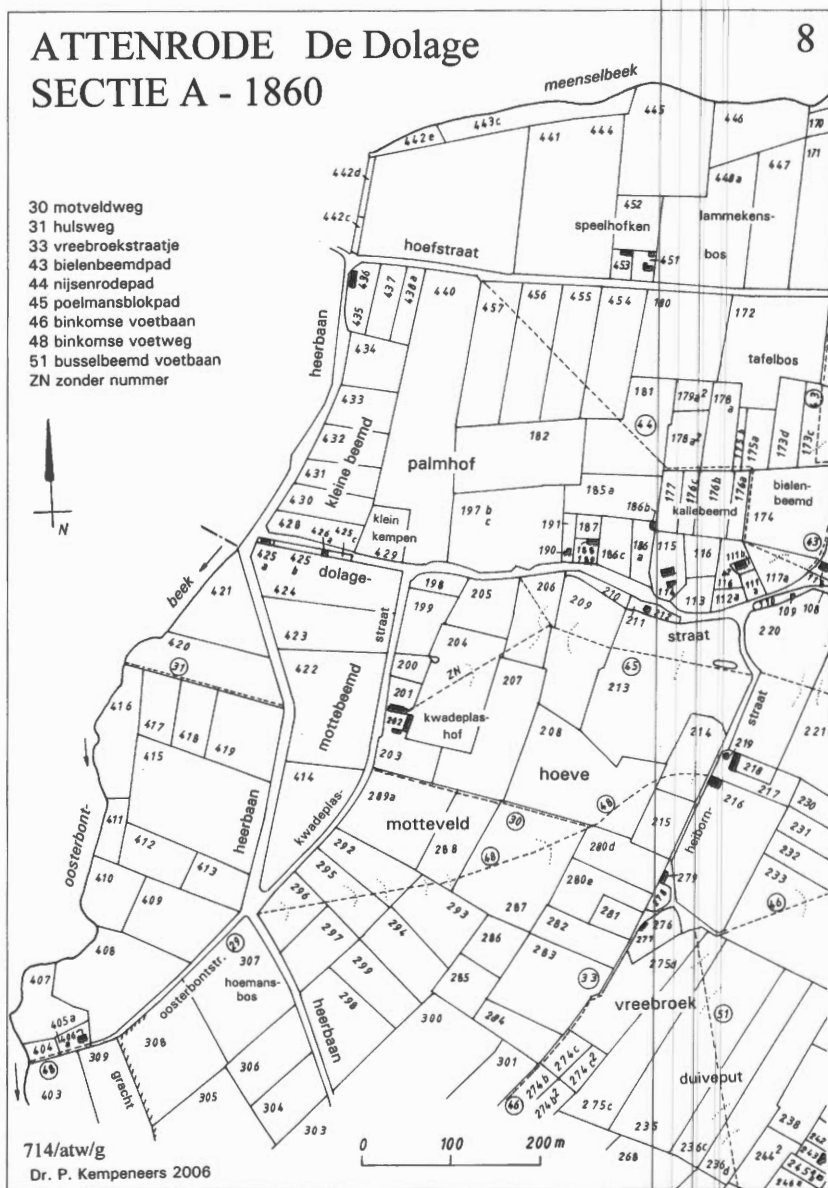
Kaart 6 : De wegen in Attenrode en Wever in 2006.

ATTENRODE De Dolage

SECTIE A - 1860

8

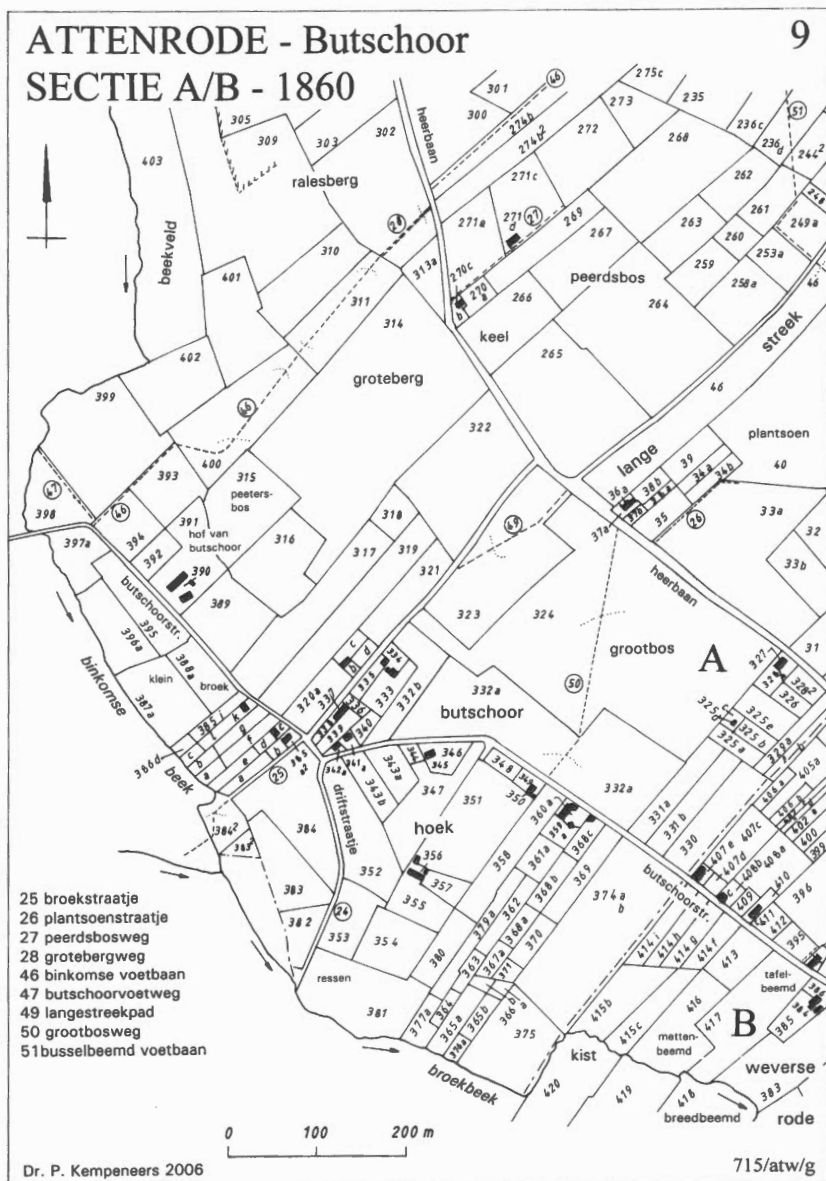
- 30 motveldweg
- 31 hulsweg
- 33 vreebroekstraatje
- 43 bielenbeemdpad
- 44 nijsenrodepad
- 45 poelmansblokpad
- 46 binkomse voetbaan
- 48 binkomse voetweg
- 51 busseibeemd voetbaan
- ZN zonder nummer

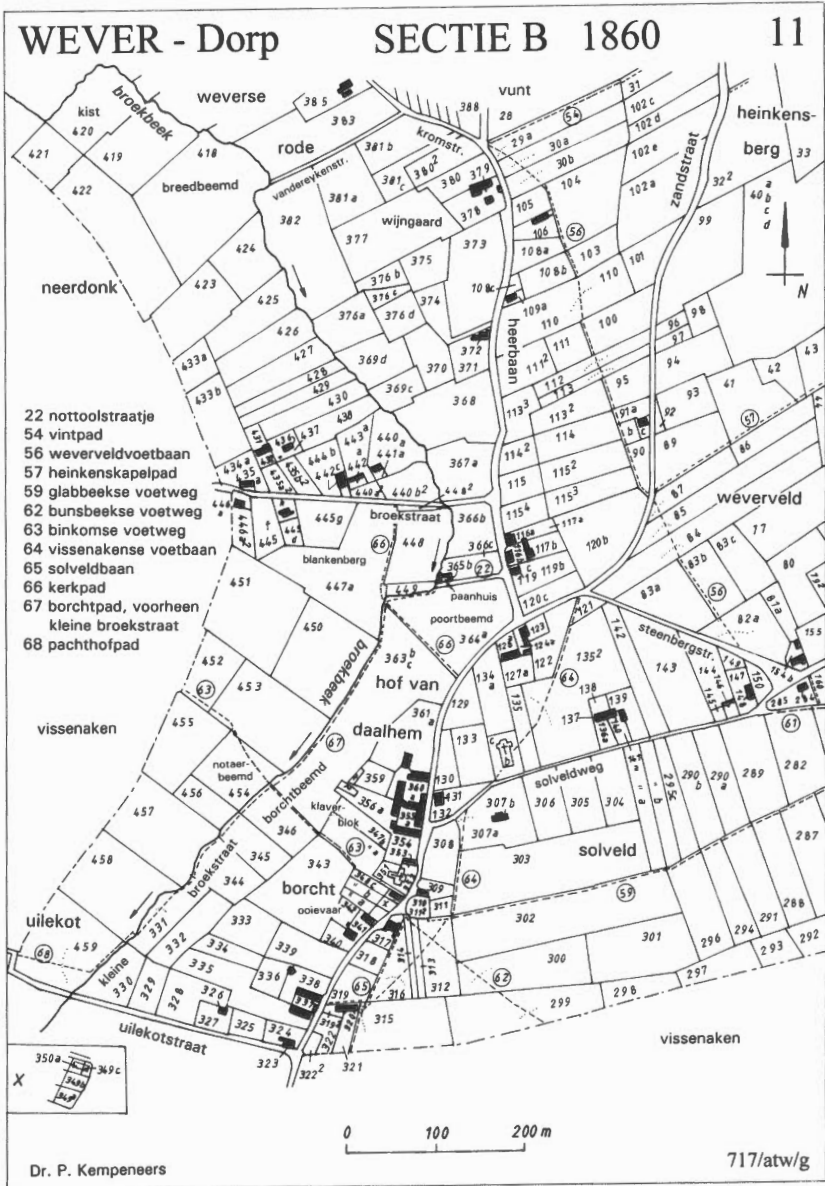
714/atw/g

Dr. P. Kempeneers 2006

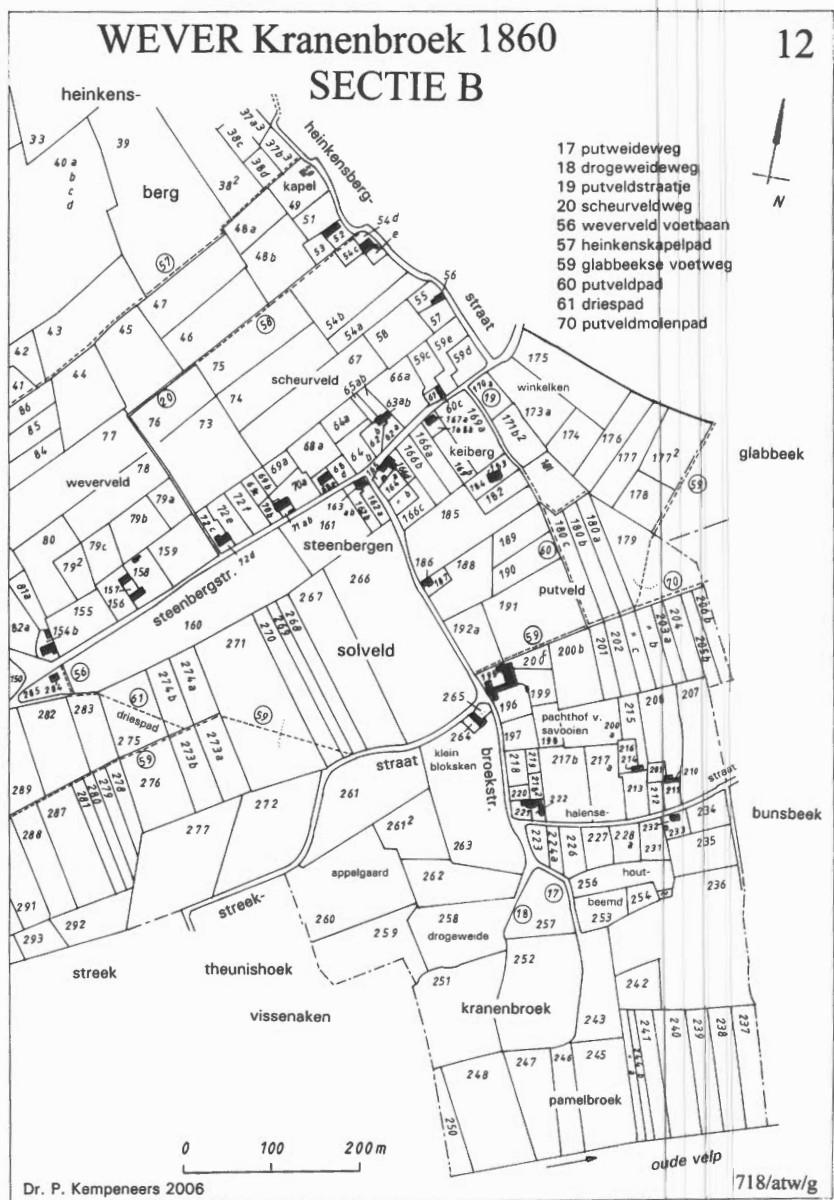
Kaart 8 : Attenrode. De Dolage, sectie A in 1860.

Kaart 9 : Het gehucht Butschoor. Sectie A/B in 1860.

Kaart 11 : Het dorp Wever. Sectie B in 1860.

Kaart 12 : Het Kranenbroek in Wever. Sectie B, 1860.

13. Afkortingen

ABu	Atlas der Buurtwegen.
An.	Analectes pour servir (...).
AT	Armentafel (Tienen).
AW	Atlas der Waterlopen.
DB	Debrabandere, Woordenboek van Familienamen.
ESB	Eigen Schoon en de Brabander.
Et. Wdb.	Etymologisch woordenboek.
f.	Folio.
Gem.	Gemeente Attenrode-Wever.
Glab.	Glabbeek, brochure.
GR	Gemeenteraad.
Hand.	Handelingen, zie HTD.
HHD	Hagelands Historisch Documentatiecentrum (1992). Tienen.
HG	Hagelands Gedenkschriften.
HTD	Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie.
k.	Kaart.
K	Kerkarchief van Vlaams-Brabant.
Kab.	Archief van Kabbeek (HHD Tienen).
KPH	Kaarten en Plans in handschrift.
LM	Liber Mense (1340).
Med.	Mededelingen.
mfm	Microfilm.
Mnl.	Middelnederlands.
Naamk.	Naamkunde.
NGI	Nationaal Geografisch Instituut.
O	Openbare Onderstand Leuven.
p.	Pagina.
R	Rekenkamers.
RA	Rekeningen van de Armentafel (Tienen).
RB	Rekeningen van het Begijnhof.
rgt.	Regenoten (grenzend aan).

SG	Schepengriffies.
Tab.	Tableau des chemins/rivières. Zie Leuven, Provincie.
To(ng).	Tongerlo, abdij.
TW	Gyseling, Toponymisch Woordenboek.
U	Oude Universiteit Leuven.
v	Verso.
Vis.	Visitaties.

14. Bibliografie

14.1. ONUITGEGEVEN BRONNEN

Brussel. Rijksarchief

* *Kerkarchief van Brabant (K)*

- K 8394. Goederen van de abdij van Heilisem. Op velijn, 304 folio's. 15de-16de eeuw.
- K 8395. Manuaal van goederen en renten van de abdij van Heilisseem, vernieuwd in 1464.
- K 8877. Cijnsboek van Bunsbeek, 1620. 128 folio's.

* *Rekenkamers (R)*

- R 44.677. Hertogelijk cijnsboek, 1332, kopie na 1400.
- R 44.678. Idem, ca. 1370.
- R 44.679. Idem, ca. 1420.
- R 44.680. Idem, ca. 1430. Enkel eigennamen.
- R 44.681. Idem, 1442.
- R 44.682. Idem, 1530.
- R 44.683. Idem, 1541.
- R 44.758. Idem, 1405.

Glabbeek. Gemeentehuis

- Atlas der Buurtwegen Attenrode-Wever, 1846.
- Atlas der Waterlopen Attenrode-Wever, 1952.
- Gemeenteraad Glabbeek, zitting van 25 mei en 24 augustus 1977.
- Lijst der gewijzigde straatnamen Fusiegemeente Glabbeek.

Leuven. Provincie Vlaams-Brabant

- Tableau de tous les chemins vicinaux (...) de Attenrode, 1821. Idem. Wever, 1821.
- Tableau des Rivières. Attenrode, 1821.
- Atlas der Buurtwegen (ABu). Attenrode en Wever, 1846.
- Atlas der Waterlopen (AW). Attenrode en Wever, 1883.

Leuven. Rijksarchief

* *Bevolking*

- Microfilm 1386/7. Meierij Halen, 5 juni 1709. Wever, f. 50; Attenrode, f. 54.

* *Kerkarchief van Vlaams-Brabant (K)*

- K 2345. Akte van 12 juni 1550, groot perkament betreffende de collatie van de pastorie.
- K 2346. Decanale visitaties, 1654, 1659-1661, 1662, 1673.
- K 4555. Rekeningen van pastoor Albert vanden Pals over de bouw van de pastorie in Wever, 1649.
- K 4556. Rekeningen van de kerkfabriek van Wever, 1662-1671. 11 folio's.
- K 4556bis. Idem, 1764-1810.
- K 4556ter. Manuaal van de inkomsten van de kerk, 1721-1738.
- K 4557. Verklaring van de schepenen en kerkmeester, 25 sept. 1666, + inkomstenboek van de kerk, 1666, door pastoor Albertus H. vanden Pals (12 folio's).
- K 4557bis. Manuaal van de inkomsten van de pastorie van Wever, 1734-1825. 42 folio's + indexen.
- K 4558. Rekeningen van de H. Geesttafel van Wever. 1649-1661.
- K 16.452. Cijnsboek van de commandeurs van Binkom, vernieuwd anno 1605. 72 folio's.
- K 20.228. Kapel van de Heinkensberg, vraag om aflaten. 1698.
- K 20.730. Processtukken over de kerk van Wever en verkoop van meubelen van pastoor Vanden Pals, 1649-1685.

* *Openbare Onderstand Leuven (O)*

- O 15. Kaartenboek Grote H. Geest van Leuven, door landmeter P. Gens, 1763. Over Wever f. 31, 40 en 41.
- O 30. Verhuring van landen en weiden. 27 bladzijden.
- O 147. Betwisting over het kappen van een eikenboom. 1649.
- O 1155. Grote Tafel van de H. Geest Leuven, processtukken.
- O 1180. Verhuring van 4 beemden in Wever. 1542. 1 stuk.

- O 1610. Cijnsboek van de Grote H. Geest van Leuven, door Jacob uwten Lyeminghen, voortgezet door zijn zoon Janne. Glabbeek en omgeving, 1483, 34 folio's.
- O 1611. Idem, door Jacop cuyter Lieminghe, 1498, 24 folio's.
- O 1612. Cijnsboek van de Grote H. Geest, 1498-1499, 42 folio's.
- O 1613. Idem, 1528, 35 folio's. Onvolledig, de bladzijden over Attenrode ontbreken.
- O 1614. Idem, 1600 met aanvullingen tot 1637. 71 folio's. Op f. 71 de specificatie van de cijnsen in de vorige boeken gebruikt.
- O 1615. Idem, 1631. 71 folio's.
- O 1616. Idem, rond 1660. Dik boek, niet volledig gepagineerd.
- O 1617. Idem, 1665-1685. 410 + 34 bladzijden. Attenrode, blz. 375.
- O 1618. Idem, 1682. 410 + 34 bladzijden. Attenrode, blz. 375.
- O 1619. Idem, 1691-1695. 103 folio's + de ceuren, index en evaluatie van cijnsen.
- O 1621. Idem, 1738. 481 blz. Evaluatie op p. 481.
- O 1622. Idem, kopie van vorig cijnsboek.
- O 1623. Idem, 1688. 52 folio's + keuren.
- O 1624. Idem, 1681-1718. 412 blz. + index.
- O 1625. Idem, 1718-1741. 85 folio's.
- O 1626. Idem, 1741-1757. 410 nummers + evaluatie van cijnsen.
- O 1627. Losse stukken betreffende het cijnsboek van Glabbeek, index, memories, manuaal pontpenningen, rol van het cijnshof.
- O 1654. Extracten van cijnsboeken.
- O 2483. Huisarmen van Leuven, goederen van Michiel de Jacca., 1571.

* *Oude Universiteit Leuven (U)*

Goederen van het College van Savooien in Leuven.

- U 2880. Verhuringen, met o.a. de verkoop van het pachthof van Kranenbroek in 1562.
- U 2881. Idem, met o.a. een kaartenboek uit 1670, door notaris Van der Beken («a Rivo»).
- U 2883. Idem, met gronden in Vissenaken en Kranenbroek in Wever.

* *Schepengriffies (SG)*

- SG 154. Wettelijke passeringen, 1748-1795.
- SG 155. Rolle der baanderij van Attenrode en Wever, 1766-1776.
- SG 156/1. Rolle van 1777 tot 1789.
- SG 307. Prothocolle, 1770-1775.
- SG 1451. Wettelijke passeringen, Kapellen. 1611-1612, 67 folio's.
- SG 5173. Schepenakten, 18de eeuw.
- SG 5174. Notariële akten, 18de eeuw.
- SG 5175. Conditioes van verhuring, 18de eeuw.
- SG 5176. Sterfhuisrekeningen, 18de eeuw.
- SG 5177. Rolle van Attenrode en Wever, 1789-1795.
- SG 6424. Varia, o.a. bundels over publieke lasten, 18de eeuw.
- SG 7173a. Leveringen aan het Franse leger, 1746 e.v.; Aandracht binnen Wever, 1666.
- SG 7607. «Peerts cueren» met betrekking tot Wever, Glabbeek, enz. Vernieuwd in 1519. 40 beschreven folio's.

Leuven. Stadsarchief

- Oud archief, nr. 7495, 7479, 7497, 7814, 7831, 7832, 7858, 8219.

Mechelen. Archief Aartsbisdom

- Mechliniensia. Register 160 (1631).
- Pastoralia. Map Attenrode, met o.a. een aandracht van 1666 en 1672, een register van de Maagdetafel van 1751, en een staat van goederen van de kerk uit 1750.
- Pastoralia. Map Wever, met o.a. een cijnsboek van 1624, 1626 en 1666, en een aandracht van 1686. Deze laatste ook in K 22.505, Tienen.
- Visitaties, district Tienen. Decanale visitaties district Tienen: T1 + 2 (1597-1608), T3 (1609-1616), T4 (1617-1622), T5 (1627-1631), T6 (1632-1672), T7A (1633-1690), T7B (1703-1739), T8 (1725).

Tienen. HHD

* *Armentafel*

- Liber mense sancti spiritus thenensis (LM). Tienen, 1340.

– Rekeningen Armentafel (RA) + jaartal.

* *Begijnhof Tienen*

– Rekeningen Begijnhof Tienen (RB + jaartal).

* *Kerkachief van Vlaams-Brabant (K)*

– K 2312. Verhuurboek van de H. Geesttafel van Tienen. 1441. Attenrode en Wever f. 49.

– K 10.924, nr. 109 en 111, K 10.928, nr. 310 en 318, K 10.933, nr. 559. Oorkonden van de abdij van Maagdendaal in Oplinter.

– K 10.934bis. Register van de pitantiedienst van de abdij Maagdendaal. Door Jan vanden Opstalle. 1383.

– K 20.193². Boek der goeden van de H. Geesttafel van Tienen, 1454.

– K 22.450. Afschriften van requesten, 1720 en 1778.

– K 22.505. Uittreksel uit de aandracht van Wever, 1686. Ook in Mechelen, map Wever.

– K 22.506. Bundel 3, kosterij van Wever (1649), en bundel 4, idem (1685).

* *Kabbeekklooster*

– Kab. 1. Inventaris van de goederen van het Kabbeekklooster, met kroniek-gegevens, begonnen in 1463. 102 beschreven folio's (Kopie in HHD en in mijn archief).

* *Maagdendaalklooster*

– K 10.923 (19), 10.934 (596).

14.2. UITGEGEVEN WERKEN

Borré, Maurits. Toponymische studie van de bezittingen der Norbertijnenabdij van 't Park volgens de 9 oudste cartularia en een typografie boek van 1665. Onuitg. licentiaatsverh., 2 delen. Leuven, 1944.

Ceuppens, Dries. De Kapel O.L.Vrouw van de Heinkensberg. in : Jaarboek 1998, 47-50.

Chaltin, L. Het kappelleken (sic) van den Heinkensberg te Wever. In : Brab. Folklore 3de jg. (1923), nr. 15, p. 73-74.

Claes, Frans. Inleiding tot de Oostbrabantse toponymie. In : Naamk. 19 (1987), 46-103.

- Cuvelier, Joseph. Les dénombremments de foyers en Brabant. Brussel, 1912. Table onomastique, Brussel, 1913.
- Debrabandere, Frans. (DB) Woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk. Amsterdam-Antwerpen, 2003.
- Deneef, Roger en Lydie Mondelaers. Kasteel van Attenrode, in : Historische tuinen en parken van Vlaanderen, Inventaris Vlaams-Brabant. Brussel, 2004, blz. 138-139.
- De Win, Paul. Inventaris van de feodale schandpalen op Belgisch grondgebied. I. Provincies Antwerpen, Brabant en Limburg. Brussel, 1996.
- Erens, M.A. De oorkonden der abdij Tongerlo. Tekstpublicatie, 4 delen. Tongerlo, 1948-1958.
- Etymologisch woordenboek van het Nederlands. Deel A-E. Amsterdam, 2003. Deel F-Ka. Amsterdam, 2005.
- Glabbeek. Monografie in de reeks « Kennismaking met het Hageland ». Uitgegeven door het gemeentebestuur van Glabbeek, 2000.
- Gysseling, M. Toponymisch woordenboek (...). (TW) 2 delen. Tongeren, 1960.
- Hendrickx, J. 1664. Vermelding van de Kapel van de Heinkensberg. In : Jaarboek 1997, 68-69.
- Idem. Onze-Lieve-Vrouw Ter Sneeuw op de Heinkensberg. Transcriptie en vertaling. In : Jaarboek 2007, 41-46.
- Kempeneers, Paul. Hydronymie van het Dijle- en Netebekken. 4 delen. Leuven, 1982. Samenvatting in : Naamkunde 15 (1983), 5-95.
- Idem. Hoegaardse Plaatsnamen. In : NGF, Monografieën XV, Leuven, 1985.
- Idem. Tiense Plaatsnamen. 2 delen. Tienen, 1987.
- Idem. Waanrodese Plaatsnamen. In : De Brab. Folklore, 1989, nr. 1-2.
- Idem, in : Toponymica, IX, 8 (Leuven, 1998).
- Idem. Toponymie van Landen. In : NGF, Monografieën XVII, Leuven, 2000.
- Idem. Toponymie van Orsmaal-Gussenhoven en Melkwezer. In : Hand. 2004, 73-312.
- Idem. Toponymie van Budingen. Werken van de KCTD nr. 25. Tongeren, 2005.
- Idem. Toponymie van Helen-Bos. In : Handelingen van de KCTD, 2005, 215-336.

- Idem. Toponymie van Vissenaken. In : *Handelingen van de KCTD*, 2006, pp. 101-350.
- Idem. Toponymie van Sint-Margriet Houtem. In : *Oost-Brabant*, 2006, nr. 3, pp. 101-228.
- Idem. Pachthoven van Savooien. In : *Museumstrip*, Leuven, 2006, p. 44-46.
- Idem. Tiense Sprokkels. Genummerde bijdragen verschenen in *Publicpers*, Tienen. De meeste sprokkels zijn te raadplegen op het internet.
- Idem. Vicca van bij ons. In : *Oost-Brabant*, jg. 43, nr. 4, 2006), pp. 264-266.
- Niemeyer, J.F. *Mediae latinitatis lexicon minus*. Leiden, 1984.
- Pardon, Jean-Michel en Henry de Pinchart. *Origines espagnoles des Vicca du Hageland*. Bruxelles, 1963.
- Idem. *Les Vicca du Hageland et du Brabant wallon. Addenda & corrigenda*. Bruxelles, 1980.
- Pokorny, J. *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. 2 delen. Bern-München, 1959-1969.
- Raymaekers, Bruno. De Oorsprong en de sociale Status van de Vicca's uit het Hageland in de 16e, 17e en 18e Eeuw. In : *Heemkundige Kring Glabbeek*, Jaarboek 1993, pp. 44-74.
- Sacré, Maurits. De voormalige Dorpsschuttersgilden in Vlaamsch-Brabant. In *ESB* 1933-1934, p. 1.
- Sanctus. Meer dan 500 heiligen herkennen. Door Jo Claes e.a. Leuven, Davidsfonds, 2003, 3de druk.
- Sciot, A. en V. Verstegen. *Geschiedenis van Attenrode-Wever*. Brussel, 1947.
- Sciot, E. Attenrode-Wever, in : *Oost-Brabant I. Het mooie Hageland*, 2e druk. Heverlee, 1965, 64-67.
- Uens, Louis. Toponymie van Binkom. Naar een onuitgegeven handschrift (1925). Lubbeek, Heemkring Libbeke, 2003.
- Vandenbosch, Georges. *De vertaalde en gerangschikte parochieregisters van Kapellen, 1607-1798*. 1998.
- Idem. *Glabbeek, 1623-1900*. 1999.
- Idem. *Attenrode-Wever, 1619-1900*. 1999. Zie ook mfm 1.222.406, item 4-6 (= enkel Wever, Attenrode ontbreekt!). RA Leuven.
- Van der Schaar, J. *Woordenboek van voornamen*. Antwerpen-Utrecht, 1979, 11de druk.
- Van de Wiel, C. *Vissenakens onbekend verleden*. Leuven, 1996, 2de druk.

- Verdam, J. Middelnederlandsch handwoordenboek. Leiden, 1932, 3e druk. Herdruk, Den Haag, 1979.
- Verstegen, V. Geschiedenis van Attenrode-Wever. In : ESB 1943, blz. 32-44, 70-85, 150-157, en 1947, blz. 1-18, 40-47, 106-116.
- Id., Oostbrabantse Plaatsnamen, 1. Attenrode-Wever. In : Toponymica IX. Leuven-Brussel, 1967.
- Vrielinck, Sven. De territoriale indeling van België (1795-1963). 3 volumes. Leuven, 2000.
- Wauters, Alph. Géographie et histoire des communes belges. Arrondissement de Louvain. Canton de Glabbeek. Brussel, 1882. Anastatische herdruk 1963.
- Wouters, Valeer. Legendarisch en vroom Hageland. Leuven, IGO, 1998, pp. 107-111.

14.3. KAARTEN

- Armentafel. Kaartenboek van de Tiense Armentafel (k.AT), Door landmeter Lambrecht Warnouts, 27 mei 1669 tot 1671, met latere toevoegingen. HHD Tienen.
- College van Savooien. Zie U 2881.
- Ferraris. Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden. 1771-78. Gemeentekrediet van België, 1965.
- Gemeente Attenrode-Wever. 1977 (voor de fusies). Schaal 1 : 10.000. Ego plan 8828, gemeentearchief.
- Glabbeek, plattegrond 2000. Uitgegeven door het gemeentebestuur.
- Goris, Jan-M. Een kaartboek van de abdij Tongerlo 1655-1794. Brussel, 2001. Over Wever, zie kaart V5 en V11.
- Grote H. Geest Leuven, zie O 15 (RA Leuven).
- Kabbeek. Figuratief plan van de bezittingen van het Kabbeeklooster. Opmetingen door landmeter J.B. Lardinois, 1717-1722. 146 folio's. Geklasseerd onder V 51 (nu onder nummer V I).
- Nationaal geografisch instituut (NGI), kaart 32/3-4. Uitgave 1949, 1972, 1985 en 2000.
- Naveau, J.C.F. Kaartboek van de eigendommen van het Begijnhof, 3 mei 1756, met beschrijvende index. HHD Tienen.
- Popp, P.C. Attenrode-Wever, 2 bladen, na 1857 (de nieuwe kerk van Wever, gebouwd in 1857, is aangeduid).

Sint-Germanus Tienen. Kaartenboek, 1727. Zeer kleurrijk boek met de landen en weiden van het kapittel, gelegen in Tienen en omgeving. 193 folio's. Geklasseerd onder het oud nummer 1B2. HHD Tienen.

Tongerlo, kaarten. In : Abdij van Tongerlo.

- Rol, nr. 12. Grote kaart (148 x 230 cm) met goederen in Vissenaken, Wever, Sint-Margriet Houtem, Tienen en Bunsbeek. Door J. Subil 1657. Met veldnamen.
- Idem. Bundel B, nr. 14. Bos in Wever, door P. Wijnricx 1717 volgens de kaart van 1657. Zie Jan-M. Goris.
- Idem. Bundel XVI, nr. 8. Meting van een bos in 1717.

Vandermaelen, Ph. Carte de la Belgique d'après Ferraris. Kaart 16, 1831-32.

Idem. Carte topographique de la Belgique. Blad 96, 1854.

Waterlopen provincie Brabant. Brussel, Technische dienst van de provincie, z.j.

Wirix, R. Figuratieve delineatie van een weide. 20 juni 1795. KPH 156 (mfm 3187). Over Wever en Vissenaken.

14.4. TIJDSCHRIFTEN EN REEKSEN

Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique. Leuven-Brussel, deel I (1864)-.

Brabantse Folklore (en Geschiedenis). Brussel 1 (1921) -. Sedert 1995 : in Leuven. Stopgezet in 1996. Register 1961-1996 door P. Kempeneers e.a. Leuven, 1999.

Eigen Schoon en de Brabander. Verscheen als Eigen Schoon van 1911 tot 1914 en als De Brabander van 1919 tot 1925. Samen als 9de jaargang, nieuwe reeks. Brussel, 1926-27 -.

Handelingen van de Koninklijke Commissie voor toponymie en dialectologie. Brussel, 1 (1927)-.

Jaarboek Heemkundige Kring Glabbeek, 1993-heden.

Mededeelingen. Uitgegeven door de Vlaamse Toponymische Vereniging te Leuven. Leuven, 1 (1925) - 44 (1968). Voortgezet als Naamkunde.

Naamkunde. Leuven-Amsterdam, 1 (1969) -. Register op de namen : P. Kempeneers, 1996.

Oost-Brabant. Heemkundig tijdschrift voor het Hageland en omgeving. Tielt-Winge, 1964-heden.

15. Klapper

De nummers verwijzen naar de paragrafen.

Voor woorden met «de» en «van»: zoek naar het hoofdwoord.

Voorbeeld: Jan vander Borch staat bij Borch, Jan vander.

F = figuren, K = kaarten in de atlas

A

- Aard 7.1
Aardgat 7.1, 10.3
Aeyenhof 9.1.2
Alva, hertog van 8.7
Alvarez de Toledo, Fernando 8.7
Anderen aard 7.1
-apa 3.1.4
Appelboomgaard 5.3; K12
Arenbergh, Alex Van (arch.) 8.2
Armentafel 8.6
Aterode, Gijselbrecht van 5.2.1
Aterode, Jan van 9.3
Ato 2.1
Attenrode 2.1, 5.1; K1
Attenrodesebeek [2] 3.1.3; K3-4, 7
Attenrodestraat 10.4.3; K6

B

- Baellet, Jan 6.4
Baesweiler (slag) 1.4
Bals, Henrick 5.3
Beckerveld 7.3
Beekt 3.1.2
Beekveld 7.3; K9
Beelen 6.3.1
Beemd 6.2
Begijnen (Tienen) 6.3.1
Begijnenbos 5.2.2
Beneficies 8.1
Berge, Willem vanden 9.1.1
Bevolking 1.4
Bielenbeemd 6.3.1; K8
Bielenbeemdpad 10.7.1; K4, 8
Bieseusel 6.4
Bieseuselsgat 10.3; K7
Binkom(se)beek [5] 3.1.6; K3, 9
Binkomsevoetbaan 10.7.1; K4, 6-8-9
Binkomsevoetweg 10.7.1, 10.7.2; K4-5, 8, 11
Binnenhoeve 7.1
Binnenveld 7.3, (straat) 10.6.1; K6-7
Binnenveldpad 10.7.1; K4, 7
Bisschoppenberg 4.3
Bisscoppen, Jan 4.3
Blankenberg 6.6; K11
Blijkenbeemd 6.3.1
Blok 7.4
Boeslinter, Jan van 9.1.3
Boeslinter, Merten van 9.1.3
Bogaerts, Geert 9.4
Bonstraatje 10.7.2
Boomgaard 5.3
Boonen (bisschop) 8.3
Boonen, Aert 9.1.2

Boonen, Jan 9.1.2
Boonhof 9.1.2
Boonhofbeek 3.1.2
Boonhofpad 10.7.1; K4, 7
Borch, Jan vander 2.4, 6.3.2
Borch 2.4; K5; F5
Borchbeemd 6.3.2; K11
Borchtpad 10.7.2; K5, 11
Born 3.2.1
Bornestraatken 10.7.2
Borromeus, Carolus 8.3
Bos 5.2.1
Bossche, Joannes vanden 8.1
Bosselken 5.2.1
Bree(d)beemd 6.3.2; K9, 11
Breijnaerts/Bry-, Adrianus (past.)
8.5
Broederschap 8.1
Broederschap H. Sacrament 8.3
Broek 6.2
Broekbeek [4] 3.1.5; K3-6, 11; F3
Broeksken 6.2
Broekstraat [12] 10.5.2; K5, 11
Broekstraat [15] 10.5.2; K5, 12
Broekstraatje 10.6.1; K4, 6, 9
Brugeron 1.1
Bruningerode 1.1
Buedeblok 7.4
Buemelere, Henricus 3.2.3
Buetschore, Willem van 9.1.3
Bunsbeeksevoetweg 10.7.2; K5,
11
Burg 2.4
Buscus 5.2.1

Busselbeemd 6.3.1; K10
Busselbeemdvoetbaan 10.7.1; K4-
5, 8-10
Butschoor/-schove 2.5; K9
Butschoorbaantje 10.7.1; K4-6
Butschoorbroek 6.2
Butschoorstraat/Butschove-
10.4.6; K4-6, 9
Butschoorvoetweg 10.7.1; K4, 9

C

Cappaerts, Jan 7.2
Castro, Johannes de 2.4, 6.3.2
Cellebroederszille 7.5
Cemiterium 8.1, 8.3
Chapuys, Eustachius 9.1.4
Clutenshoeve 7.1
Coeckelberghs, Aert 9.1.3
Coekelbergh, Lambert 9.3
Collaerts, Diana 9.1.4
College van Savooien 9.1.4
Collegebos 5.2.2
Corthauts Blok 7.4
Couwens, Magareta 5.2.1
Cranebroec, Godescalen de 6.2
Cranenbroech, Henricus de 6.2
Cranenbroekstraat, zie Kr-
Cremere, Nijs de 7.3
Cremereveld 7.3
Cuvelier, J. 1.4

D

Dal 4.5
Daleem, Jan van 3.1.3, 3.2.2,
9.1.2, 9.3

- Daleem, Willem van 3.2.2, 9.3
 Daleem, Wouter van 9.3
 Dalem 4.5
 Dalemstraat 9.1.4, 10.5.2
 Damstraat 10.6.1
 Dei genitrix 8.8
 Delberg 1.1
 Delle 4.5; K3, 7
 Doemstraat 10.5.2; K6
 Dolage 6.6
 Dolagestraat 10.5.1; K4, 6-8
 Donk 4.4
 Donkveld 7.3
 Dorp 2.3
 Dorpsbaantje 10.7.1; K4, 7
 Dorpstraat 10.4.2; K4-5; F6
 Dorpsvroente 6.1
 Draelants, Joannes Antonius 9.1.4
 Dralants (weduwe) 9.1.4
 Dralants, Wouter 9.1.4
 Driebek 7.5
 Dries 6.1
 Driespad 10.7.2; K5-6, 12
 Driftstraatje [24] 10.6.1; K4, 6, 9
 Droge weide 6.5; K7, 12
 Drogeweideweg/-straat 10.6.2;
 K5, 12
 Duiveput 3.2.3; K8
- E
- Emelen, Henrick van 9.1.1
 Episcopus, Johannes 4.3
 Escaille, Emmanuel Raphael de l'
 8.8, 9.1.3
- Eusel 6.4
- F
- Fieflet/Fiflet, Margriete 9.1.2, 9.2
 Follaerts/V-, Walterus (pastoor)
 8.3, 8.5, 8.6, 8.8
 Follaerts, Wouter 8.3
 Fusies 1.1
- G
- Ganzeblok 7.4
 Ganzemanneken 5.3
 Ganzenveld 7.3; K10
 Gaspar (schrijnwerker) 8.4
 Gat 10.3
 Gedenksteen 8.3; F13
 Geest, Marie de 6.1, 9.3
 Geleeg 9.1.1
 Geloys, Lambrecht 9.1.2
 Gemeente 6.1
 Gemeenteplaats 10.2
 Gemene Straat 10.2
 Gemene Vroente 6.1
 Geuzen 8.7
 Gevelstraat 10.4.4
 Gheloys hof 9.1.2
 Gielis, Vincent 9.3
 Glabbeek (fusie) 1.1; K1
 Glabbeek (water) [1] 3.1.2; K3
 Glabbeeksebaan 10.4.3; K4, 7
 Glabbeeksevoetweg 10.7.2; K5-6,
 11-12
 Glabbeekstraat 10.4.3
 Glabbekerveld 7.3; K10
 Goffart (landmeter) 8.4

Goossens, Joris 8.4
Gracht(ken) 3.1.9; K8
Grambuysbeemd 6.3.1
Groenveld 7.3
Groot, Jan de 7.4
Groot Bos 5.2.2; K9
Groot Motteveld 7.3
Grootjans, Arnold 7.4
Grootjans, Jan 7.4, 9.1.1, 9.3
Grootjans, Peeter 10.3
Grote Berg 4.3; K3, 9
Grotebergweg/-straat 10.6.1; K4,
9
Grotebosweg 10.7.1; K4-5, 9
Grote Broekstraat 10.5.2
Grote Hoeve 7.1
Grote Hulst 5.2.2
Grote Varent 5.6
Gulden Hof 9.2
Gunningenveld 7.3

H

Haag 5.4
Haardsteden 1.4
Hagenberge, Jan 2.4
Halensestraat 10.5.2; K5-6, 12
Haringsborn 3.2.1
Hault, Jheroen de la 9.1.3
Hazebroeck (arch.) 8.7
Hazelaar 5.2.3
Hazenhoeve 7.1
Heerbaan 10.4.5; K4-6, 8-9
Heerstraat [1] 10.4.1
Heerstraat [5] 10.4.5

Heiborn 3.2.1
Heibornstraat 10.6.1; K4, 8
Heikens 6.6
Heilige Geest van Leuven 8.7
Heinkensberg 2.4, 4.2; K3, 10-12;
F1
Heinkens(berg)kapelpad 10.7.2;
K5-6, 11-12
Heinkensbergstraat 10.5.2; K4-6,
10, 12
Helen-Bos 1.2
Hellemont, Aert van 8.5
Hellens, Banco 5.4
Hellense Haag 5.4
Helmont, Geert van 9.1.4
Hemelen, Franciscus van 9.1.4
Hemelen, Henrick van 9.1.1
Herenstraat, 's 10.2
Hertoghe, Jan de 5.2.1, 6.3.1, 7.4,
9.3
Hoefpad 10.7.1; K4, 6-7
Hoefstraat 10.5.1; K4, 6-8
Hoek 7.5; K9
Hoemans bos 5.2.2; K8
Hoeve 7.1; K8
Hof 9.1.2
Hof te Attenrode 9.1.3, 9.3; K7
Hof van Boeslinter 9.1.3
Hof van Butschoor 9.1.3; K9
Hof van Dalem 9.1.2; K11
Holgat 10.3; K10
Hoogbrugveld 7.3
Hoogdonk 4.4; K3
Hoogstraat 10.4.1

- Houborn 3.2.1
Houtbeemd 6.3.2; K12
Houthem, Anthoen van 9.1.4
Hout(h)em, Jan van 5.2.2, 9.1.4
Houthem, Karel van 9.1.4
Hulsbos 5.2.2; K5-6, 10
Hilbosstraat 10.5.2; K6
Hulsgat 10.3
Hulst 5.2.2
Hulststraat/-weg 10.6.1; K4, 8
- I
- IHS 8.9
- J
- Jacca ij a Barca, Michiel de 9.1.3
- K
- Kaak 9.4
Kabbeekbos 5.2.2
Kabbeekbospad/-weg 10.7.1; K6-7
Kallebeemd 6.3.1; K8
Kan, de (Tienen) 6.2
Kapel van de Godbarende 8.8; F18
Kapel van de Heinkensberg 8.7; F7-8
Kareelweide 6.5; K7
Kasteel 8.8, 9.1.3, 9.3; F14-17
Kattestraat 10.4.2; K4-5, 10
Keel 6.6; K9
Keerbeemden 6.3.2
Keiberg 4.2; K3, 12
Keibergstraat 10.6.2
Kerk van Attenrode 8.3; F11-12
Kerk van Wever 8.1, 8.2; F9-10
Kerkenbos 5.2.2
Kerkhof van Attenrode 8.3
Kerkhof van Wever 8.1
Kerkhofstraat 10.5.1
Kerkpad 10.7.2; K5, 11
Kernenbeemdeken 6.3.1
Kernenblok 7.4
Kernenhoeve 7.1
Kist 6.3.1
Kistbeemd 6.3.1
Klaverblok 7.4, 8.4; K11
Klein Begijnenbos 5.2.2
Klein Bloksken 7.4; K12
Klein Broek 6.2; K9
Klein Kempen 7.5; K8
Klein Motteveld 7.3
Klein Strekerveldeken 7.3
Kleine Beemd 6.3.2; K8
Kleine Broekstraat 10.6.2; K11
Kleine Hulst 5.2.2
Kleine Varent 5.6
Klerkenboomgaard 5.3
Kloosterbos 5.2.2
Klynkensbos 5.2.2
Koekelberghs, Adrien 10.7.1
Kosterij van Wever 8.4
Koutergracht [8] 3.1.9; K3
Kranenbroek 6.2; K12; F2
Kranenbroekstraat 10.5.2
Kranenbroekveldeken 7.3
Kranendonk 4.4; K3
Kromstraat 10.4.5; K11

Kruiskens 7.5; K10
Kruiskenspad 10.7.1; K4-5, 10
Kwadeboog 7.5
Kwadeplas 3.2.2
Kwadeplashof 9.1.2; K8
Kwadeplasstraat 10.5.1; K4, 6, 8
Kwadestraat 10.4.1
Kwadestraatveld 7.3; K7
Kwadestraatveldpad 10.7.1; K4,
6-7

L

Lammekensbos 5.2.2; K8
Land 7.2
Landstraat? 10.4.2
Lang, Adriana 9.1.3
Langa Wellenborch, Philips 9.1.3
Langebeemd 6.3.2; K7
Langestraat 7.5, 10.5.1; K6
Langestreek 7.5, 10.5.1; K4, 7, 9-
10
Langestreekpad 10.7.1; K4, 9
Langestreekstraat 10.5.1
Lange Zille 7.5
Leibeek [7] 3.1.8
Lepedt, Magdalena 8.5
Lepel, Hein 10.7.1
Lepelstraat 10.7.1
Liddernoy, Gielis 5.2.2
Liddernoy, Wilhelmus 5.2.1
Liemingen/Lyemingen, Gielis-
ten/van (Oem) 6.1, 6.6
Lowies, Cornelis 9.3
Lowies, Johanna 9.3
Lowies, Josephina 9.3

Luis(e)straat 10.5.2; K4-5, 10

M

Maagtafel van Attenrode 8.6
Maes, Aert 5.2.2, 9.1.2
Maesens hofken 9.1.2
Malfier, Barbel 9.1.3
Man, De 9.4
Mares, Peeter 8.7, 9.1.3
Maria Hulp der Kristenen 8.9;
F19
Mariapark 8.7
Mast 10.4.2
Mechelen, Peeter van 9.3
Meensel(se)beek [1] 3.1.2; K3-4, 6-
7
Meenselsebaan 10.4.1; K4, 7
Meenselsevoetweg 10.7.1; K4, 6-7
Meenselstraat 10.4.1
Meerbeemd 6.3.2
Meierij 1.1
Mensa S. Spiritus 8.6
Mertens, Geert 8.1
Mestweg 10.4.4
Mettenbeemd 6.3.1; K9
Mispelaar (Kapellen) 8.7
Misweg 10.4.4
Molchereusel 6.4
Molenstraat 10.5.2
Molenstraatken 10.5.2
Mons Henrici 4.2
Mortel 7.5
Mothuishoeve 7.1
Motte 4.4

Mottebeemd 6.3.2; K8
Mottemans, Henrick 9.3
Mottemans, Wouter 5.2.2, 6.1, 7.1
Motteveld 7.3; K8
Motveldweg 10.6.1; K4, 6, 8
Muers, Henrick 9.3

N

Nassau, Willem van 8.7
Naveau, Michael (landdeken) 8.4
Nederste Bunder 7.5
Neerdonk 4.4; K3, 11
Nevens, Maurits 8.7
Nieuwstraat 10.5.2
Nijsenrode 2.5; K3-4, 6
Nijsenrodepad 10.7.1; K4, 8
NIR 4.1
Nordheringen 8.3, 9.1.3
Notaarbeemd 6.3.1; K11
Notger 1.1
Nottoolbeemd 6.3.1
Nottoolstraatje 10.6.2; K5, 11
Noyenbeemd 6.3.1
Nys, Everardus 8.6

O

Oem 6.1
Oems, Lauwerys 6.3.1
Oeyen, Aert 9.1.4
Oijen, Van (past.) 8.4
Oijen, Vranck 9.1.4
Onze-Lieve-Vrouw ter Sneeuw 8.7
Onze-Lieve-Vrouw van Fatima
8.9

Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes
8.9
Onze-Lieve-Vrouwenbroeders
5.2.2
Ooievaar 9.3; K11
Oosterbaerdstraat 10.6.1
Oosterbontbeek [5] 3.1.6; K4, 6, 8
Oosterbontstraat(je) 10.6.1; K4,
6, 8
Oosterbornbos 5.2.2
Oppervlakte 1.2
Otmans, Wouter 6.6
Otto III 1.1
Oude Bron 3.2.1
Oudebronstraat(je) 10.6.1; K6
Oude Velp [3] 3.1.4; K3, 12
Ovenweg 10.6.1; K6

P

Paalbeemd 6.3.2
Paanhuis Attenrode 9.3; K7
Paanhuis Wever 9.3; K11
Paanhuisstraat/-weg 9.3, 10.6.2;
K5
Paanhuisveld 7.3, 9.3; K7, 10
Pachthof
-- van Grootjans 9.1.1
-- van Kranenbroek 9.1.4
-- van Savooien 9.1.4; K5, 12
-- van Vanhemelen 9.1.1
Pachthofpad 10.7.1; K4, 7, 11
Palmhof 9.1.2; K8
Pals, Albert vanden (past.) 8.1,
8.4, 9.1.2
Pamelbroek 6.2; K12

Pamelstraat 10.4.4
Pamputte 3.2.3
Papengat 10.3; K10
Pastorie (Attenrode) 7.4, 8.5; F20
Pastorie (Wever) 7.4, 8.4
Pastorieblok 7.4
Pastoriebos 5.2.2
Peerdsbos 5.2.2; K9
Peerdsbosweg 10.6.1; K4, 6, 9
Peetermans, Peeter 9.1.3
Peeters, Peeter 7.4, 8.4
Peeters, Philip 8.4, 9.3
Peetersbos 5.2.2; K9
Persoonshof 9.1.2
Petermans, Peter 8.7
Pinestraat 10.6.2
Plaats 10.2
Plantsoen 5.6; K9-10
Plantsoenstraatje 10.6.1; K4-5, 9
Platea regia 10.2
Poele, Aert van 3.2.2
Poelmansblok 7.4; K7
Poelmansblokpad 10.7.1; K4, 6-8
Poelmanshoeve 7.1
Pomerium 5.3
Poortbeemd 6.3.2; K11
Praymans, Anne 8.7
Processieweg 10.5.2
Proveneers, Christijn/Christina
8.7, 9.1.3
Proveneers, Jan 8.7, 9.1.3
Proveneers, Pauwel 5.2.1, 6.3.1,
7.1, 9.1.3
Puppensvoort 10.5.1

Put 3.2.3
Putte, Geert van de (past.) 6.6
Putte, Jan vanden 4.2
Putveld 7.3; K12
Putveldmolenpad/-weg 10.7.2;
K5, 12
Putveldpad 10.7.2; K5-6
Putveldstraatje/-weg 10.6.2; K5,
12
Putweide 6.5
Putweideweg 10.6.2; K5-6, 12
Pynnock, Elsen 9.3

Q

Quatters, Peeter 5.3, 6.2

R

Raeymaeckers, Julia 8.7
Ralesberg 4.3; K3, 9
Rauwblokskens 7.4
Reinaerts, Jan 9.3
Ressen 6.6; K9
Reynaerts, Jan 3.2.2, 9.3
Riga(erts), Leonardus 8.7
Rivus 3.1.3
Rode 5.1
Rode Pomp 6.1

S

Saeneblok 7.4
Savonet (pastoor) 8.7
Savooien, college van 5.2.2, 9.1.4
Scadebroec, vrouwe van 9.3
Schandpaal 9.4
Scheurveld 7.3; K12

- Scheurveldpad 10.7.2; K5
Scheurveldweg 10.6.2; K5, 12
Schoenaerts 7.5
School 9.4
Schoonaert, J.B. 7.5
Schoreusel 6.4
Schravaart 7.5; K7
Schutters van Wever 9.2
Secties 1.3; K2
Sillen, Lambertus 7.4
Sint-Ambrosiusgilde 9.2
Sint-Andries 8.3
Sint-Antonius 8.2
Sint-Antoniusbeemd 6.3.2
Sint-Antoniuskerk 8.1
Sint-Manusboomgaard 5.3
Sint-Sebastiaansgilde Attenrode
9.2
Sint-Sebastiaansgilde Wever 9.2
Smeets, Matheus 9.3
Smisbeemden 6.3.2
Sneyders, Jozef 8.2
Soetmanshoeve 7.1
Solveld 7.3; K11-12
Solveldbaan 10.7.2; K5, 11
Solveldweg 10.5.2; K5-6, 11
Speelhofken 9.1.2; K8
Spelthofbeek [4] 3.1.5
Staes, Franciscus 9.3
Staes, Peeter 9.1.2
Staes, René 8.9
Stauten 6.3.1
Steenberg 2.4, 4.2; K3, 12
Steenbergstraat 10.4.4; K5-6, 11-
12
Sterckx, Engelbert 8.2
Sterdin, Servaes 3.2.2
Stinkaart 7.5
Stockx, Alfons 8.9
Stok 1.1
Streek 7.5; K12
Streekstraat 10.5.2; K5-6, 12
Streekveld 7.3
Strijbos 5.2.2
Stynen, Katrina 9.1.4
Suetemont, Marie 6.3.1, 7.4
Suetemontsblok 7.4
Suetmans, Willem 7.1
Swilden, Andries 4.4
Swilden, Andries de Jonge 8.1
Swilden, Willem 8.4
Swillen, Luc 9.1.4
- T
- Tafel van Attenrode 8.6
Tafel van Wever 8.6
Tafelbeemd K9
Tafelbos K8
Tafelenhof 9.1.2
Thenaerts, Margariet 9.1.4
Theotokos 8.8
Theresia van Lisieux 8.9
Theunishoek 7.5; K12
Tichelhaag 5.4
Tichelrij 9.4
Tintmakere, Amelricus 5.3
Tom 4.4

- Tomstraat 10.4.5
Torenstraat 10.4.1, 10.4.2; K6
Truyens, Eugène 8.9
Tudekeem, Philip van 6.6
Turck de Kersbeek, Karel de 8.3,
8.8, 9.1.3
TV-mast/toren 10.4.2; K6; F1
Type I,II 10.1
- U
- Uilekotstraat 10.5.2; K5-6
Uilenkot 6.6; K11
Uitweg 10.6.1 (2x); K4, 6-7
- V
- Vaant 5.6
Vandegaer, René 8.8
Vandekerkhovenweg 10.6.1; K4, 7
Vandereyckenstraatje 10.6.2; K5-
6, 11
Vanderhorst, Janne 9.1.4
Vanderwaeren, Petrus Franciscus
9.1.3
Vandevelde (deken) 8.3
Vanhemelen, Henricus 10.3
Vanhemelen, Livinus 9.3
Vannerum, Philippus Josephus
9.3
Vanstockstraeten, Camille 8.8
Varenbeemd 6.3.2
Varent 5.6; K10
Varentstraat/-weg 10.5.1; K4, 6-7,
10
Veekmansblok 7.4
Verheyden, A. (arch.) 8.3
Vermeulen, Frans (past.) 8.3
Vermeulen, Lodewijk 8.7
Vica, Dionisius 8.7
Vica, Henricus 8.7
Vica, Isabella 8.7
Vica, Johanna 8.7
Vicar, Georges 8.7
Vicca, Christina 8.7
Vicca, Dionisius/Dionijs 8.7, 9.1.3
Vicca, Gerardus Henricus 8.7,
9.1.3
Vicca, Jan 8.7, 9.1.3
Vicca, Marij 8.7, 9.1.3
Vicca, Michael 8.7
Vicca, Pauwel 8.7, 9.1.3
Vicca, Peeter 8.7
Viccaerts, Hendrick 8.7
Vicka, Henrick 8.7
Vicka, Elisabet 8.7
Vicka, Jan 8.7
Vijver 3.2.2
Villa 2.3
Vincx, Henrick 7.5
Vink 7.5
Vint 7.5
Vintpad 10.7.2; K5, 10-11
Vissenaken (slag) 1.4
Vissenakensevoetbaan 10.7.2; K5,
11
Visvijvers 3.2.2; F4
Vivarium 3.2.2
Vlierbeek [6] 3.1.7
Vlierbeek, abt van 5.2.1
Vliet [4] 3.1.5

Vloedgracht [7] 3.1.8; K3
Vogeldriesken 6.1, 9.2
Vogelkensstraat 10.4.6
Volckerstraat 10.4.6
Vollaerts, zie F-
Vossenberg 4.3; K3
Vouwé, Felix Antonius 9.1.2
Vreebroek 6.2; K8
Vreebroekstraatje 10.7.1; K4, 6, 8
Vriesen, Herman 6.3.1
Vriesenbeemd 6.3.1
Vriesenhoeve 7.1
Vroenhof 9.1.2
Vroente 6.1
VRT 4.1
Vunt 7.5; K10-11
Vycarts, Petrus 8.7
Vycarts, Wilhelm 8.7

W

Wever 2.2, 3.1.5; K1; F3
Weverdorpstraat 10.4.2
Weverse Beek [4] 3.1.5
Weverse Rode 5.1; K9, 11
Weversevoetbaan 10.7.1; K4, 7,
10

Wever(s)veld 7.3; K11-12
Weverveldstraatje 10.7.2; K5, 10
Weverveldvoetbaan 10.7.2; K5,
11-12
Wijngaard 5.5; K11
Windmoleke, 't 3.2.2; F4
Winkel(ken) 7.5; K12
Winkelveld 7.3
Winterbeek [5] 3.1.6
Winterbeek [6] 3.1.7; K3, 7
Winterbeek [7] 3.1.8
Wolfhoek 7.5
Wouwer 3.2.2
Wouwere, Machiel vanden 9.1.1

Y

Yliaes, Wouter 5.3

Z

Zandstraat 10.4.2; K5, 10-11
Zijp [5] 3.1.6
Zuurbeemdeken 6.3.2
Jucundi acti labores.
Gedane werken zijn aangenaam.
*Mensen zonder tijd hebben nooit ge-
werkt (P.K.).*